

ΕΡΓΑΣΙΑ

Πρακτική Εφαρμογή Συνταγματικών Δικαιωμάτων
Παραδείγματα Νομολογίας

Practical Application of Constitutional Rights
Examples of Legal Precedents

Όνοματεπώνυμο: Μαραγκού Γεωργία

Αριθμός Μητρώου: 1340200200292

Μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Καθηγητής: Δημητρόπουλος Ανδρέας

Σχολ. Έτος: 2006-2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	7
2.1 Πραγματικά Περιστατικά	7
2.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	7
2.3 ΣτΕ Ολ. 1780/2006	8
3. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΛΙΤΗΣ	12
3.1 Πραγματικά Περιστατικά	12
3.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	12
3.3 ΤρΔΠρ Κοζ. 364/2005	13
4. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΟΨΗΦΙΑΣ ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑ	20
4.1 Πραγματικά Περιστατικά	20
4.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	20
4.3 ΣτΕ 414/2006	21
5. ΜΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΥ	29
5.1 Πραγματικά Περιστατικά	29
5.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	29
5.3 ΣτΕ Ολ. 3665/2005	31

6. ΕΚΔΟΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΑΡΤΑΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΛΑΤΗ	37
6.1 Πραγματικά Περιστατικά	37
6.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	37
6.3 ΕφΑθ 2750/2006	38
7. ΣΞΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ 23ΧΡΟΝΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	42
7.1 Πραγματικά Περιστατικά	42
7.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	42
7.3 ΜΠρΘεσ 1936/2005	43
8. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΣΤΟΝ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟ	47
8.1 Πραγματικά Περιστατικά	47
8.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	47
8.3 ΑΠ Ολ. 17/2006	48
9. ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΡΙΩΝ ΤΕΚΝΩΝ	54
9.1 Πραγματικά Περιστατικά	54
9.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	54
9.3 ΣτΕ 2036/2006	55
10. ΑΠΟΛΥΣΗ ΣΥΜΒΑΣΙΟΥΧΩΝ ΟΔΗΓΩΝ ΚΤΕΛ	60
10.1 Πραγματικά Περιστατικά	60
10.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	60
10.3 ΜΠρΣερρών 104/2006	61
11. ΚΕΡΑΙΑ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΒΥΡΩΝΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	69
11.1 Πραγματικά Περιστατικά	69
11.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών	69
11.3 ΣτΕΟλ. 1264/2005	70
Βιβλιογραφία	77
Νομολογία	77
Λήμματα	77

ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
ΑΠ Ολ	Άρειος Πάγος, Ολομέλεια
άρ.	άρθρο
αριθ.	αριθμός
βλ.	βλέπε
ΔΕφΠειρ	Διοικητικό Εφετείο Πειραιά
εδ.	εδάφιο
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
επ.	επόμενα
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιώς
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚπολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
κ.υ.α	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
ν.	νόμος
ν.π.δ.δ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ο.Τ.Α	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
Σ	Σύνταγμα
σελ.	σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΕ Ολ	Συμβούλιο της Επικρατείας, Ολομέλεια
ΤρΔΠρ	Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνταγματικά δικαιώματα είναι τα θεμελιώδη, συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα του κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού χώρου, που παρέχονται στον άνθρωπο, ως άτομο αλλά και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου. Αποτελούν εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και το περιεχόμενό τους διακρίνεται σε αμυντικό, προστατευτικό και εξασφαλιστικό. Το αμυντικό περιεχόμενο των δικαιωμάτων στρέφεται κατά οποιασδήποτε, κρατικής ή μη, εξουσίας, το προστατευτικό στρέφεται μόνο προς το κράτος, αξιώνοντας παροχή βοήθειας για την απόκρουση επιθετικών ενεργειών κατά των δικαιωμάτων και το εξασφαλιστικό στρέφεται πάλι προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή όλων των απαραίτητων μέσων για την ακώλυτη άσκηση των δικαιωμάτων¹.

Τα δικαιώματα αυτά στην καθημερινή, πρακτική εφαρμογή τους, τόσο στην σχέση κράτους-πολιτών, όσο και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, υφίστανται κάποιες επιβαρύνσεις, οι οποίες άλλοτε είναι θεμιτές και άλλοτε αθέμιτες (προσβολές). Για να κρίνουμε πότε μία επιβάρυνση είναι επιτρεπτή και πότε αποτελεί προσβολή, εφαρμόζεται η ακολούθως παρατιθέμενη μέθοδος²:

i) **Απλή επίδραση/Οριοθέτηση/Περιορισμός:** Αρχικά εξεταστέο είναι αν η επιβάρυνση που υπέστη το δικαίωμα είναι απλή επίδραση, οριοθέτηση ή περιορισμός. Αν καταλήξουμε ότι η επιβάρυνση συνιστά απλή επίδραση, δηλαδή επίδραση επί του δικαιώματος χωρίς νομική σημασία, ή οριοθέτηση, δηλαδή χάραξη των άκρων ορίων του δικαιώματος, καθορισμό του περιεχομένου του, τότε είναι επιτρεπτή και η έρευνα σταματάει σ' αυτό το σημείο. Εφόσον όμως η επιβάρυνση αποτελεί περιορισμό, η έρευνα πρέπει να συνεχιστεί για την εξακρίβωση αν είναι επιτρεπτός ή όχι.

ii) **Γενική/Ειδική Σχέση:** Στη συνέχεια εξετάζουμε αν το δικαίωμα εφαρμόζεται στην γενική σχέση ή στην ειδική. Αν πρόκειται για άσκηση δικαιώματος στην γενική σχέση, τότε κάθε περιορισμός είναι ανεπίτρεπτος, καθώς αντιβαίνει στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη, και επομένως συνιστά προσβολή. Αντιθέτως, στην ειδική σχέση είναι καταρχήν επιτρεπτοί οι περιορισμοί και έτσι μεταβαίνουμε στο επόμενο βήμα της μεθόδου.

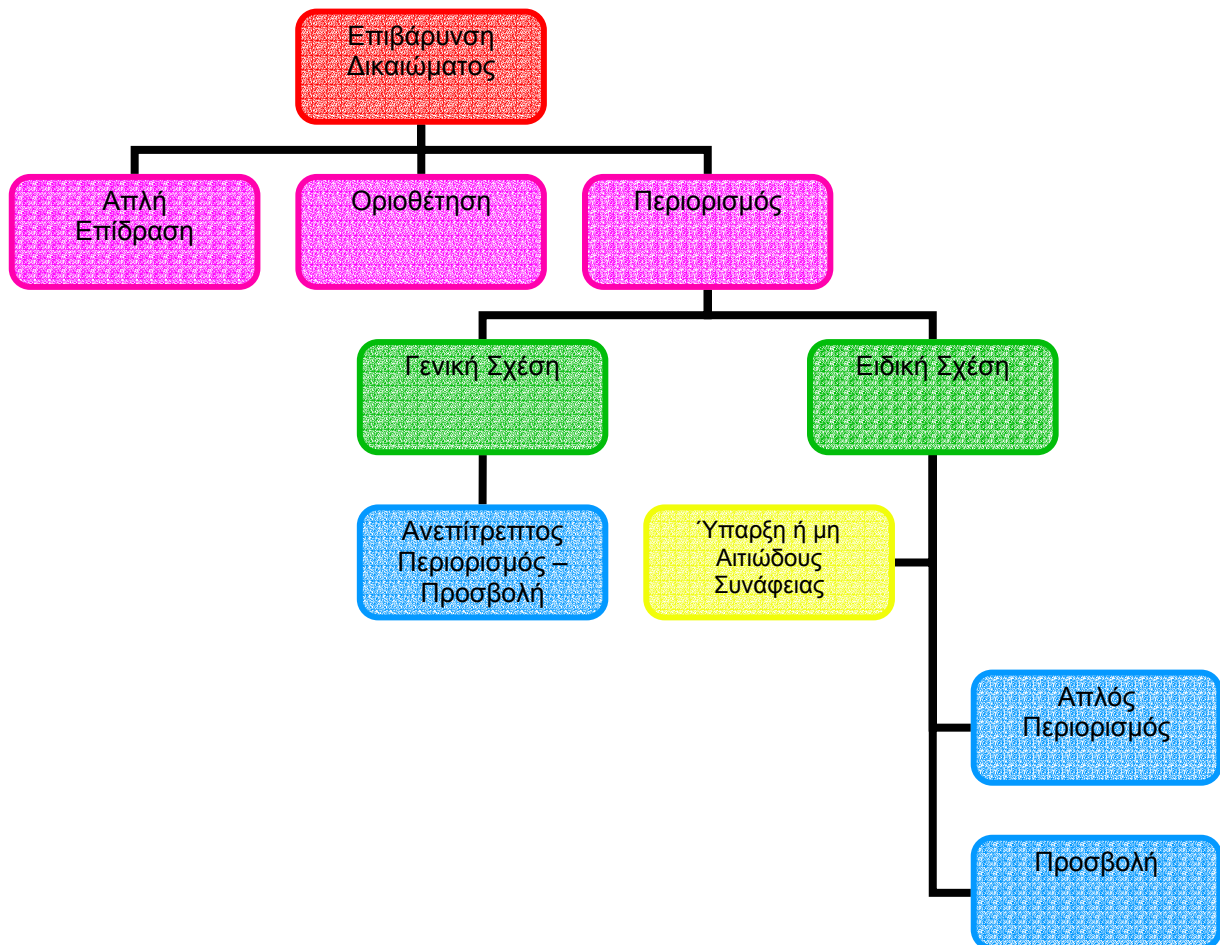
iii) **Θεσμική Προσαρμογή:** Στο τελευταίο αυτό βήμα έχουμε εντοπίσει ένα δικαίωμα, που ασκείται στο πλαίσιο ενός θεσμού, στην ειδική σχέση. Συνεχίζοντας, εξετάζουμε αν ο συγκεκριμένος περιορισμός προβλέπεται αμέσως ή εμμέσως από το Σύνταγμα. Εφόσον προβλέπεται και εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης, πρόκειται για απλό περιορισμό. Εφόσον δεν προβλέπεται, εξετάζουμε αν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ αναγνωριζόμενου από το Σύνταγμα θεσμού και δικαιώματος. Η αιτιώδης

¹ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ. 101

² Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ. 253-255

συνάφεια προκύπτει από την ύπαρξη ενός κοινού αντικειμενικού στοιχείου μεταξύ θεσμού και δικαιώματος. Αν δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια, τότε ο περιορισμός συνιστά προσβολή του δικαιώματος. Αν, αντιθέτως, υπάρχει, τότε είναι επιτρεπτός και αποτελεί απλό περιορισμό, εφόσον αυτός δεν υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο.

Σχηματικά η παραπάνω μέθοδος μπορεί να αποδοθεί ως εξής:

Στην συνέχεια παρατίθενται μία σειρά αποφάσεων ελληνικών δικαστηρίων. Από τις ακόλουθες αποφάσεις προκύπτουν ορισμένα ζητήματα πρακτικής εφαρμογής των Συνταγματικών Δικαιωμάτων, για την επίλυση των οποίων θα ακολουθήσουμε την ανωτέρω μέθοδο.

2. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

2.1 Πραγματικά Περιστατικά

Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου, εις βάρος μεν του Δημόσιου δεν τρέχει καμία προθεσμία καθ' όλη τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, δηλαδή από 1-7 έως 15-9, ενώ για τους ιδιώτες διαδίκους η εν λόγω αναστολή προθεσμιών χωρεί μόνον κατά τη διάρκεια του Αυγούστου.

Η συνταγματικότητα αυτής της διάταξης κρίθηκε παρεμπιπτόντως από την Ολομέλεια του ΣΤΕ στην υπόθεση του υπαλλήλου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων, ο οποίος άσκησε έφεση κατά της απόφασης του ΔΕφΠειρ που απέρριψε αίτηση ακυρώσεως της απόφασης του Νομάρχη Κυκλάδων, κατά το μέρος που με αυτήν τοποθετήθηκε ως προϊστάμενος του Τμήματος Συγκοινωνιακών και Κτιριακών Έργων της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων κάποιος άλλος κατά παράλειψη αυτού,

Αντίκειται αυτή η διάταξη νόμου στο Σύνταγμα; Προσβάλλεται η δικονομική ισότητα των διαδίκων;

2.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Στο άρθρο 4 παρ. 1 καθιερώνεται η ισότητα των Ελλήνων ενώπιον του νόμου. Η αρχή αυτή της ισότητας διαχέεται σε ολόκληρη την έννομη τάξη και εμφανίζεται με ειδικότερες μορφές σε όλες τις περιοχές του δικαίου³. Έτσι στο δικονομικό δίκαιο εμφανίζεται ως αρχή της δικονομικής ισότητας των διαδίκων, ως ισότητα των δικονομικών όπλων, ως ισότητα στην απονομή της δικαιοσύνης.

Στην προκειμένη περίπτωση η ανωτέρω αναφερόμενη διάταξη, που εισάγει ευνοϊκές ρυθμίσεις υπέρ του Δημοσίου έναντι των ιδιωτών στις μεταξύ τους δίκες, αποτελεί επιβάρυνση της αρχής της δικονομικής ισότητας των διαδίκων σε βάρος του ιδιώτη. Η επιβάρυνση αυτή δεν συνιστά οριοθέτηση του δικαιώματός του, καθώς δεν βρίσκεται έξω από τα όριά του, αλλά περιορισμό, αφού συρρικνώνει το περιεχόμενό του. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε ιδιώτης θα έπρεπε να τυγχάνει ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο μιας δικαστικής διαδικασίας και να μην πέφτει θύμα διακρίσεων, με βάση την αρχή της δικονομικής ισότητας. Με την συγκεκριμένη όμως διάταξη νόμου ο διάδικος-ιδιώτης αντιμετωπίζεται διαφορετικά από τον διάδικο-Δημόσιο, ο οποίος τυγχάνει ευνοϊκότερης ρύθμισης, καθώς όλες οι προθεσμίες που τρέχουν σε βάρος του πρώτου αναστέλλονται για έναν μήνα, ενώ σε βάρος του δεύτερου για πλέον των δύο μηνών. Επομένως, το δικαίωμα της δικονομικής ισότητας του διαδίκου-

---

³ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Αθήνα 2004, σελ.114

ιδιώτη περιορίζεται από τον νόμο, που αναγνωρίζει ευνοϊκότερους όρους συμμετοχής στην δικαστική διαδικασία υπέρ του Δημοσίου.

Περαιτέρω, στην συγκεκριμένη περίπτωση πρόκειται για άσκηση του δικαιώματος της δικονομικής ισότητας στη σχέση Κράτους-πολιτών, καθώς το Κράτος είναι αυτό που επέβαλε την συγκεκριμένη ρύθμιση. Ασκείται, επίσης, στη γενική σχέση, αφού δεν εφαρμόζεται στο πλαίσιο κάποιου θεσμού, και μάλιστα στην γενική κυριαρχική σχέση. Όμως, οι περιορισμοί στην γενική σχέση δεν είναι επιτρεπτοί, καθώς αντίκεινται στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη. Επομένως, η διαφορετική αντιμετώπιση των διαδίκων παρέχοντας μόνο στον έναν προνόμια, όπως είναι η για μεγαλύτερο διάστημα αναστολή των προθεσμιών υπέρ του Δημοσίου, αποτελεί ανεπίτρεπτο περιορισμό, προσβολή της αρχής της δικονομικής ισότητας για τον άλλο διάδικο, τον ιδιώτη, αφού δεν παρέχονται οι ίδιες δυνατότητες και στους δύο διαδίκους, σε αντίθεση με όσα επιτάσσει η αρχή της δικονομικής ισότητας, και η θέση του δεύτερου καθίσταται δυσμενέστερη σε σχέση με τον αντίδικό του, το Δημόσιο. Έτσι, οι ρύθμιση της ανωτέρω διάταξης νόμου που προβλέπει την ευνοϊκότερη μεταχείριση του Δημοσίου είναι αντισυνταγματική, επειδή αντιβαίνει στην αρχή της δικονομικής ισότητας, σύμφωνα με όσα εκτίθενται πιο πάνω.

Η δέσμευση του κοινού νομοθέτη από την αρχή της ισότητας είχε τις ανάλογες επιπτώσεις στον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια βάσει της συμφωνίας τους με την αρχή αυτή. Τα δικαστήρια, όμως, εκτός του να μην εφαρμόζουν τις αντισυνταγματικές διατάξεις, οφείλουν να εφαρμόζουν το νόμο, χωρίς τις αντισυνταγματικές διατάξεις, και επί της κατηγορίας προσώπων, η οποία έχει εξαιρεθεί με αυτήν, με σκοπό να αρθεί η ανισότητα που δημιουργείται⁴ ή επεκτείνουν την εφαρμογή της και στις άλλες κατηγορίες προσώπων, ώστε να επιτευχθεί η ισότητα. Έτσι στην προκειμένη περίπτωση το ΣτΕ, για την αποκατάσταση της αρχής της δικονομικής ισότητας, κρίνει ότι «η αναστολή των προθεσμιών καθ' όλη την διάρκεια των δικαστικών διακοπών ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες διαδίκους ένδικα μέσα»⁵, καθώς από την έννομη τάξη προτιμάται η ευνοϊκότερη ρύθμιση.

2.3 ΣτΕ Ολ. 1780/2006

Αρχή δικονομικής ισότητας διαδίκων - Αναστολή προθεσμιών - Δικαστικές διακοπές - Αντισυνταγματικότητα ρύθμισης - Έφεση - Προθεσμία ετήσια -

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός 1780/2006
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

⁴ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ.116-117

⁵ Απόσπασμα απόφασης ΣτΕ Ολ.1780/2006

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριο του στις 2 Δεκεμβρίου 2005, με την εξής σύνθεση: Γ. Παναγιωτόπουλος, Πρόεδρος, Φ. Αρναούτογλου, Γ. Παπαμεντζελόπουλος, Θ. Παπαευαγγέλου, Α. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Α. Γκότσης, Α. Ράντος, Ε. Δανδουλάκη, Χ. Ράμμος, Ν. Μαρκουλάκης, Δ. Μαρινάκης, Σ. Χαραλάμπους, Γ. Παπαγεωργίου, Μ. Καραμανώφ, Α. Σακελλαροπούλου, Δ. Αλεξανδρή, Δ. Σκαλτσούνης, Γ. Σγουρόγλου, Α. Καραμιχαλέλης, Α.-Γ. Βώρος, Κ. Ευστρατίου, Ε. Αναγνωστοπούλου, Γ. Ποταμιάς, Μ. Γκορτζολίδου, Ε. Νίκα, Ε. Αντωνόπουλος, Γ. Τσιμέκας, Ι. Ζόμπολας, Π. Καρλή, Δ. Γρατσίνας, Σύμβουλοι, Μ. Παπαδοπούλου, Α. Χλαμπέα, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος.

Για να δικάσει την από 10 Ιουλίου 2001 έφεση:

του Σ. Μ. του Κ., κατοίκου Σύρου (Κοινότητα Βάρης, Οικισμός Φάμπρικα), ο οποίος παρέστη με την δικηγόρο Θεοδώρα Αντωνίου (Α.Μ. 10123), που την διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων, η οποία δεν παρέστη, και κατά της υπ' αριθμ. 1257/2000 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Πειραιώς.

Η πιο πάνω έφεση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου κατόπιν της υπ' αριθμ. 417/2005 παραπεμπτικής αποφάσεως του Γ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, προκειμένου να επιλύσει η Ολομέλεια το ζήτημα που αναφέρεται στην απόφαση.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της παραπεμπτικής αποφάσεως από τον Εισηγητή, Σύμβουλο Γ. Τσιμέκα, η οποία αποτελεί και την εισήγηση του Τμήματος.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την πληρεξούσια του εκκαλούντος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους εφέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η έφεση.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την υπό κρίση έφεση έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (υπ' αριθμ. 2182288/2001 ειδικό έντυπο παραβόλου).

2. Επειδή, με την έφεση αυτή ζητείται η εξαφάνιση της υπ' αριθμ. 1257/2000 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Πειραιά. Με την εκκαλουμένη απόφαση απορρίφθηκε αίτηση ακυρώσεως του εκκαλούντος, υπαλλήλου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων, του κλάδου ΠΕ Τοπογράφων Μηχανικών, κατά της υπ' αριθμ. ΓΝ 2010/1998/12-3-1999 αποφάσεως του Νομάρχη Κυκλάδων, κατά το μέρος που με αυτήν τοποθετήθηκε ως προϊστάμενος του Τμήματος Συγκοινωνιακών και Κτιριακών Έργων της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων κατά παράλειψη αυτού, ο Α. Γ., υπάλληλος του κλάδου ΠΕ Πολιτικών Μηχανικών.

3. Επειδή, η υπόθεση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας με την υπ' αριθμ. 417/2005 απόφαση του Γ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, ενόψει του ανακύψαντος ζητήματος αν προς άσκηση εφέσεως χωρεί αναστολή της ετήσιας προθεσμίας του άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 702/1977 κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών.

4. Επειδή, με το άρθρο 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου (Κ.Δ. από 26.6-10.7.1944, Α' 139) ορίστηκε ότι: «Εις πάσας τας δίκας του Δημοσίου ουδεμία

απολύτως τρέχει κατά την διάρκεια των δικαστικών διακοπών προθεσμία εις βάρος του Δημοσίου.....πάσα δε τοιαύτη προθεσμία, αρξαμένη προ των διακοπών, ως και η εξέτασις των μαρτύρων, αναστέλλονται κατά την διάρκεια των δικαστικών διακοπών...», οι δε δικαστικές διακοπές, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 11 του Ν. 1756/1988 «Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργιών» (Α' 35), αρχίζουν την 1η Ιουλίου και λήγουν την 15η Σεπτεμβρίου εκάστου έτους. Με την παρ. 4 του άρθρου 22 του Ν. 1868/1989 (Α' 230) ορίστηκε, περαιτέρω, ότι η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 11 του από 26.6-10.7.1944 Κ.Δ/τος, η οποία ίσχυε αρχικώς μόνο για τις πολιτικές δίκες και, συνεπώς, όχι για τα ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ασκούμενα ένδικα μέσα και βοηθήματα (ΣτΕ Ολομ. 3508/1979), εφαρμόζεται και στις υποθέσεις δικαιοδοσίας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Εξάλλου, με την παρ. 1α του άρθρου 4 του Ν. 2479/1997 (Α' 67) ορίζεται ότι: «Οι προθεσμίες για την άσκηση των ενδίκων βοηθημάτων και μέσωσιν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας αναστέλλονται για το χρονικό διάστημα από της 1ης έως 31ης Αυγούστου. Δεν θίγεται η ισχύουσα νομοθεσία που αφορά τις προθεσμίες του Δημοσίου και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης». Με τις διατάξεις αυτές εισάγεται ευνοϊκή μεταχείριση υπέρ του Δημοσίου έναντι των ιδιωτών διαδίκων, όσον αφορά στη διάρκεια της αναστολής των εις βάρος τους προθεσμιών κατά την διάρκεια των δικαστικών διακοπών. Ειδικότερα, για μεν το Δημόσιο ορίζεται ότι δεν τρέχει καμία προθεσμία εις βάρος του καθ' όλη τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών (από 1-7 έως 15-9), ενώ για τους ιδιώτες διαδίκους η εν λόγω αναστολή προθεσμιών χωρεί μόνον κατά τη διάρκεια του Αυγούστου (από 1 -31). Οι ανωτέρω ρυθμίσεις, κατά το μέρος που με αυτές διαφοροποιείται εις βάρος του ιδιώτη διαδίκου η προθεσμία ασκήσεως ενδίκου μέσου μεταξύ του Δημοσίου και των ιδιωτών διαδίκων, είναι ανίσχυρες, ως αντικείμενες στην αρχή της δικονομικής ισότητας των διαδίκων, όπως αυτή συνάγεται από το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, για την αποκατάσταση της οποίας η αναστολή των προθεσμιών καθ' όλη την διάρκεια των δικαστικών διακοπών ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες διαδίκους ένδικα μέσα (πρβλ. Σ.τ.Ε. 2807, 2808/2002, Ολομ.). Τέλος, στο άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 702/1977 (Α' 268), όπως κωδικοποιήθηκε με το άρθρο 58 παρ. 3 του π. δ/τος 18/1989 (Α' 8), ορίζονται τα εξής: «Έφεση μπορούν να ασκήσουν οι κατά την πρωτόδικη ακυρωτική δίκη διάδικοι, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από της επομένη της ημέρας που κοινοποιήθηκε η απόφαση με επιμέλεια του διαδίκου και πάντως μέσα σε ένα έτος από τη δημοσίευσή της».

5. Επειδή, κατά την έννοια του ανωτέρω άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 702/1977, η ετήσια προθεσμία για άσκηση εφέσεως που αρχίζει από την επομένη της δημοσίευσής της αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου λήγει οπωσδήποτε, όταν παρέλθει έτος από την αφετηρία της προθεσμίας αυτής και δεν είναι δεκτική ούτε αναστολής, ούτε παρεκτάσεως για τον ασκούντα το ένδικο αυτό μέσο που διαμένει στην αλλοδαπή. Τούτο δε διότι η αναστολή δεν συμβιβάζεται με τη φύση της εν λόγω προθεσμίας, η οποία αποτελεί το απώτατο χρονικό όριο, μέχρι το οποίο είναι κατά νόμο δυνατή η άσκηση εφέσεως και η οποία θεσπίσθηκε, προκειμένου να διαφυλαχθεί η σταθερότητα στις σχέσεις Διοίκησης και διοικούμενων, όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά την έκδοση της αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου επί της αιτήσεως ακυρώσεως (βλ. και ΣτΕ 1755/2000, 3398/1998 κ.α.). Για τον ίδιο λόγο η ως άνω ετήσια προθεσμία για άσκηση εφέσεως δεν αναστέλλεται κατά τη διάρκεια

των δικαστικών διακοπών, είτε έχει αρχίσει πριν από αυτές, είτε κατά τη διάρκεια τους (όταν η δημοσίευση της εκκαλουμένης αποφάσεως γίνεται από 1-7 έως 15-9), εφ' όσον μάλιστα η διάταξη του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου που προβλέπει την αναστολή δεν διακρίνει σχετικώς, η δε αναστολή των προθεσμιών που προβλέπεται από την τελευταία αυτή διάταξη για τα ασκούμενα από το Δημόσιο ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, η οποία ισχύει και για τα ασκούμενα από τους ιδιώτες ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, αναφέρεται μόνον, όσον αφορά στην έφεση, στην 60νθήμερη προθεσμία από τη κοινοποίηση της εκκαλουμένης αποφάσεως και όχι και στην ετήσια προθεσμία από τη δημοσίευση αυτής. Τούτο, εξ άλλου, επαληθεύεται και από το γεγονός ότι στην περίπτωση της ετήσιας προθεσμίας δεν συντρέχει ο δικαιολογητικός λόγος της θέσπισης της αναστολής, που είναι να μην υπάρχει κίνδυνος να απολέσουν την σύντομη (60νθήμερη) προθεσμία από την κοινοποίηση της εκκαλουμένης αποφάσεως οι διάδικοι, όταν κατά τη διάρκεια της μεσολαβείας περιόδου δικαστικών διακοπών, οι οποίες συμπίπτουν με την περίοδο των θερινών διακοπών. Κατά τη γνώμη όμως των Συμβούλων Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζου, Στ. Χαραλάμπους, Α. Γ. Βώρου και Κ. Ευστρατίου, από την αδιάσπικτη διατύπωση του άρθρου 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου, που ορίζει ότι «ουδεμία απολύτως τρέχει κατά την διάρκεια των δικαστικών διακοπών προθεσμία», και το οποίο αφορά σε όλα τα ένδικα βοηθήματα και μέσα, τα οποία ανήκουν στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας και εφαρμόζεται, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, για τους ιδιώτες διαδίκους, συνάγεται ότι, εφόσον στο άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 702/1977, που διέπει τα της προθεσμίας ασκήσεως εφέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν περιέχεται ρητή περί του αντιθέτου πρόβλεψη, ειδικώς σε ότι αφορά στην ετήσια προθεσμία της εφέσεως, και η προθεσμία αυτή αναστέλλεται κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, όταν η δημοσίευση της εκκαλουμένης αποφάσεως λάβει χώρα κατά το χρονικό αυτό διάστημα (από 1-7 έως 15-9).

6. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, η εκκαλουμένη απόφαση, όπως προκύπτει από τα αναφερόμενα σ' αυτήν, δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση στις 3-7-2000, η δε κρινόμενη έφεση κατατέθηκε στη Γραμματεία του Διοικητικού Εφετείου Πειραιά στις 12.7.2001, δηλαδή μετά την πάροδο της ετήσιας προθεσμίας που τάσσει η πιο πάνω διάταξη του άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 702/1977 και, συνεπώς, η υπό κρίση έφεση ασκήθηκε εκπροθέσμως, αφού, κατά τα γενόμενα δεκτά ανωτέρω, δεν χωρεί αναστολή της προθεσμίας αυτής κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών. Πρέπει, επομένως, για το λόγο αυτό, ο οποίος ερευνάται αυτεπαγγέλτως, η έφεση αυτή να απορριφθεί, ως απαράδεκτη.

Δια ταύτα

Απορρίπτει την έφεση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 16 Δεκεμβρίου 2005 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 14ης Ιουνίου 2006.

3. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ ΔΗΜΟΥ ΜΕΛΙΤΗΣ

3.1 Πραγματικά Περιστατικά

Ο Λ.Π. διορίσθηκε ως γεωτεχνικός υπάλληλος του Δήμου Μελίτης, υπεύθυνος για την υλοποίηση προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, παρόλο που, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2430/1996, καθώς και βάσει της 50908/31.7.2002 κ.υ.α., ο Λ.Π. ανήκει στους διαλαμβανόμενους στις διατάξεις αυτές υπαλλήλους, δεν του χορηγήθηκε το επίδομα αυξημένης ευθύνης και αποδοτικότητας, επειδή ήταν υπάλληλος ΟΤΑ α΄ βαθμού και όχι β΄.

Η μη χορήγηση στον Λ.Π. αυτού του επιδόματος αντιβαίνει στην αρχή της ισότητας;

3.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Στην απόφαση που ακολουθεί γίνεται αναφορά στην αρχή της ισότητας. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, «οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Η αρχή της ισότητας εμφανίζεται με δύο μορφές, την θετική, ως ίση μεταχείριση, και την αρνητική, ως απαγόρευση των διακρίσεων. Η αρχή αυτή δεν σημαίνει ίδια μεταχείριση όλων των περιπτώσεων αλλά ίδια μεταχείριση των ομοίων περιπτώσεων. Αντίθετα, η ίδια μεταχείριση ανόμοιων περιπτώσεων συνιστά ανισότητα.⁶

Σε σχέση με τα παραπάνω πραγματικά περιστατικά η μη χορήγηση στον Λ.Π. του επιδόματος αυτού συνιστά περιορισμό με την ευρεία έννοια και όχι οριοθέτηση του δικαιώματος της ίσης μεταχείρισης, γιατί συρρικνώνεται το γενικό του περιεχόμενο. Το Σύνταγμα επιβάλλει ίδια μεταχείριση ομοίων περιπτώσεων. Εφόσον από τα πραγματικά περιστατικά, που εκτίθενται στην ακόλουθη απόφαση, προκύπτει ότι η περίπτωση του Λ.Π. και των διαλαμβανομένων από το άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2430/1996 γεωτεχνικών υπαλλήλων είναι καθ' όλα όμοιες (εκτός από το γεγονός ότι ο Λ.Π. είναι υπάλληλος ΟΤΑ α΄ βαθμού, το οποίο όμως δεν ασκεί επίδραση, καθώς δε συνιστά διαφοροποίηση σχετικά με τα ανειλημμένα καθήκοντα αλλά απλώς ως προς την υπηρεσιακή μονάδα), ο Λ.Π. δικαιούται το παραπάνω επίδομα. Πρόκειται, δηλαδή, για άνιση μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων, αφού οι υπάλληλοι ΟΤΑ β΄ βαθμού με την ίδια ιδιότητα λαμβάνουν το επίδομα ενώ ο Λ.Π. όχι, και έτσι το περιεχόμενο του δικαιώματος ίσης μεταχείρισής του περιορίζεται από την πράξη της Διοίκησης, η οποία δεν του χορηγεί επίδομα.

Το δικαίωμα της ίσης μεταχείρισης ασκείται στην προκειμένη περίπτωση στο πλαίσιο της σχέσης κράτους-πολιτών, αφού η χορήγηση ή μη του επιδόματος εξαρτάται από το Κράτος. Συγκεκριμένα πρόκειται για άσκηση στη

---

⁶ Βλ. και Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ. 114 επ.

γενική κυριαρχική σχέση και όχι στο πλαίσιο κάποιου συνταγματικά αναγνωριζόμενου θεσμού. Οποιοσδήποτε όμως περιορισμός στην άσκηση δικαιώματος στην γενική σχέση προσκρούει στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη⁷ και γι' αυτό τον λόγο είναι ανεπίτρεπτος. Επομένως, η μη χορήγηση του επιδόματος στον Λ.Π. συνιστά προσβολή της αρχής της ισότητας, του δικαιώματος του στην ίση μεταχείριση.

3.3 ΤρΔΠρ Κοζ. 364/2005

Γεωτεχνικοί υπάλληλοι Ο.Τ.Α. - Επίδομα ειδικών λογαριασμών - Επίδομα αυξημένης ευθύνης - αποδοτικότητα - Αρχή ισότητας -.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός αποφάσεως 364/2005
ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΜΕΛΕΣ
ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΕΔΡΑ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριο του Πρωτοδικείου Φλώρινας στις 30 Σεπτεμβρίου 2005, με δικαστές τους: Γεώργιο Βαρούνα, Πρωτοδίκη του Διοικητικού Πρωτοδικείου Σερρών, Προεδρεύοντα δυνάμει της 26/2005 πράξεως του Προϊσταμένου του Διοικητικού Εφετείου Θεσσαλονίκης, Παναγιώτη Συνιόλα (Εισηγητή) και Ελένη Παντελίδου, Πρωτοδίκες Δ.Δ. και γραμματέα τη Στυλιανή Ζορμπά, δικαστική υπάλληλο, για να δικάσει την από 31.1.2004 αγωγή, του Λεωνίδα Πανίδη του Σάββα, κατοίκου Φλώρινας (Βασιλέως Γεωργίου 6), ο οποίος παραστάθηκε διά της πληρεξουσίας δικηγόρου του Ζωής Ταγάρα, που νομιμοποίησε τον δικηγόρο Θεσσαλονίκης Γεώργιο Χατζηγεωργίου.

κατά του Δήμου Μελίτης του Νομού Φλώρινας, που εκπροσωπείται νομίμως και παραστάθηκε διά της πληρεξουσίας δικηγόρου του Βασιλικής Μπούλμπου – Πέσσιου.

Κατά τη συζήτηση οι διάδικοι ανέπτυξαν τους ισχυρισμούς τους και ζήτησαν όσα διαλαμβάνονται στα πρακτικά.

Μετά τη συνεδρίαση του Δικαστήριου συνήλθε σε διάσκεψη.

Η κρίση του είναι η εξής:

1. Επειδή η κρινόμενη καταψηφιστική αγωγή νομίμως εισάγεται προς νέα συζήτηση μετά την 414/2004 προδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου και την εκτέλεση των όσων σχετικώς διετάχθησαν. Εξάλλου το Δικαστήριο εμμένει στις οριστικές κρίσεις της εν λόγω αποφάσεως.

2. Επειδή, με την αγωγή αυτή, ο ενάγων, γεωτεχνικός υπάλληλος του Δήμου Μελίτης Φλώρινας ζητεί να υποχρεωθεί ο τελευταίος Δήμος να του καταβάλει, νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής μέχρι την εξόφληση, το

⁷ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ. 254

συνολικό ποσό των 6.691,06 ευρώ. Τούτο δε, ως διαφορά μεταξύ των αποδοχών που έλαβε κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2002 έως και 31.12.2004 και εκείνων που θα έπρεπε να λάβει κατ' εφαρμογή του άρθρου 4 παρ. 1 του Συντάγματος, εάν συνυπολογίζετο το προβλεπόμενο από το άρθρο 8 παρ. 1α του ν. 2430/1996 «επίδομα αυξημένης ευθύνης - αποδοτικότητας».

3. Επειδή, με την παρ. 1 του (πιλοφορούμενου «Επίδομα αυξημένης ευθύνης - αποδοτικότητας») άρθρου 8 του ν. 2430/1996 (φ. 158 Α') ορίσθηκε αρχικώς ότι: «1.α. Εκ των εγγεγραμμένων, για την υλοποίηση των διαρθρωτικών προγραμμάτων προσανατολισμού και την εφαρμογή του ολοκληρωμένου προγράμματος διαχείρισης και ελέγχου του καθεστώτος των οικονομικών ενισχύσεων, πιστώσεων στον τακτικό προϋπολογισμό εξόδων του Υπουργείου Γεωργίας και στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων του τομέα γεωργίας γενικά, παρακρατείται για κάθε ημερολογιακό έτος ποσοστό τρία τοις εκατό (3%), το οποίο μεταφέρεται σε ειδικό λογαριασμό εκτός προϋπολογισμού, που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Γεωργίας. Το προϊόν του ανωτέρω λογαριασμού διανέμεται στους υπαλλήλους του Υπουργείου Γεωργίας, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Γεωργίας, για την έγκαιρη υλοποίηση των διαρθρωτικών προγραμμάτων προσανατολισμού και την αύξηση της αποδοτικότητας των υπηρεσιών του Υπουργείου Γεωργίας, πλην των δασικών υπαλλήλων, οι οποίοι λαμβάνουν ανάλογο επίδομα υπό τη μορφή «επίδομα ειδικών συνθηκών». Με την ίδια ή άλλη όμοια απόφαση καθορίζονται ο τρόπος διάθεσης του προϊόντος του ανωτέρω λογαριασμού, το ύψος του ποσού κατά κλάδο υπαλλήλων, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία προς τούτο λεπτομέρεια. β. Ανάλογο επίδομα χορηγείται και στο προσωπικό του Οργανισμού Βάμβακος, του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, του Μπενάκειου Φυτοπαθολογικού Ινστιτούτου, του Κεντρικού Ταμείου Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Δασών και των πρώην Ταμείων Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Δασών, της Κεντρικής Λαχαναγοράς Αθηνών, του Ινστιτούτου Γεωπονικών Επιστημών, της επιτροπής Δημοσίων Κήπων και Δενδροστοιχιών, της Κεντρικής Αγοράς Θεσσαλονίκης, του Εθνικού Οργανισμού Καπνού, του Αρδευτικού Οργανισμού Στυμφαλίας Ασωπού Κορινθίας και του Οργανισμού Κωπαΐδας με παρακράτηση ποσοστού εκ των εγγεγραμμένων πιστώσεων των προϋπολογισμών τους για κάθε ημερολογιακό έτος και μεταφορά του σχετικού ποσού σε ειδικό λογαριασμό εκτός προϋπολογισμού, που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Γεωργίας. Με όμοια απόφαση καθορίζονται το ποσοστό παρακράτησης εκ των εγγεγραμμένων πιστώσεων του προϋπολογισμού του οικείου Ν.Π.Δ.Δ., το ύψος του ποσού κατά κλάδο υπαλλήλων, ο τρόπος διάθεσης του προϊόντος του ειδικού λογαριασμού, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια. γ. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής έχουν εφαρμογή από 1.1.1996». Όμως, με την παρ. 17α του άρθρου 19 του ν. 3208/2003, τα εδάφια δεύτερο και τρίτο της περιπτώσεως α', καθώς και η περίπτωση β' της παραγράφου 1 του αμέσως προεκτεθέντος άρθρου (8 του ν. 2430/1996), καταργήθηκαν και μετά το πρώτο εδάφιο της εν λόγω περιπτώσεως α' προστέθηκαν τα εξής νέα εδάφια: «Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας το προϊόν του ανωτέρω λογαριασμού διανέμεται στους μόνιμους και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου

χρόνου υπαλλήλους του Υπουργείου Γεωργίας και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που εποπτεύονται από αυτό, στους μόνιμους και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου γεωτεχνικούς και στους αποφοίτους των Σχολών Τεχνολογίας Γεωπονίας, Τεχνολογίας Δασοπονίας, Τεχνολογίας Τροφίμων και Διατροφής, Τεχνολογίας Δημόσιας Υγείας και Κτηνιατρικών Εργαστηρίων και Τεχνολογίας Ιχθυοκομείας - Αλιείας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων υπαλλήλους των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και των Περιφερειών, οι οποίοι υπηρετούν σε πρώην υπηρεσίες του Υπουργείου Γεωργίας. Με την ίδια ή άλλη όμοια απόφαση καθορίζονται ο τρόπος διάθεσης του προϊόντος του ανωτέρω λογαριασμού, το ύψος του ποσού, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία προς τούτο λεπτομέρεια. Σε κάθε περίπτωση από τα καθοριζόμενα με τις αποφάσεις του προηγούμενου εδαφίου ποσά θα αφαιρούνται οι καταβαλλόμενες με οποιαδήποτε μορφή πρόσθετες αμοιβές». Επίσης, με την περ. β' της ίδιας παραγράφου (17) ορίσθηκε ότι: «Οι διατάξεις αυτής της παραγράφου έχουν εφαρμογή από 1.4.2002». Τέλος, με την 50908/31.7.2002 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας (φ. 992 Β') και ενόψει των μετατάξεων υπαλλήλων του Υπ. Γεωργίας στις Νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις (δυνάμει του ν. 2910/2001), αποφασίσθηκε μεταξύ άλλων ότι από 1.4.2002 δικαιούχοι των ανωτέρω παροχών (από τη διανομή των προδιαλαμβανομένων ειδικών λογαριασμών) θα πρέπει να είναι (πέραν των υπαλλήλων του Υπουργείου Γεωργίας και των ν.π.δ.δ. που εποπτεύονται από αυτό) και: α) οι πρώην υπάλληλοι του Υπουργείου τούτου και των εποπτευομένων από αυτό ν.π.δ.δ., οι οποίοι μετατάχθηκαν στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και Περιφέρειες της Χώρας, β) οι γεωτεχνικοί υπάλληλοι των Νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων και Περιφερειών που υπηρετούν σε πρώην Υπηρεσίες του εν λόγω Υπουργείου και γ) οι δασικοί υπάλληλοι του ίδιου Υπουργείου και οι πρώην δασικοί υπάλληλοι του Υπουργείου αυτού που μεταφέρθηκαν κατά το παρελθόν στις Περιφέρειες.

4. Επειδή, περαιτέρω, με το ν. 2470/1997 (φ. 40 Α'), που έχει ως τίτλο «Αναμόρφωση μισθολογίου προσωπικού της Δημόσιας Διοίκησης και άλλες συναφείς διατάξεις» και συγκεκριμένα με το άρθρο 13 χορηγήθηκε στο εν λόγω προσωπικό κίνητρο αποδόσεως. Ειδικότερα, στο άρθρο αυτό ορίσθηκε ότι: «1....6. Το ποσό του Κινήτρου Απόδοσης του άρθρου αυτού συνεντέλλεται με τις μηνιαίες αποδοχές των υπαλλήλων, υπόκειται στις συνήθεις κρατήσεις των επιδομάτων, πλην ασφαλιστικών εισφορών και βαρύνει τους οικείους λογαριασμούς από τους οποίους καταβάλλονται τα καταργούμενα με την παρ. 4 του άρθρου 10 του παρόντος επιδόματα με μορφή κινήτρου παραγωγικότητας ή αποδοτικότητας ή αυξημένης ευθύνης. Οι λεπτομέρειες για τη διαδικασία και τον τρόπο απόδοσης στον Κρατικό Προϋπολογισμό ή στους οικείους προϋπολογισμούς των Ν.Π.Δ.Δ., που επιβαρύνονται εξ ολοκλήρου με τη μισθοδοσία του προσωπικού τους, των ποσών του Κινήτρου Απόδοσης από τους οικείους λογαριασμούς εκτός προϋπολογισμού, καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών. Προκειμένου περί : -Τελωνιακών υπαλλήλων και υπαλλήλων του Γενικού Χημείου του Κράτους, το ανωτέρω Κίνητρο βαρύνει τους Λογαριασμούς Δικαιωμάτων Εκτελέσεως Τελωνιακών και Χημικών Εργασιών (Δ.Ε.Τ.Ε. , Δ.Ε.Χ.Ε.). Όπου στις διατάξεις του άρθρου 11 του ν.

1798/1988 (ΦΕΚ 166 Α') αναφέρεται «επίδομα εξομάλυνσης», νοείται από 1.1.1997 το Κίνητρο Απόδοσης του παρόντος άρθρου. -Δασικών υπαλλήλων του Υπουργείου Γεωργίας και οδηγών οχημάτων δασικών υπηρεσιών του ίδιου Υπουργείου, το Κίνητρο Απόδοσης του άρθρου αυτού βαρύνει τις πιστώσεις του επιδόματος που προβλέπεται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 8 του ν. 2342/1995 (ΦΕΚ 208 Α'). -Υπαλλήλων της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, το αναφερόμενο στο άρθρο αυτό Κίνητρο Απόδοσης βαρύνει τις πιστώσεις των επιδομάτων του άρθρου 4 του ν. 2366/1995 (ΦΕΚ 256 Α'). 7. Τυχόν απομένοντα υπόλοιπα υπέρ των δικαιούχων σε λογαριασμούς της προηγούμενης παραγράφου ρυθμίζονται από 1.1.1997 με πράξεις του Υπουργικού Συμβουλίου, κατόπιν κοινής πρότασης των Υπουργών Οικονομικών και του κατά περίπτωση αρμοδίου ή με κοινές αποφάσεις των ίδιων Υπουργών. Μέχρι την έκδοση των πράξεων του Υπουργικού Συμβουλίου ή των κοινών υπουργικών αποφάσεων, οι προβλεπόμενες εκ των λογαριασμών αυτών αμοιβές και λοιπές παροχές ή αποζημιώσεις εξακολουθούν να καταβάλλονται ως διαφορά, σύμφωνα με τις ισχύουσες περί αυτών διατάξεις, μειωμένες κατά το ποσό του Κινήτρου Απόδοσης του άρθρου αυτού. Όπου από τις ισχύουσες διατάξεις έχουν συσταθεί λογαριασμοί περισσότεροι του ενός, μπορεί να ενοποιούνται με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του κατά περίπτωση αρμοδίου Υπουργού, μετά και από έκφραση γνώμης των ενδιαφερομένων. Με τις ίδιες αποφάσεις ή Π.Υ.Σ. ρυθμίζονται και περιπτώσεις συρροής αξιώσεων υπαλλήλων για λήψη παροχών, κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου αυτής και από λογαριασμούς εκτός του Υπουργείου ή της Υπηρεσίας που ανήκουν οργανικά». Τέλος, με την παράγραφο 8 του ίδιου άρθρου ορίσθηκε ότι στη ρύθμιση της προηγούμενης παραγράφου εμπίπτουν τα ποσά που προβλέπονται από τις διατάξεις, μεταξύ άλλων, του άρθρου 8 του ν. 2430/1996, όπως οι διατάξεις αυτές ισχύουν στις 31.12.1996, καθώς και κάθε άλλη παροχή από οποιονδήποτε ειδικό λογαριασμό, ανεξάρτητα από την πηγή προελεύσεως των εσόδων του.

5. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα έγγραφα της δικογραφίας προκύπτει ότι στις 28.12.1999 ο Λ.Π. διορίσθηκε ως γεωτεχνικός υπάλληλος (κλάδου ΠΕ 9 Γεωπόνων) του Δήμου Μελίτης -βλ. την 6003/16.9.2004 σχετική βεβαίωση του τελευταίου-. Περαιτέρω, η Διεύθυνση Γεωργικής Αναπτύξεως της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας απέστειλε στον εν λόγω Δήμο το 816/9.4.2002 έγγραφο, με θέμα «Ορισμός υπευθύνου για την εφαρμογή του Προγράμματος Επενδύσεις στις Γεωργικές Εκμεταλλεύσεις». Ειδικότερα, με το έγγραφο αυτό, γνωστοποιήθηκε η έναρξη εφαρμογής (δυνάμει των 451 και 549/2001 κοινών αποφάσεων των Υπουργών εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας) του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως -ενταγμένου στο Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης- με τίτλο «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις». Περαιτέρω, με το ίδιο έγγραφο, αφού επισημάνθηκε ότι, τόσο για τη διαδικασία ενημερώσεως, όσο και για την ουσιαστική φάση υλοποιήσεως του προγράμματος, προβλέπονται «σημαντικές αρμοδιότητες των Δήμων και Κοινοτήτων», υποδείχθηκε (με τη μορφή παρακλήσεως και «για την ομαλή ροή του προγράμματος και προκειμένου να υπάρξει η καλύτερη δυνατή συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (Δήμοι - Δ/σεις Αγροτικής Ανάπτυξης Ν.Α.

- Περιφέρειας)...»), ο ορισμός (από το Δήμο) υπαλλήλου, που θα είναι υπεύθυνος για το πρόγραμμα των Σχεδίων Βελτίωσης και ο οποίος θα έπρεπε να της γνωστοποιηθεί. Ενόψει του εγγράφου αυτού, ο Δήμος Μελίτης, με την 45/16.4.2002 απόφασή του, όρισε τον ανωτέρω υπάλληλο (Λ. Π.) ως υπεύθυνο για την υλοποίηση των προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως με τίτλους «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις» και «Βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού». Ακολούθως, με την υπό κρίση αγωγή, όπως αναπτύχθηκε με το οικείο υπόμνημα, ο πιο πάνω υπάλληλος επεδίωξε να υποχρεωθεί ο εν λόγω Δήμος να του καταβάλει, νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής μέχρι την εξόφληση, το ποσό των 6.691,06 ευρώ συνολικώς. Ισχυρίσθηκε δε ότι, για το χρονικό διάστημα από 1.1.2002 έως και 31.1.2004 και κατ' εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος), συνέτρεξαν και ως προς αυτόν οι λόγοι που επέβαλαν την παροχή του επιδόματος αυξημένης ευθύνης και αποδοτικότητας (κατ' άρθρο 8 παρ. 1 του ν. 2430/1996, καθώς και βάσει της 50908/31.7.2002 κοινής αποφάσεως των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας) στους διαλαμβανόμενους στις διατάξεις αυτές υπαλλήλους. Ειδικότερα, προέβαλε ότι, αν και ο ίδιος έχει «επιφορτισθεί με τα επιπλέον καθήκοντα που αφορούν στην υλοποίηση των προαναφερθέντων (Κοινοτικών) προγραμμάτων του Υπουργείου Γεωργίας», τα οποία και εκτέλεσε κανονικά από 1.1.2002 και μετά, δεν έλαβε το επίμαχο ειδικό επίδομα παραγωγικότητας που χορηγήθηκε για τα καθήκοντα αυτά στους προαναφερθέντες υπαλλήλους - συγκεκριμένα, δεν έλαβε τη διαφορά (υπόλοιπο) που προέκυπτε από την αφαίρεση του επιδόματος αυτού από το χορηγηθέν με το άρθρο 13 του ν. 2470/1997 κινήτρου αποδόσεως-. Προς απόδειξη δε, επικαλέσθηκε και προσκόμισε σχετικώς την 6003/16.9.2004 έγγραφό του προς το Δικαστήριο τούτο, διευκρίνισε ότι η μη καταβολή στον ενάγοντα του επίμαχου επιδόματος οφείλεται στο γεγονός ότι τούτη δεν προβλέπεται από το νόμο.

6. Επειδή, κατά την πρώτη συζήτηση της υποθέσεως, και λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη: α)ότι το συγκεκριμένο επίδομα χορηγήθηκε αρχικώς στους υπαλλήλους του Υπουργείου Γεωργίας, δυνάμει του άρθρου 8 παρ. 1 του ν. 2430/1996, με σκοπό την «καλύτερη απορρόφηση των εισροών του αγροτικού τομέα, την έγκαιρη υλοποίηση των διαρθρωτικών προγραμμάτων προσανατολισμού και την εφαρμογή του ολοκληρωμένου προγράμματος διαχείρισης και ελέγχου του καθεστώτος των οικονομικών ενισχύσεων», β)ότι, με την 50908/31.7.2002 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Γεωργίας και ενόψει των μετατάξεων υπαλλήλων του Υπ. Γεωργίας στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, δικαιούχοι της ίδιας παροχής, από 1.4.2002 και μετά, ορίσθηκαν, μεταξύ άλλων και οι γεωτεχνικοί υπάλληλοι των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων (Ο.Τ.Α. β' βαθμού) και Περιφερειών που υπηρετούν σε πρώην Υπηρεσίες του τελευταίου Υπουργείου, γ)ότι, εν προκειμένω, ο ενάγων, καίτοι υπάλληλος του Δήμου Μελίτης (ήτοι Ο.Τ.Α. α' βαθμού) ορίσθηκε με την 45/16.4.2002 απόφαση του Δήμου αυτού, ως υπεύθυνος για την υλοποίηση προγραμμάτων ίδιας φύσεως με τα προαναφερόμενα (καθόσον τούτα ήταν προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και τιλοφορούνταν «Επενδύσεις στις

γεωργικές εκμεταλλεύσεις» και «Βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού»). Μάλιστα, η ανάθεση σε αυτόν από τον εναγόμενο Δήμο των συγκεκριμένων καθηκόντων έγινε κατόπιν σχετικής υποδείξεως από την κατά τόπον αρμόδια Διεύθυνση Γεωργικής Αναπτύξεως της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (με το 816/9.4.2002 έγγραφό της) και «για την ομαλή ροή του προγράμματος και προκειμένου να υπάρξει η καλύτερη δυνατή συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων (Δήμοι - Δ/νσεις Αγροτικής Ανάπτυξης Ν.Α. - Περιφέρειας)...», ὅτι δεν προβλέπεται από τις οικείες διατάξεις ο έλεγχος της συνδρομής ιδιαίτερων προϋποθέσεων και ε) ὅτι ναι μεν εκταμιεύονται κονδύλια από ειδικούς λογαριασμούς που έχουν συσταθεί με την παρακράτηση ποσών από κοινοτικά προγράμματα που υλοποιεί το Υπουργείο Γεωργίας, πλην στην υλοποίηση αυτή συνέπραξε αποδεδειγμένα και ο ενάγων, το Δικαστήριο έκρινε ὅτι ο τελευταίος δικαιούται να λάβει το επίδομα αυτό [κατ' εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ίσης μεταχειρίσεως (άρθρ. 4 παρ. 1) με τους υπαλλήλους που διαλαμβάνονται στην τέταρτη σκέψη της παρούσας και οι οποίοι ἤδη το λαμβάνουν]. Τονίσθηκε δε ὅτι η κρίση αυτή δεν δύνατο να αρθεί από το γεγονός και μόνο ὅτι ο ενάγων είναι υπάλληλος Ο.Τ.Α. α' και ὄχι β' βαθμού, καθόσον τούτο αποτελεί διαφοροποίηση απλώς ως προς την υπηρεσιακή μονάδα και ὄχι ως προς τα ανειλημμένα από τον υπάλληλο καθήκοντα. Περαιτέρω ὁμως, δοθέντος ὅτι τα καθήκοντα αυτά ανατέθηκαν στον τελευταίο (ἐνόψει της 816/9.4.2002 αποφάσεως της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας) με την 45/16.4.2002 απόφαση του Δήμου Μελίτης, το Δικαστήριο απεφάνθη ὅτι οι ἔνδικες αποδοχές θα πρέπει να του καταβληθούν από την τελευταία αυτήν ημερομηνία και ὄχι από 1.1.2002 (που ζητείται με την αγωγή - τούτο δε, ανεξαρτήτως της μνείας στο 5848/21.9.2004 έγγραφο του ἐν λόγω Δήμου περί ουσιαστικής αναλήψεως των καθηκόντων του από τον ενάγοντα ἤδη από 1.1.2002). Τέλος, ἐνόψει του ὅτι ο ενάγων, για την τεκμηρίωση των αναλυτικών αποδοχών που θα ἔπρεπε να εἶχε λάβει κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα, προσκόμισε και επικαλέσθηκε μόνο την προαναφερθείσα βεβαίωση αποδοχών του εναγομένου Δήμου (σύμφωνα με την οποία, οι τρέχουσες ακαθάριστες μηνιαίες αποδοχές του ἀνέρχονται σε συνολικῶς 1.297 ευρώ -εκ των οποίων, 150 ευρώ του καταβάλλονται ως κίνητρο αποδόσεως), δίχως να συνυποβάλλει και αναλυτικὴ βεβαίωση του ἴδιου Δήμου περί της οφειλόμενης σε αυτόν για το κρίσιμο χρονικό διάστημα (από 16.4.2002 ἕως και 31.1.2004) διαφορᾶς αποδοχών -η οποία και πρέπει να του καταβληθεί, ἐνόψει των παραγράφων 6,7 και 8 του άρθρου 13 του ν. 2470/1997 και δοθέντος ὅτι ἤδη του καταβάλλονταν το προβλεπόμενο από τις τελευταίες διατάξεις κίνητρο αποδόσεως-, το Δικαστήριο, με την πιο πάνω προδικαστικὴ του ἀπόφαση, ἔκρινε ἀπαραίτητο, προκειμένου να ἀχθεῖ σε ἀσφαλὴ κρίση σχετικά με το ὕψος των αιτουμένων αποδοχών, να ἀναβάλει την ἔκδοση οριστικῆς αποφάσεως και να διατάξει τὴ συμπλήρωση των αποδείξεων, υποχρεώνοντας τον ἐκκαθαριστὴ αποδοχών του εναγομένου να προσκομίσει στη Γραμματεία του Δικαστηρίου ἐντὸς τακτικῆς προθεσμίας, ἔγγραφο, με το οποίο να πιστοποιεῖται το συνολικὸ ὕψος της διαφορᾶς αποδοχών που ο ενάγων θα ἔπρεπε να εἶχε λάβει, κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα. Πράγματι, σε ἐκτέλεση της αποφάσεως αυτής προσκομίσθηκε στο Δικαστήριο τὸ ἀπὸ 24.1.2005 σχετικὸ ἔγγραφο του Δήμου Μελίτης, σύμφωνα με το οποίο η διαφορὰ των αποδοχών του ενάγοντος, κατά

το χρονικό διάστημα από 16.4.2002 έως 31.12.2004 ανέρχεται σε συνολικά 2.796,10 ευρώ.

7.Επειδή, κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο κρίνει, κατά παραδοχή ως εν μέρει βασίμου της αγωγής, ότι ο εναγόμενος Δήμος οφείλει να καταβάλει στον ενάγοντα, ως διαφορά αποδοχών για την τελευταία περίοδο, το αιτούμενο ποσό των 2.796,10 ευρώ. Τούτο δε νομιμοτόκως, από την επίδοση της αγωγής μέχρι την εξόφληση (κατ' άρθρο 75 παρ. 2 εδ. α' του Κ.Δ.Δ.). Τέλος συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα, ενόψει της μερικής νίκης και ήττας των διαδίκων (κατ' άρθρο 275 παρ. 1 εδ. γ' του ιδίου Κώδικα).

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Δέχεται εν μέρει την αγωγή.

Υποχρεώνει τον Δήμο Μελίτης να καταβάλει στον ενάγοντα, νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής μέχρι την εξόφληση, το ποσό των δύο χιλιάδων επτακοσίων ενενήντα έξι ευρώ και δέκα λεπτών (2.796,10) και

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα των διαδίκων.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Κοζάνη στις 24.11.2005 και δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου τούτου στις 25.11.2005.

4. ΥΠΟΘΕΣΗ ΥΠΟΨΗΦΙΑΣ ΑΣΤΥΦΥΛΑΚΑ

4.1 Πραγματικά Περιστατικά

Η Α.Δ., αν και συγκέντρωσε τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την εισαγωγή της στη Σχολή Αστυφυλάκων της Ελληνικής Αστυνομίας, κατά τις γενικές εισαγωγικές εξετάσεις του έτους 2000 στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), δεν κλήθηκε για κατάταξη στην συγκεκριμένη σχολή.

Αντίκειται η μη εισαγωγή της Α.Δ στην Σχολή Αστυφυλάκων στην αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στα επαγγέλματα;

4.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Το άρθρο 4 παρ. 2 του Συντάγματος καθιερώνει την αρχή της ισότητας των δύο φύλων. Σύμφωνα με αυτό «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις». Η αρχή της ισότητας των δύο φύλων εμφανίζεται με δύο μορφές, την θετική, ως ίση μεταχείριση, και την αρνητική, ως απαγόρευση των διακρίσεων.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση η μη εισαγωγή της Α.Δ. στη Σχολή Αστυφυλάκων δεν συνιστά οριοθέτηση της αρχής της ισότητας των φύλων, αλλά περιορισμό της, καθώς συρρικνώνει το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος. Με βάση την αρχή της ισότητας των δύο φύλων, η Α.Δ. δεν θα έπρεπε να τύχει θύμα δυσμενών διακρίσεων και άνισης μεταχείρισης λόγω του φύλου της και δεν θα έπρεπε να έχει αποκλιστεί η εισαγωγή της στην συγκεκριμένη Σχολή με μόνη δικαιολογητική βάση το φύλο της. Όμως, αυτό δεν συνέβη και έτσι το περιεχόμενο του δικαιώμα της Α.Δ. στην ίση μεταχείριση με τους άνδρες συνυποψηφίους της περιορίζεται από την μη αναγνώρισή της ως επιτυχούσα λόγω του φύλου της.

Το δικαίωμα της μη διάκρισης και ίσης μεταχείρισης των δύο φύλων ασκείται στο πλαίσιο της σχέσης κράτους-πολιτών, καθώς το Αστυνομικό Σώμα υπόκειται στους κανόνες του δημοσίου δικαίου. Επιπλέον, η αρχή της ισότητας, στην προκειμένη περίπτωση, ασκείται στα όρια των σχέσεων, εργασιακών και εκπαιδευτικών, που αναπτύσσονται μέσα στο συγκεκριμένο Σώμα. Οπότε, πρόκειται για άσκηση δικαιώματος στο πεδίο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης και είναι καταρχήν δυνατή η επιβολή περιορισμών στο δικαίωμα της Α.Δ στην ίση μεταχείριση, λόγω θεσμικής του εφαρμογής.

Επομένως, στην συγκεκριμένη υπόθεση υπάρχει ζήτημα θεσμικής εφαρμογής της αρχής της ισότητας των δύο φύλων στο πλαίσιο των εργασιακών και εκπαιδευτικών σχέσεων που αναπτύσσονται στο Αστυνομικό Σώμα. Το συγκεκριμένο ζεύγος δικαιώματος-θεσμού είναι μη σύμφυτο, καθώς τα δύο στοιχεία του υπάγονται σε διαφορετικούς βιοτικούς χώρους, το μεν πρώτο στον κοινωνικό χώρο, το δε δεύτερο στον εργασιακό χώρο. Ωστόσο, οι βιολογικές ιδιαιτερότητες της γυναίκας αποτελούν κοινό αντικειμενικό στοιχείο τόσο της αρχής ισότητας των δύο φύλων όσο και των υποχρεώσεων που

παράγονται στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων στο Αστυνομικό σώμα. Αυτό προκύπτει από το ότι οι βιολογικές ιδιαιτερότητες των δύο φύλων δεν πρέπει να αποτελούν αιτία άνιση μεταχείρισης και διακρίσεων, όπως λογικά συνάγεται από την αρχή της ισότητας των δύο φύλων, ενώ οι ίδιες ιδιαιτερότητες πρέπει να ληφθούν υπόψη από το Αστυνομικό σώμα για την κατάταξη ανδρών και γυναικών σε διαφορετικές θέσεις, για τη σωστή λειτουργία του Σώματος. Επομένως, το παραπάνω ζεύγος αν και μη σύμφυτο είναι ομοιογενές, αφού υπάρχει μεταξύ των στοιχείων του αιτιώδους συνάφειας. Συμπερασματικά, είναι επιτρεπτή η εισαγωγή περιορισμού της αρχής της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στις Αστυνομικές σχολές. Αυτό επιβάλλεται από τις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου επαγγέλματος, στις οποίες οι γυναίκες λόγω βιολογικών διαφορών με τους άνδρες δεν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν, με συνέπεια αυτό να απέβαινε σε βάρος του συγκεκριμένου θεσμού και του ρόλου του. Ο παραπάνω περιορισμός δεν αποτελεί προσβολή, καθώς υπάρχει κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ θεσμού και δικαιώματος και έτσι η αντίθεση είναι ομοιογενής. Αποτελεί επιτρεπτό περιορισμό του γενικού αμυντικού περιεχομένου του δικαιώματος της Α.Δ. για ίση μεταχείριση κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα του Αστυφύλακα ίδια με την μεταχείριση των ανδρών συνυποψηφίων της. Εξάλλου, προβλέπεται ένα ποσοστό 15%, επί του συνόλου των εισακτέων, εισαγωγής γυναικών στην συγκεκριμένη Σχολή για την κάλυψη των διοικητικών αναγκών του Αστυνομικού Σώματος, στις θέσεις, δηλαδή, στις οποίες δεν έχουν σημασία οι βιολογικοί παράγοντες.

4.3 ΣΤΕ 414/2006

Ισότητα φύλων κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα - Εισαγωγή γυναικών στις σχολές αστυφυλάκων και αξιωματικών της Αστυνομίας Πόλεων - Ποσοστώσεις - Συνταγματικότητα διατάξεων περ. α παρ. 2 άρθρου 1 ν. 2226/1994 -.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός 414/2006

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Γ'

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριο του στις 13 Οκτωβρίου 2005, με την εξής σύνθεση: Π.Ζ. Φλώρος, Αντιπρόεδρος, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος που είχε κώλυμα, Ν. Σακελλαρίου, Γ. Τσιμέκας, Σύμβουλοι, Μ. Παπαδοπούλου, Σ. Κωνσταντίνου, Πάρεδροι. Γραμματέας η Σ. Χάρου

Για να δικάσει την από 2 Ιουλίου 2003 έφεση:

της Α. Δ. του Κ., κατοίκου Σερρών, οδός Β. αρ.*, η οποία δεν παρέστη, αλλά ο δικηγόρος που υπογράφει την έφεση νομιμοποιήθηκε με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο,

κατά των Υπουργών: 1) Δημόσιας Τάξης και 2) Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, οι οποίοι παρέστησαν με την Δ. Κεφάλαια, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

και κατά της υπ' αριθμ. 2218/2002 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Παρέδρου Μ. Παπαδοπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την αντιπρόσωπο των Υπουργών, η οποία ζήτησε την απόρριψη της υπό κρίση εφέσεως.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά το Νόμο**

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης εφέσεως έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (υπ. αριθμ. 788540, 241405/2003 ειδικά έντυπα παραβόλου).

2. Επειδή, με την έφεση αυτή ζητείται η εξαφάνιση της υπ. αριθμ. 2218/2002 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, με την οποία απορρίφθηκε αίτηση ακυρώσεως της εκκαλούσας κατά της παραλείψεως της Διοικήσεως να την θεωρήσει ως επιτυχούσα των ειδικών κατηγοριών του άρθρου 42 του ν. 1481/1984 με το σύστημα του ενιαίου απολυτηρίου και εισαγομένη στη Σχολή Αστυφυλάκων της Ελληνικής Αστυνομίας, κατά τις γενικές εισιτήριες εξετάσεις του έτους 2000 στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), και να την καλέσει για κατάταξη στην πιο πάνω σχολή. Η παράλειψη εκδηλώθηκε αφενός μεν με την Φ. 251/Β6/1659/20-9-2000 πράξη του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, με την οποία κυρώθηκαν οι πίνακες των επιτυχόντων κατά τις γενικές εισιτήριες εξετάσεις του έτους 2000 στα ΑΕΙ, αφετέρου δε με την Φ. 6000/2/897-μστ/21-10-2000 πράξη του Αρχηγού της Ελληνικής Αστυνομίας, με την οποία κλήθηκαν οι επιτυχόντες υποψήφιοι να καταταγούν στη Σχολή Αστυφυλάκων της Ελληνικής Αστυνομίας.

3. Επειδή, στο άρθρο 4 του Συντάγματος του 1975 ορίζεται ότι: «1. Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. 2. Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. 3 ...». Εξάλλου, στο άρθρο 116 παρ. 2 του Συντάγματος ως είχε προ της αναθεωρήσεως του με το Ψήφισμα της 6.4.2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, ορίζεται ότι: «Αποκλίσεις από τους ορισμούς της παρ. 2 του άρθρου 4 επιτρέπονται μόνο για σοβαρούς λόγους, στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος». Περαιτέρω, η Οδηγία 76/207/ΕΟΚ «Περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας» (Ε.Ε. αριθ. Ν39/40 της 14.2.1976) ορίζει, μεταξύ άλλων, στην παρ. 1 του άρθρου 2 ότι «... η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο είτε άμεσα είτε έμμεσα ...» και στην παρ. 1 του άρθρου 3 ότι «η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο, όσον αφορά τους όρους, συμπεριλαμβανομένων και των κριτηρίων επιλογής, προσβάσεως σε απασχολήσεις, σε θέσεις εργασίας, ανεξάρτητα από τομέα ή κλάδο δραστηριότητας, και για όλες τις βαθμίδες της επαγγελματικής ιεραρχίας». Τέλος στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 2 της ίδιας οδηγίας ορίζεται ότι, «η παρούσα Οδηγία δεν θίγει την ευχέρεια που έχουν τα Κράτη μέλη να αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της τις επαγγελματικές δραστηριότητες, και, ενδεχομένως, την εκπαίδευση που απαιτείται για την

πρόσβαση σ' αυτές, εφ' όσον λόγω της φύσεως ή των συνθηκών ασκήσεως τους, το φύλο συνιστά παράγοντα αποφασιστικής σημασίας» (παρ. 2) και ότι «η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις που αφορούν την προστασία της γυναίκας, ιδίως όσον αφορά την εγκυμοσύνη και την μητρότητα» (παρ. 3).

4. Επειδή, οι διατάξεις που παρατίθενται στην προηγούμενη σκέψη, τόσο αυτές του Συντάγματος, όσον και αυτές της οδηγίας οι οποίες είναι άμεσα εφαρμοστέες από τα εθνικά δικαστήρια διέπουν δε και την πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις, θεσπίζουν την αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στα διάφορα επαγγέλματα και στην εκπαίδευση που είναι απαραίτητη για την άσκηση των επαγγελματιών αυτών. Απόκλιση από την αρχή αυτή, πέρα από την περίπτωση των θετικών μέτρων η οποία εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, είναι θεμιτή μόνον εφόσον προβλέπεται από ειδική διάταξη νόμου και προκύπτει από το νόμο αυτό ή τις προπαρασκευαστικές εργασίες του, σε συνδυασμό και με τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι η απόκλιση αυτή θεσπίστηκε με βάση συγκεκριμένα και πρόσφορα κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν στους ενδιαφερόμενους πολίτες και τα δικαστήρια να ελέγχουν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αν η εισαγόμενη απόκλιση δικαιολογείται από αποχρώντες λόγους και είναι αναγκαία και πρόσφορη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού (βλ. Σ.Τ.Ε. 1917/1998 Ολ., 1850/2002, 1137/2005, κ.ά.).

5. Επειδή, στο άρθρο 1 του ν. 2226/1994, με τον τίτλο «Εισαγωγή εκπαίδευση και μετεκπαίδευση στις Σχολές της Αστυνομικής Ακαδημίας και στο Τμήμα Ανθυποπυραγών της Πυροσβεστικής Ακαδημίας και άλλες διατάξεις» (φ. 122 Α), ορίζονται τα εξής : «1. Η εισαγωγή σπουδαστών στη Σχολή Αστυφυλάκων και στη Σχολή Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας γίνεται με το σύστημα των γενικών εξετάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του ν. 1351/1983..., όπως έχουν τροποποιηθεί και συμπληρωθεί μεταγενέστερα και ισχύουν κάθε φορά και με τις ειδικότερες ρυθμίσεις που αναφέρονται στις ακόλουθες παραγράφους. 2. α (όπως το δεύτερο εδάφιο της περίπτωσης αυτής αντικαταστάθηκε από το άρθρο 12 παρ. 1 του ν. 2713/1999, φ. 89). Ο αριθμός των εισαγομένων σε υφιστάμενες κατά το χρόνο αποφοίτησης τους κενές θέσεις σε καθεμιά από τις παραπάνω Σχολές καθορίζεται κατ' έτος με κοινή απόφαση των Υπουργών Δημόσιας Τάξης και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με βάση τις ανάγκες κάθε φορά της Ελληνικής Αστυνομίας. Το ποσοστό των εισαγομένων στις Αστυνομικές Σχολές γυναικών καθορίζεται σε 15% επί του συνολικού αριθμού εισακτέων. Το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί στον αριθμό του αστυνομικού προσωπικού που ασκεί δραστηριότητες διοικητικής υποστήριξης, διαβατηριακού ελέγχου, τροχαίας, εφαρμογής τουριστικών και αγορανομικών διατάξεων και ορισμένες ανακριτικές δραστηριότητες, για την άσκηση των οποίων ο παράγων φύλο δεν ασκεί επιρροή, ενώ το λοιπό αστυνομικό προσωπικό, λόγω της φύσης της αποστολής της Ελληνικής Αστυνομίας, εκτελεί κάτω από δυσμενείς τοπικές και χρονικές συνθήκες, δραστηριότητες που αφορούν στην αντιμετώπιση πράξεων βίας, στην τήρηση ή αποκατάσταση της τάξης σε μαζικές εκδηλώσεις και συναθροίσεις, στη δίωξη και σύλληψη επικίνδυνων κακοποιών, στην εξουδετέρωση εκρηκτικών μηχανισμών, στη φύλαξη και μεταγωγή ανδρών κρατούμενων, στην προστασία υψηλών προσώπων, στη δίωξη ζωοκλοπής,

στην επαναπροώθηση λαθρομεταναστών και σε ορισμένες τεχνικές εφαρμογές, οι οποίες για την άσκηση τους απαιτούν αυξημένο επίπεδο μυϊκής δύναμης, ταχύτητας και αντοχής, κριτήρια τα οποία, κατά τα διδάγματα της κοινής λογικής και πείρας, διαθέτουν, λόγω βιολογικών ιδιοτεροτήτων, οι άνδρες ... 3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δημόσιας Τάξης και Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζονται οι δέσμες, στις οποίες εντάσσονται οι Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας, το ποσοστό των εισαγομένων από κάθε δέσμη και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια. 7. . . .». Εξάλλου, στην υπ. αριθμ. 6500/1/5/19-10-1994 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της προαναφερομένης διατάξεως της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 2226/1994, ορίζονται τα εξής : «1. Οι Σχολές Αξιωματικών και Αστυφυλάκων της Ελληνικής Ακαδημίας ... εντάσσονται στις 4η και 1η δέσμες των Γενικών Εξετάσεων», ακολούθως δε με το άρθρο 1 της 6000/2/76-γ'/31-5-2000 κοινής απόφασης των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Οικονομικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης, με τον τίτλο «Καθορισμός αριθμού εισαγομένων στις Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας κατά το ακαδημαϊκό έτος 2000-2001» (φ. 718, τ. Β'), ορίστηκαν τα εξής : " 1. Ο αριθμός των υποψηφίων που θα εισαχθούν στη Σχολή Αστυφυλάκων καθορίζεται σε χίλιους τετρακόσιους (1400). Από τον αριθμό αυτό : α. Ποσοστό 25%, ήτοι 350 θέσεις, θα καλυφθούν από υποψηφίους που θα συμμετάσχουν με το παλαιό σύστημα εξέτασης και θα κατανεμηθούν ισομερώς στην 1η και 4η δέσμη. β. Ποσοστό 75%, ήτοι 1050 θέσεις, θα καλυφθούν από υποψηφίους που θα συμμετάσχουν με το νέο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ενιαίο απολυτήριο). 2 ... 3 ... 4. Από τον αριθμό των εισαγομένων, που καθορίζεται από κάθε μια των παραγράφων 1, 2, και 3, ποσοστό 10% προέρχεται από υποψηφίους των ειδικών κατηγοριών του άρθρου 42 του Ν.1481/1984. 5.. .6 Από τον αριθμό των εισαγομένων που καθορίζεται σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, ποσοστό 15% προέρχεται από γυναίκες υποψήφιες. 7...». Τέλος στην εισηγητική έκθεση του ν. 2713/1999 αναφέρονται, σχετικά με τη διάταξη του άρθρου 12 παρ. 1 αυτού, που αντικατέστησε τη διάταξη του δεύτερου εδαφίου της περ. α της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 2226/1994, τα εξής : «Με το άρθρο 12 τροποποιείται η παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 2226/1994, που θέτει ποσοτικούς περιορισμούς για την εισαγωγή γυναικών στις Αστυνομικές Σχολές, ώστε η νέα ρύθμιση να είναι απόλυτα εναρμονισμένη με την επιταγή της παρ. 2 του άρθρου 116 του Συντάγματος . . . Αποτελεί κοινό τόπο ότι η μη εφαρμογή ποσοστού εισαγωγής γυναικών στις Αστυνομικές Σχολές μεσοπρόθεσμα θα οδηγήσει σε δυσχέρεια ή αδυναμία επιτέλεσης του έργου της Ελληνικής Αστυνομίας προς διατήρηση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας της χώρας, δεδομένου ότι η άσκηση των περισσότερων από τις δραστηριότητες που είναι αναγκαίες για την επιτέλεση του εν λόγω έργου απαιτούν ιδιαίτερα φυσικά προσόντα του προσωπικού της, όπως αυξημένο επίπεδο μυϊκής δύναμης, αντοχής και ταχύτητας, τα οποία κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας διαθέτουν μόνο οι άνδρες. Με τη νέα ρύθμιση εξειδικεύονται και συγκεκριμενοποιούνται οι λόγοι και τα κριτήρια που δικαιολογούν τη θεσμοθέτηση ποσοστού εισαγωγής γυναικών στην Ελληνική Αστυνομία, το δε καθοριζόμενο ποσοστό σε 15% εξάγεται κατόπιν

συνεκτίμησης των ποσοστών διάθεσης της δυνάμεως της Ελληνικής Αστυνομίας στις δραστηριότητες του κύκλου της αποστολής της. Η φύση της αποστολής και ο χαρακτήρας της Ελληνικής Αστυνομίας ως ενόπλου και στρατιωτικά οργανωμένου Σώματος και οι συνθήκες άσκησης των σχετικών δραστηριοτήτων της κατ' αρχήν συνιστούν αποχρώντες λόγους για να τεθούν περιορισμοί στην πρόσβαση των γυναικών στο αστυνομικό επάγγελμα. Ειδικότερα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η αστυνομική δύναμη σε ποσοστό 85% διατίθεται για την αντιμετώπιση της σύγχρονης εγκληματικότητας και την τήρηση της τάξεως σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής κάτω από δυσμενείς τοπικές και χρονικές συνθήκες με εναλλασσόμενο και συνεχές καθ' όλο το 24ωρο ωράριο, που απαιτούν από το προσωπικό αυτό να διαθέτει εκτός των πνευματικών προσόντων και αυξημένο επίπεδο φυσικής και μυϊκής δύναμης, ιδιαίτερα σωματικά προσόντα, ταχύτητα, αντοχή, υψηλό βαθμό θάρρους και ψυχραιμίας, προσόντα στα οποία κατά τα διδάγματα της κοινής λογικής και πείρας υπερτερούν οι άνδρες έναντι των γυναικών. Στις εν λόγω δραστηριότητες περιλαμβάνονται η αντιμετώπιση πράξεων βίας, η τήρηση ή αποκατάσταση της τάξης σε μαζικές εκδηλώσεις (όπως συναθροίσεις, συγκεντρώσεις, αθλητικές εκδηλώσεις), η δίωξη και σύλληψη επικίνδυνων κακοποιών, η φύλαξη και μεταγωγή ανδρών κρατουμένων, η προστασία υψηλών προσώπων, η δίωξη της ζωοκλοπής, η επαναπροώθηση λαθρομεταναστών και η εξουδετέρωση εκρηκτικών μηχανισμών. Επομένως, αποκλείεται η χρησιμοποίηση γυναικών, λόγω των γνωστών βιολογικών διαφορών, στις ως άνω δραστηριότητες, για την αποτελεσματική άσκηση των οποίων ο παράγων του φύλου διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο. Περαιτέρω, ένα ποσοστό 15% του προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας εκτελεί ορισμένες ανακριτικές αρμοδιότητες ή αρμοδιότητες διοικητικής υποστήριξης, διαβατηριακού ελέγχου, τροχαίας, εφαρμογής τουριστικών και αγορανομικών διατάξεων, δραστηριότητες που μπορούν να ασκούνται και από γυναίκες, αφού οι βιολογικές διαφορές και ο παράγων φύλο ασκεί ασήμαντη ή καμία επιρροή .. . Σημειώνεται ότι σήμερα (με οργανική δύναμη 42.848) υπηρετούν συνολικά στους διαφόρους βαθμούς της Ιεραρχίας της Ελληνικής Αστυνομίας 2.800 περίπου γυναίκες και ο αριθμός αυτός εκτιμάται ότι καλύπτει τις ανάγκες των υπηρεσιών στους τομείς των επιτελικών εργασιών και των αστυνομικών δραστηριοτήτων που μπορούν να εκτελούν οι γυναίκες. Επιπλέον στην Ελληνική Αστυνομία υπηρετούν και 1.300 πολιτικοί υπάλληλοι, οι οποίοι καλύπτουν ανάγκες κυρίως διοικητικής υποστήριξης. Άλλωστε, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι στη σύγχρονη εποχή διαμορφώνεται μια ριζική αλλαγή στην αντίληψη για το ρόλο και το έργο της Αστυνομίας και η τάση όπως για τα θέματα τοπικού ενδιαφέροντος (καθαριότητα, ρύθμιση της κυκλοφορίας, έκδοση αδειών λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και αδειών διενέργειας τεχνικών παιγνίων κ.λ.π)) που δεν άπτονται του σκληρού πυρήνα της αποστολής της να μεταβιβάζονται σε άλλους φορείς (Ο.Τ.Α., Σ.Δ.Ο.Ε. κ.λπ.), ώστε η Αστυνομία, να απαλλαγεί από έργα διοικητικής φύσεως και γραφειοκρατικής λειτουργίας, που αποβαίνουν σε βάρος της κύριας αποστολής της, στην οποία και πρέπει να επιδοθεί. . .». 6. Επειδή, οι ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 περ. α του ν. 2226/1994, όπως το δεύτερο εδάφιο της περίπτωσης αυτής αντικαταστάθηκε από την παρ. 1 του άρθρου 12 του ν.

2713/1999, και του άρθρου 1 παρ. 6 της 6000/2/76-γ'/31-5-2000 κοινής απόφασης των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Οικονομικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Δημόσιας Τάξης θεσπίζουν, κατά παρέκκλιση από την αρχή της ισότητας των δύο φύλων ως προς την πρόσβαση στα διάφορα επαγγέλματα και στην εκπαίδευση που είναι αναγκαία για την άσκηση τους, περιορισμούς, υπό τη μορφή ποσοτώσεων σε βάρος των γυναικών, για την εισαγωγή τους στις σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας. Από το περιεχόμενο των παραπάνω διατάξεων του ν. 2226/1994 και την εισηγητική έκθεση του ν. 2713/1999, που παρατίθενται στην προηγούμενη σκέψη, συνάγεται ότι για τη θέσπιση των παραπάνω ποσοτώσεων ελήφθησαν υπόψη και εκτιμήθηκαν : α) ο χαρακτήρας της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛ.ΑΣ) ως στρατιωτικώς οργανωμένου και ένοπλου σώματος και η αποστολή της, που συνίσταται στην πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, στην περιφρούρηση του δημοκρατικού πολιτεύματος, και της έννομης τάξης και στην αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών (άρθρο 3 ν. 1481/1984 - φ. 152 Α'), β) οι δραστηριότητες (και οι αντίστοιχες αρμοδιότητες) της ΕΛ.ΑΣ και η φύση και οι συνθήκες άσκησης των δραστηριοτήτων αυτών (κάτω από δυσμενείς τοπικές και χρονικές συνθήκες και σε εικοσιτετράωρη βάση), συνήθως υπό καθεστώς έντασης και βίας, που απαιτούν, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, προσωπικό που διαθέτει αυξημένο επίπεδο φυσικής και μυϊκής δύναμης, ιδιαίτερα σωματικά προσόντα, ταχύτητα, αντοχή, υψηλό βαθμό θάρρους και ψυχραιμίας, προσόντα στα οποία, κατά κοινή πείρα, υπερτερούν οι άνδρες έναντι των γυναικών, γ) οι βιολογικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, οι οποίες, σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης και τα διδάγματα της κοινής πείρας, επιτρέπουν στους άνδρες να ασκούν με πιο αποτελεσματικό τρόπο τις παραπάνω δραστηριότητες που απαιτούν αυξημένα φυσικά και σωματικά προσόντα δ) οι συγκεκριμένες δραστηριότητες της ΕΛ.ΑΣ και τα αντίστοιχα καθήκοντα του προσωπικού της, για την αποτελεσματική άσκηση των οποίων ο παράγοντας του φύλου δεν ασκεί ιδιαίτερη επιρροή, καθώς και οι συγκεκριμένες δραστηριότητες της, για την άσκηση των οποίων, λόγω της φύσης τους και των σκληρών συνθηκών υπό τις οποίες ασκούνται αλλά και λόγω των βιολογικών διαφορών των δύο φύλων, ο ίδιος παράγοντας διαδραματίζει, σύμφωνα με τα διδάγματα της λογικής και της κοινής πείρας, αποφασιστικό ρόλο, σε συνδυασμό με τα συγκεκριμένα ποσοστά του αστυνομικού προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας που διατίθενται για την άσκηση των παραπάνω δύο κατηγοριών δραστηριοτήτων (15% και 85% του αστυνομικού προσωπικού, αντιστοίχως), ε) η κάλυψη των δραστηριοτήτων διοικητικής υποστήριξης της ΕΛ.ΑΣ, στην άσκηση των οποίων ο παράγοντας φύλο δεν διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο, και από τους ευάριθμους (1300) πολιτικούς υπαλλήλους που υπηρετούν στην ΕΛ.ΑΣ στ) η σύγχρονη τάση για απαλλαγή της Ελληνικής Αστυνομίας από δραστηριότητες διοικητικής φύσης και γραφειοκρατικής λειτουργίας που αποβαίνουν σε βάρος της κύριας αποστολής της και για την άσκηση των οποίων ο παράγοντας φύλο δεν έχει αποφασιστική σημασία, η οποία εκδηλώνεται με σειρά νομοθετημάτων που μεταφέρουν αρμοδιότητες τοπικού ενδιαφέροντος, σχετικές με την καθαριότητα, τη ρύθμιση της κυκλοφορίας, την έκδοση αδειών λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, τη διενέργεια τεχνικών παιγνίων κλπ., σε οργανισμούς τοπικής

αυτοδιοίκησης ή στις δημοτικές αστυνομίες (βλ. αρθρ. 3 ν. 2647/1998 - φ. 273 Α', - αρθρ. 8 ν. 2515/1997 - φ. 154 Α -, άρθρο 11 ν. 2307/1995 - φ. 113 Α-, άρθρο 34 ν. 2168/1993 - φ. 147 Α) καθώς και αρμοδιότητες σχετικές με τη δίωξη του οικονομικού εγκλήματος σε υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών, όπως είναι το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (βλ. αρθρ. 4 ν. 2343/1995 - φ. 211 Α-, άρθρο 33 ν. 2648/1998 - φ. 238 Α-, άρθρο 15 παρ. 3 ν. 2753/1999 - φ. 249 Α) και ζ) η συνολική οργανική δύναμη της Ελληνικής Αστυνομίας (42.848 άτομα) και ο συνολικός αριθμός των γυναικών που υπηρετούν σε αυτήν, ο οποίος (αριθμός) όπως εκτιμάται από το νομοθέτη, «καλύπτει τις ανάγκες των υπηρεσιών στους τομείς των επιτελικών εργασιών και των αστυνομικών δραστηριοτήτων που μπορούν να εκτελούν οι γυναίκες», ενόψει και του πολιτικού προσωπικού που απασχολείται στις δραστηριότητες αυτές αλλά και της σύγχρονης τάσης μεταφοράς σχετικών δραστηριοτήτων στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, στο Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) και σε άλλους φορείς. Από τα ανωτέρω στοιχεία συνάγεται ότι ο σκοπός δημόσιου συμφέροντος, στην εξυπηρέτηση του οποίου αποβλέπει ο νομοθέτης με την καθιέρωση των προαναφερόμενων ποσοστώςσεων κατά την εισαγωγή των γυναικών στις σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Αστυνομίας Πόλεων, είναι η αποτελεσματική εκτέλεση της αποστολής της Ελληνικής Αστυνομίας, για την εκπλήρωση της οποίας είναι αναγκαία η άσκηση από το αστυνομικό προσωπικό συγκεκριμένων δραστηριοτήτων που απαιτούν ιδιαίτερα φυσικά και σωματικά προσόντα, στα οποία, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας, υπερτερούν οι άνδρες έναντι των γυναικών. Εξάλλου τα ανωτέρω κριτήρια (υπό στοιχεία α έως ζ), στα οποία στηρίχθηκε ο νομοθέτης για να θεσπίσει τις επίδικες ποσοστώςσεις, είναι συγκεκριμένα, αντικειμενικά και πρόσφορα, σύμφωνα και με τα διδάγματα της κοινής πείρας, για να δικαιολογήσουν την εισαγόμενη με τις ποσοστώςσεις αυτές απόκλιση από την αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα του αστυνομικού υπαλλήλου και στην εκπαίδευση που είναι απαραίτητη για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού. Ενόψει αυτών εφόσον ο ίδιος ο νομοθέτης εξειδικεύει στο νόμο και την εισηγητική του έκθεση τους συγκεκριμένους λόγους δημόσιου συμφέροντος που δικαιολογούν την ανάγκη θεσμοθέτησης ποσοστώςσεων κατά την εισαγωγή των γυναικών στις σχολές αστυφυλάκων και αξιωματικών της Αστυνομίας Πόλεων, καθώς και τα συγκεκριμένα, αντικειμενικά και πρόσφορα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίστηκε, σύμφωνα και με τα διδάγματα της κοινής πείρας, το ποσοστό αυτό στο 15% επί του συνόλου των εισαγομένων σε κάθε σχολή, η εισαγόμενη με την ειδική διάταξη του άρθρου 1 παρ. 2 περ. α του ν. 2226/1994, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 12 του ν. 2713/1999, απόκλιση από την αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα του αστυνομικού υπαλλήλου και στην εκπαίδευση που είναι απαραίτητη για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού είναι διαφανής, αναγκαία και πρόσφορη για την εύρυθμη και αποτελεσματική εκτέλεση της αποστολής της Ελληνικής Αστυνομίας και συνεπώς δεν παραβιάζει τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 και 2 και 116 παρ. 2 του Συντάγματος του έτους 1975 και των άρθρων 2 και 3 της Οδηγίας 76/207/ΕΟΚ. (βλ. ΣτΕ 1137/2005). Επομένως ορθώς η προσβαλλόμενη απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών δέχθηκε ότι η ανωτέρω διάταξη, που προβλέπει

ότι, κατά τις εισιτήριες εξετάσεις στα ΑΕΙ του έτους 2000, στη Σχολή Αστυφυλάκων της ΕΛΑΣ εισέρχονται γυναίκες σε ποσοστό 15% επί του συνόλου των θέσεων, δεν παραβιάζει την αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση στο επάγγελμα του αστυνομικού υπαλλήλου και στην εκπαίδευση που είναι απαραίτητη για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού, την οποία θεσπίζουν οι προαναφερόμενες διατάξεις του Συντάγματος του 1975 και της Οδηγίας 76/207/ΕΟΚ (βλ. ΣτΕ 1850/2002). Κατ' ακολουθία, πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι λόγοι εφέσεως με τους οποίους προβάλλονται τα αντίθετα, όπως και οι λόγοι με τους οποίους προβάλλεται παράβαση των διατάξεων του Μέρους Ι άρθρο 1 παρ. 2 του κυρωθέντος με τον ν. 1426/1984 (Α' 32) Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, του άρθρου 1 παρ. 1 του κυρωθέντος με τον ν. 2595/1998 (Α' 63) Προσθέτου Πρωτοκόλλου στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, του άρθρου 11 της κυρωθείσας με τον ν. 1342/1983 (Α' 39) Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, ή των άρθρων 6 και 14 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974 - Α' 256), καθώς και η έφεση στο σύνολο της.

ΔΙΑ ΤΑΥΤΑ

Απορρίπτει την έφεση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου.

Και

Επιβάλλει στην εκκαλούσα την δικαστική δαπάνη του Δημοσίου, ανερχομένη στο ποσό των 460 Ευρώ.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 18 Οκτωβρίου 2005 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 8ης Φεβρουαρίου 2006.

5. ΜΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΥ

5.1 Πραγματικά Περιστατικά

Η Α.Τ., κάτοχος πανεπιστημιακού πτυχίου φαρμακοποιού, με αίτησή της προς τη Διεύθυνση Υγείας και Δημόσιας Υγιεινής της Νομαρχίας Αθηνών ζήτησε να της χορηγηθεί άδεια ιδρύσεως φαρμακείου στα όρια του Νομαρχιακού Διαμερίσματος της Αθήνας. Το αίτημα αυτό της αιτούσας απερρίφθη με πράξη του Διευθυντή της πιο πάνω υπηρεσίας, για το λόγο ότι δεν πληρούται η κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 1963/1991 πληθυσμιακή προϋπόθεση, δεδομένου ότι χορήγηση της ζητηθείσας αδειάς συνεπάγεται υπέρβαση της καθορισμένης αναλογίας μεταξύ πληθυσμού και αριθμού φαρμακείων στην πόλη της Αθήνας.

Αποτελεί η μη χορήγηση άδειας ίδρυσης φαρμακείου καταστρατήγηση του δικαιώματος της Α.Τ. στην επαγγελματική ελευθερία;

5.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Στην παραπάνω υπόθεση φέρεται να θίγεται η επαγγελματική ελευθερία ως συνταγματικό δικαίωμα. Το δικαίωμα αυτό αποτελεί εξειδίκευση του δικαιώματος στην ελεύθερη συμμετοχή στην οικονομική ζωή, μητρικού δικαιώματος στον οικονομικό χώρο, και πηγάζει από το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, όπως αυτό αναγνωρίζεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος. Η επαγγελματική ελευθερία βρίσκει επιπλέον συνταγματικό έρεισμα στο άρθρο 22 παρ. 1 του Συντάγματος, που θεμελιώνει το δικαίωμα στην εργασία.

Ωστόσο, το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει ότι το δικαίωμα του ατόμου στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας ασκείται εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. Γίνεται δεκτό ότι με το άρθρο αυτό ο Συντακτικός Νομοθέτης ήθελε να εισάγει κάποιες γενικές οριοθετήσεις, που αφορούν όλα τα συνταγματικά δικαιώματα. Μία απ' αυτές είναι και τα δικαιώματα των άλλων.

Το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών...», και το άρθρο 5 παρ. 5 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας...», θεμελιώνει το δικαίωμα της υγείας κάθε φυσικού προσώπου. Έτσι, η προστασία της υγείας ως αμυντικό δικαίωμα στρέφεται κατά των επιθετικών ενεργειών των συνανθρώπων και ως προστατευτικό προς το κράτος, το οποίο υποχρεούται όχι μόνο να μην παραβιάζει το ίδιο αυτό το δικαίωμα, αλλά και να προστατεύει από επιθετικές ενέργειες συνανθρώπων. Τέλος, το Σύνταγμα καθιερώνει το δικαίωμα στην υγεία και ως διασφαλιστικό δικαίωμα, στο περιεχόμενο του οποίου ανήκει η ελάχιστη απαίτηση για την διασφάλιση βασικών μέσων

ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης ανταποκρινόμενων στα σύγχρονα τεχνολογικά και ιατρικά δεδομένα⁸. Επίσης, από το προστατευτικό και διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος της υγείας συνάγεται και η δυνατότητα του κράτους να ψηφίζει νόμους που διασφαλίζουν και προστατεύουν αυτό το δικαίωμα.

Στη προκειμένη περίπτωση πρέπει να εξετάσουμε αν η απαγόρευση στην φαρμακοποιό να ιδρύσει φαρμακείο αποτελεί οριοθέτηση του δικαιώματος της επαγγελματικής ελευθερίας από τα δικαιώματα των άλλων. Με την διάταξη του άρθρου 2 του ν. 1963/1991, ο νομοθέτης, έχοντας ως στόχο της εξασφάλιση της υγείας των πολιτών, θέτει πληθυσμιακά κριτήρια για την ίδρυση φαρμακείων. Ωστόσο, ακόμα κι αν υποθέσουμε ότι η συγκεκριμένη διάταξη θεμελιώνεται συνταγματικά από το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος στο πλαίσιο της άσκησης του διασφαλιστικού περιεχομένου του δικαιώματος της υγείας, δεν είναι πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού της μέριμνας της υγείας των πολιτών, αφού ο περιορισμός βάσει πληθυσμιακών κριτηρίων δεν συνδέεται αμέσως με την υγεία και δεν έχει αναγκαίο αποτέλεσμα την προστασία της. Επομένως, δεν μπορούμε να πούμε ότι η απαγόρευση ίδρυσης φαρμακείου βάσει αυτού του νόμου αποτελεί οριοθέτηση του δικαιώματος της επαγγελματικής ελευθερίας από τα δικαιώματα των άλλων και συγκεκριμένα του δικαιώματος των άλλων στην υγεία. Έτσι, συμπεραίνουμε ότι αποτελεί περιορισμό του δικαιώματος της φαρμακοποιού στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος, αφού συρρικνώνει το γενικό του περιεχόμενο. Με βάση το δικαίωμα της επαγγελματικής ελευθερίας θα έπρεπε να έχει χορηγηθεί άδεια ίδρυσης φαρμακείου, αφού δεν προσβάλλονται τα δικαιώματα των άλλων, όπως εκτέθηκε παραπάνω, ούτε παραβιάζεται το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη, σύμφωνα με το Σ 5 παρ. 1. Εφόσον όμως δεν χορηγείται, το δικαίωμα αυτό της φαρμακοποιού περιορίζεται από την πράξη αυτή της Διεύθυνσης Υγείας και Δημόσιας Υγιεινής της Νομαρχίας Αθηνών.

Το δικαίωμα της επαγγελματικής ελευθερίας στην προκειμένη περίπτωση ασκείται στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής σχέσης μεταξύ κράτους-πολιτών, καθώς δεν ασκείται στο πλαίσιο κάποιου συνταγματικώς αναγνωριζόμενου θεσμού και η απαγόρευση ίδρυσης αφορά πράξη του δημοσίου που επιβάλλεται στην φαρμακοποιού. Όμως οποιοσδήποτε περιορισμός του γενικού περιεχομένου δικαιώματος στην γενική σχέση είναι ανεπίτρεπτος και προσκρούει στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη⁹. Επομένως, η μη χορήγηση άδειας ίδρυσης φαρμακείου στην Α.Τ. αποτελεί προσβολή του δικαιώματός της στην ελεύθερη επιλογή επαγγέλματος.

---

⁸ Δημητρόπουλος Ανδρέας, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, Τόμος III, Αθήνα 2004, σελ.147

⁹ Δημητρόπουλος Ανδρέας, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου*, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ.254

5.3 ΣΤΕ ΟΛ. 3665/2005

Προσωπική και οικονομική ελευθερία - Επαγγελματική ελευθερία - Πληθυσμιακά κριτήρια για τη χορήγηση άδειας ιδρύσεως φαρμακείου - Απαγόρευση πρόσβασης στο επάγγελμα - Αντισυνταγματικότητα διατάξεων άρθρου 2 ν. 1963/1991 -.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός 3665/2005 ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 17 Σεπτεμβρίου 2004 με την εξής σύνθεση : Χ. Γεραράς, Πρόεδρος, Ι. Μαρή, Σ. Καραλής, Ε. Γαλανού, Φ. Αρναούτογλου, Γ. Παπαμεντζελόπουλος, Ν. Σκλίας, Δ. Πετρούλιας, Ν. Ρόζος, Α. Ράντος, Ε. Δανδουλάκη, Χ. Ράμμος, Δ. Μαρινάκης, Σ. Χαραλάμπους, Π. Κοτσώνης, Γ. Παπαγεωργίου, Μ. Καραμανώφ, Ι. Μαντζουράνης, Α. Σακελλαροπούλου, Δ. Αλεξανδρή, Κ. Βιολάρης, Μ. Κωνσταντινίδου, Γ. Σγουρόγλου, Α. Καραμιχαλέλης, Α. Βώρος, Κ. Ευστρατίου, Ε. Αναγνωστοπούλου, Σύμβουλοι, Α. Καλογεροπούλου, Α. Σταθάκης, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Μ. Καλαντζής.

Για να δικάσει την από 15 Ιουλίου 1998 αίτηση : της Α. Τ., φαρμακοποιού, κατοίκου Αθηνών (οδός Κ. αρ. *), η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Δημ. Πανταρώτα (Α.Μ. 2448), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς, η οποία δεν παρέστη,

και κατά του παρεμβαίνοντος Πανελληνίου Φαρμακευτικού Συλλόγου, που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Πειραιώς αρ. 134 και Αγαθημέρου), ο οποίος παρέστη με τους δικηγόρους α) Χαρ. Χρυσανθάκη (Α.Μ. 11855) και β) Ιάσωνα Καχριμάνη (Α.Μ. 1826), που τους διόρισε με πληρεξούσιο και απόσπασμα πρακτικών το Δ.Σ. του Συλλόγου.

Στη δίκη παρέστη ο Υπουργός Υγείας και Πρόνοιας με τον Αναστ. Μπάνο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Η πιο πάνω αίτηση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της υπ' αριθ. 2110/2003 παραπεμπτικής αποφάσεως του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, προκειμένου να επιλύσει η Ολομέλεια το ζήτημα που αναφέρεται στην απόφαση.

Με την αίτηση αυτή η αιτούσα επιδιώκει να ακυρωθεί η 9290/11.5.1998 πράξη του Διευθυντή της Διεύθυνσης Υγείας και Δημοσίας Υγιεινής της Νομαρχίας Αθηνών, καθώς και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της παραπεμπτικής αποφάσεως από την Εισηγητή, Σύμβουλο Ε. Δανδουλάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο της αιτούσης, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξουσίου του παρεμβαίνοντος Συλλόγου και τον αντιπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά το Νόμο**

1. Επειδή για την κρινόμενη αίτηση, η οποία εισάγεται στην Ολομέλεια κατόπιν της 2110/03 αποφάσεως του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (9248268-9/98 διπλότυπα Δ.Ο.Υ. δικαστικών εισπραξέων Αθηνών, 1364983/98 ειδικό έντυπο παραβόλου).

2. Επειδή η αιτούσα φαρμακοποιός, που έλαβε πανεπιστημιακό πτυχίο φαρμακοποιού τον Ιούλιο του 1997, με την από 9-4-98 αίτησή της προς τη Διεύθυνση Υγείας και Δημόσιας Υγιεινής της Νομαρχίας Αθηνών ζήτησε να της χορηγηθεί άδεια ιδρύσεως φαρμακείου στα όρια του Νομαρχιακού Διαμερίσματος της Αθήνας. Το αίτημα αυτό της αιτούσας απερρίφθη με την 9290/11-5-98 πράξη του Διευθυντή της πιο πάνω υπηρεσίας, για το λόγο ότι δεν πληρούται η κατά το άρθρο 2 παρ. 1 του ν. 1963/1991 πληθυσμιακή προϋπόθεση, δεδομένου ότι χορήγηση της ζητηθείσης άδειας συνεπάγεται υπέρβαση της καθορισμένης αναλογίας μεταξύ πληθυσμού και αριθμού φαρμακείων στην πόλη της Αθήνας. Της πράξεως αυτής ζητείται η ακύρωση με την κρινόμενη αίτηση.

3. Επειδή στη δίκη παρεμβαίνει παραδεκτώς, προς διατήρηση της ισχύος της προσβαλλομένης πράξεως, ο Πανελλήνιος Φαρμακευτικός Σύλλογος, ο οποίος εκ του νόμου (αρθρ. 51 και 52 ν. 3601/28) έχει την μέριμνα για την πιστή εφαρμογή της φαρμακευτικής νομοθεσίας.

4. Επειδή ο ν. 5607/32 «Περί κωδικοποίησης και συμπληρώσεως της φαρμακευτικής νομοθεσίας (ΦΕΚ Α' 300) όριζε ότι η άδεια ιδρύσεως φαρμακείου χορηγείται σε φαρμακοποιούς που έχουν τα νόμιμα προσόντα, περαιτέρω δε καθόριζε τον αριθμό των ιδρυομένων φαρμακείων σε κάθε περιοχή της χώρας, βάσει πληθυσμιακών κριτηρίων, δηλαδή αναλογίας τούτων προς τον πληθυσμό και επιπλέον απαιτούσε την τήρηση ελαχίστων αποστάσεων μεταξύ των ιδρυομένων φαρμακείων και μεταξύ αυτών και των ήδη λειτουργούντων φαρμακείων. Ακολούθησε ο αν.ν. 751/37 (ΦΕΚ Α'239), ο οποίος επέφερε τροποποιήσεις στις πληθυσμιακές αναλογίες που λαμβάνονται υπόψη για την ίδρυση φαρμακείων. Μεταγενεστέρως ο αν.ν. 517/1968 (ΦΕΚ Α' 188) προέβη στην «απελευθέρωση» του επαγγέλματος του φαρμακοποιού, με την κατάργηση όλων των περιορισμών για τη χορήγηση άδειας ιδρύσεως φαρμακείων και με την επιφύλαξη μόνο της συνδρομής προϋποθέσεων που αφορούσαν στο πρόσωπο του ζητούντος τη χορήγηση της άδειας αυτής. Επακολούθησε ο νόμος 328/76 (ΦΕΚ Α' 128), ο οποίος δεν έθεσε για την ίδρυση φαρμακείου πληθυσμιακά κριτήρια, αλλά καθόρισε για τα ιδρυόμενα φαρμακεία ελάχιστες αποστάσεις μεταξύ αυτών και των ήδη λειτουργούντων φαρμακείων. Οι αποστάσεις αυτές τροποποιήθηκαν στη συνέχεια με τον ν. 928/79. Τέλος στο άρθρο 1 του ν. 1963/91 (ΦΕΚ Α' 138), όπως ίσχυε κατά το χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης, πριν την τροποποίηση του με το ν. 2716/1999 (ΦΕΚ Α' 96) ορίζεται ότι : «1. Άδεια ιδρύσεως φαρμακείου για δήμο ή κοινότητα της Χώρας χορηγείται μετά γνώμη του οικείου φαρμακευτικού συλλόγου με απόφαση του Νομάρχη. 2. Για την απόκτηση της άδειας ιδρύσεως

φαρμακείου απαιτείται ο αιτών να έχει τα κατωτέρω προσόντα, που αποδεικνύονται με τα υποβαλλόμενα αντίστοιχα πιστοποιητικά των αρμόδιων αρχών: α) Την ελληνική ιθαγένεια ή την υπηκοότητα ενός των Κρατών Μελών της Ε.Ο.Κ. β) Πτυχίο φαρμακευτικής σχολής και άδεια ασκήσεως της φαρμακευτικής στην Ελλάδα, γ) ...». Περαιτέρω, στο άρθρο 2 του ίδιου νόμου ορίζεται ότι : «1. Για τον αριθμό των χορηγούμενων για κάθε δήμο ή κοινότητα της Χώρας αδειών ιδρύσεως φαρμακείων από 1-1-1997 τίθενται τα εξής πληθυσμιακά όρια: α) Για δήμους ή κοινότητες με πληθυσμό μέχρι 3.000 κατοίκους, εφ' όσον δεν λειτουργεί φαρμακείο, επιτρέπεται η χορήγηση μιας μόνο άδειας ιδρύσεως φαρμακείου, β) Για δήμους ή κοινότητες με πληθυσμό από 3.001 μέχρι 10.000 κατοίκους απαιτείται αναλογία 3.000 κατοίκων για κάθε φαρμακείο, γ) Για δήμους με πληθυσμό από 10.001 μέχρι 100.000 κατοίκους απαιτείται αναλογία 2.500 κατοίκων για κάθε φαρμακείο, δ) Για δήμους με πληθυσμό άνω των 100.001 κατοίκων απαιτείται αναλογία 2.000 κατοίκων για κάθε φαρμακείο. 2. Τα πληθυσμιακά όρια της προηγούμενης παραγράφου δεν ισχύουν για τους φαρμακοποιούς που κατέχουν ή πρόκειται να αποκτήσουν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος στην Ελλάδα μέχρι 31-12-1996. 3. Ο πληθυσμός υπολογίζεται με βάση τα αποτελέσματα της τελευταίας επίσημης απογραφής του Κράτους». Στη μακροσκελή εισηγητική έκθεση του νόμου παρατίθενται στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των λειτουργούντων φαρμακείων και την αναλογία προς τους κατοίκους της Χώρας, η οποία κατά το έτος 1960 ήταν ένα φαρμακείο ανά 6.105 κατοίκους και για το έτος 1990 ανήλθε σε ένα φαρμακείο ανά 1.388 κατοίκους, επισημαίνεται η ιδιοτυπία του φαρμακείου που συνδυάζει εμπορική, επιστημονική και κοινωνική δραστηριότητα και διαπιστώνεται η ανάγκη να θεσπισθούν πληθυσμιακά κριτήρια για την εξασφάλιση λειτουργικής και οικονομικής βιωσιμότητας του φαρμακείου και κατ' επέκταση για την αποτροπή κινδύνων της δημόσιας υγείας.

4. Επειδή με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η προσωπική και οικονομική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα. Ειδικότερη εκδήλωση αυτής της ελευθερίας αποτελεί η επαγγελματική ελευθερία, δηλαδή η ελευθερία επιλογής και ασκήσεως ορισμένου επαγγέλματος, ως αναγκαίου στοιχείου της προσωπικότητας του ατόμου. Στην ελευθερία αυτή μπορεί ο νόμος να επιβάλλει περιορισμούς, αναφερόμενους στην άσκηση ή και την επιλογή ορισμένου επαγγέλματος. Οι τασσόμενοι όμως από το νόμο όροι και προϋποθέσεις επιλογής και ασκήσεως του επαγγέλματος είναι συνταγματικώς επιτρεπτοί, εφόσον ορίζονται γενικώς κατά τρόπο αντικειμενικό και δικαιολογούνται από αποχρώντες λόγους δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος, οι οποίοι σε κάθε περίπτωση πρέπει να τελούν σε συνάφεια προς το αντικείμενο και τον χαρακτήρα της ρυθμιζόμενης επαγγελματικής δραστηριότητας. Η νομοθετική ρύθμιση που περιορίζει την ελευθερία αυτή, δεν μπορεί να έχει ως μοναδικό σκοπό την προστασία του οικονομικού συμφέροντος των ήδη ασκούντων συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα προς βλάβη εκείνων που ενδιαφέρονται να επιλέξουν ορισμένο επάγγελμα. Εξάλλου, σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, οι επιβαλλόμενοι από το νόμο περιορισμοί πρέπει να είναι πρόσφοροι και αναγκαίοι για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού

δημοσίου ή κοινωνικού συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση προς αυτόν.

Ειδικότερα, όταν ο θεσπιζόμενος περιορισμός αφορά, όχι απλώς την άσκηση, αλλά την πρόσβαση στο επάγγελμα προσώπων που συγκεντρώνουν τα νόμιμα προσόντα, η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει να είναι εμφανής και σαφώς διαγνώσιμη η αναγκαιότητα επιβολής ενός τέτοιου εξαιρετικού περιορισμού για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από το νόμο σκοπού. Ενόψει των ανωτέρω, η θέσπιση με τον νόμο 1963/1991 πληθυσμιακών κριτηρίων για τη χορήγηση άδειας φαρμακείου, δηλαδή για την πρόσβαση στο επάγγελμα του φαρμακοποιού, που αποσκοπεί, κατά την εισηγητική έκθεση του νόμου, στην εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των ήδη λειτουργούντων φαρμακείων και περαιτέρω στην προστασία της δημόσιας υγείας, δεν είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα. Καθόσον αφορά την ειδικότερη θεμελίωση της αντισυνταγματικότητας οι Σύμβουλοι Αθ. Ράντος, Π. Κοτσώνης, Γ. Παπαγεωργίου, Μ. Καραμανώφ, Αικ. Σακελλαροπούλου, Κ. Βιολάρης: Μ.-Ε. Κωνσταντινίδου, Α.-Γ. Βώρος, προς τους οποίους συντάχθηκαν και οι δύο Πάρεδροι, δέχθηκαν τα εξής : Η ίδρυση και λειτουργία φαρμακείων είναι δραστηριότητα διφυούς χαρακτήρα, διότι αφενός μεν συνιστά ειδικότερη εκδήλωση του δικαιώματος της επαγγελματικής ελευθερίας και αφετέρου συνδέεται άμεσα προς την προστασία της δημόσιας υγείας. Ως εκ τούτου, οι τιθέμενοι από τον νομοθέτη για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής όροι και περιορισμοί διακρίνονται και αυτοί σε δύο αντίστοιχες κατηγορίες, ανάλογα με τον σκοπό τον οποίο εξυπηρετούν και πρέπει να τελούν σε πρόδηλη λογική συνάφεια προς τον σκοπό αυτό, σύμφωνα και με την αρχή της αναλογικότητας, άλλως είναι συνταγματικώς ανεπίτρεπτοι, διότι οδηγούν σε περιορισμό ατομικών δικαιωμάτων, για λόγους μη συνδεόμενους προς την ορθολογική άσκηση αυτών. Ο επίμαχος περιορισμός του πληθυσμιακού κριτηρίου, που αποβλέπει στη διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των ήδη λειτουργούντων φαρμακείων, περιορίζει ανεπίτρεπτα την επαγγελματική ελευθερία, εφόσον επιβάλλεται τελικώς για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας, προς τους οποίους όμως προδήλως δεν σχετίζεται, δεδομένου ότι η δημόσια υγεία προστατεύεται με τη θέσπιση των κατάλληλων εγγυήσεων για την ορθή άσκηση των συναφών με την υγεία επαγγελματικών δραστηριοτήτων και όχι με περιορισμούς που οδηγούν στην απαγόρευση πρόσβασης στο επάγγελμα. Συναφώς οι Σύμβουλοι Ε. Γαλανού, Φ. Αρναούτογλου, Χρ. Ράμμος, Στ. Χαραλάμπους και Ελ. Αναγνωστοπούλου υποστήριξαν ότι ναι μεν, κατά το άρθρο 5 του Συντάγματος, μπορούν να τεθούν στην οικονομική ελευθερία περιορισμοί για λόγους δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι η προάσπιση της δημόσιας υγείας, όμως η θέσπιση πληθυσμιακού κριτηρίου για τη χορήγηση αδειας φαρμακείου, που στοχεύει, κατά την εισηγητική έκθεση του νόμου, στην εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας των φαρμακείων, αντιβαίνει στην ως άνω συνταγματική διάταξη. Και τούτο, γιατί η βιωσιμότητα της οικονομικής επιχειρήσεως του φαρμακείου, όπως, άλλωστε, η βιωσιμότητα πληθώρας ελευθέρων επαγγελματιών (ιατρών κ.λπ.) και λοιπών συναφών με την υγεία επιχειρήσεων (κλινικών, καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος κ.λπ.), θα δικαιολογούσε ενδεχομένως την θέσπιση μέτρων προκειμένου να διασφαλισθεί η υγεία των πολιτών, κατά το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος,

όχι όμως την θέσπιση περιορισμών στην οικονομική ελευθερία του άρθρου 5 του Συντάγματος, εφόσον οι περιορισμοί δεν συνδέονται ευθέως και αμέσως με τη δημόσια υγεία. Τέλος, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου και οι Σύμβουλοι Ν. Ρόζος, Ελ. Δανδουλάκη και Α. Καραμιχαλέλης έχουν την γνώμη ότι το κριτήριο της πληθυσμιακής αναλογίας φαρμακείων προς εξυπηρετούμενους κατοίκους της Χώρας δεν είναι καθεαυτό απρόσφορο για την προστασία της δημόσιας υγείας, κατά τη χορήγηση αδειών ιδρύσεως φαρμακείων. Ωστόσο η επίμαχη νομοθετική ρύθμιση είναι αντισυνταγματική διότι μόνη η αύξηση του αριθμού των φαρμακείων και η συνακόλουθη αύξηση της αναλογίας τούτων προς τον πληθυσμό, όπως εκτίθεται στην εισηγητική έκθεση του νόμου, έχει καταρχήν ως αποτέλεσμα για τα φαρμακεία την, έστω και αξιόλογη, μείωση των προσόδων και συνεπώς και των αποκομιζόμενων κερδών, αλλά δεν επιφέρει ως αναγκαίο επακόλουθο τη διακινδύνευση της βιωσιμότητάς τους. Με τα δεδομένα αυτά, δεν τεκμηριώνεται η παραδοχή ότι μόνη η ρύθμιση του ν. 328/1976 (υποχρέωση τηρήσεως ελάχιστης αποστάσεως από ιδρυόμενα ή λειτουργούντα φαρμακεία ως προϋπόθεση για την ίδρυση νέου φαρμακείου) έπαυσε πλέον να επαρκεί και ως εκ τούτου κατέστη επιγενομένης απρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού της διασφαλίσεως της βιωσιμότητας των φαρμακείων. Κατά συνέπεια, δεν είναι εμφανής, κατά τον εν προκειμένω ασκούμενο έλεγχο συνταγματικότητας του άρθρου 2 του ν. 1963/1991, η αναγκαιότητά της, χάριν του εν λόγω σκοπού, επιβολής του εκτεθέντος εξαιρετικής εντάσεως περιορισμού στην ελευθερία ιδρύσεως φαρμακείου, όταν ο περιορισμός αυτός ισοδυναμεί με την καθιέρωση κλειστού αριθμού φαρμακείων και άγει πράγματι κατ' αποτέλεσμα σε αποκλεισμό της δυνατότητας ιδρύσεως φαρμακείου από νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα φαρμακοποιούς. Συνεπώς, κατά την κρατήσασα γνώμη, η επίμαχη διάταξη του άρθρου 2 του ν. 1963/1991 αντιβαίνει στο Σύνταγμα και δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Μειοψήφησαν δέκα μέλη του Δικαστηρίου (Σύμβουλοι Ι. Μαρής, Σ. Καραλής, Γ. Παπαμεντζελόπουλος, Ν. Σκλίας, Δ. Πετρούλιας, Δ. Μαρινάκης, Ι. Μαντζουράνης, Δ. Αλεξανδρής, Γ. Σγουρόγλου και Κ. Ευστρατίου), τα οποία υποστήριξαν την ακόλουθη άποψη: Λόγω της ζωτικής σπουδαιότητας για το κοινωνικό σύνολο των διατιθεμένων στα φαρμακεία αγαθών, η βιωσιμότητα τους συνιστά εξαιρετικής σημασίας σκοπό δημοσίου συμφέροντος. Μόνη δε η σημαντική αύξηση του αριθμού των ιδρυθέντων, υπό την ισχύ του νόμου 326/1976 φαρμακείων, και η συνακόλουθη αύξηση της αναλογίας τους προς τον πληθυσμό καθιστά πολύ πιθανή, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, την διακινδύνευση της βιωσιμότητας των λειτουργούντων και εφεξής ιδρυομένων φαρμακείων. Η εκτίμηση του νομοθέτη ότι απειλείται η οικονομική βιωσιμότητα των φαρμακείων που, κατά την κρίση του, θα έχει κατ' επέκταση δυσμενείς συνέπειες στη δημόσια υγεία, καθιστά αναγκαία τη θέσπιση της επίμαχης ρύθμισης, η οποία δεν παρίσταται προφανώς αδικαιολόγητη. Η νομοθετική αυτή εκτίμηση εκφεύγει, ως προς την ουσιαστική ορθότητα της, των ορίων του δικαστικού ελέγχου κατά την εξέταση της συνταγματικότητας της διατάξεως του άρθρου 2 του ν. 1963/1991. Επομένως, κατά την μειοψηφήσασα αυτή γνώμη, η ως άνω διάταξη δεν παρίσταται αντισυνταγματική. Ειδικότερα, ο εκ των μειοψηφούντων Σύμβουλος Γ. Σγουρόγλου, υποστήριξε ακόμη ότι η διάταξη του άρθρου 2 του ν. 1963/1991 δεν είναι αντισυνταγματική και για το

λόγο ότι, η θέσπιση πληθυσμιακών κριτηρίων για την χορήγηση των αδειών ιδρύσεως φαρμακείων, εξυπηρετεί την ορθολογικότερη διασπορά των φαρμακείων σε ολόκληρη τη Χώρα, με σκοπό την φαρμακευτική κάλυψη του συνόλου του πληθυσμού, στο πλαίσιο της, κατά το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, μέριμνας του Κράτους για την υγεία όλων των πολιτών.

5. Επειδή, ενόψει της γνώμης που επεκράτησε, η διάταξη του άρθρου 2 του ν. 1963/91 κρίνεται ανίσχυρη ως αντισυνταγματική. Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη πράξη, η οποία απέρριψε το αίτημα της αιτούσης, στηριζόμενη στη διάταξη αυτή πρέπει να ακυρωθεί για τον λόγο αυτόν, ο οποίος βασίμως προβάλλεται και να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση. Αντιστοίχως πρέπει να απορριφθεί η ασκηθείσα από τον Φαρμακευτικό Σύλλογο παρέμβαση.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει την 9290/11.5.98 πράξη του Δ/ντή της Δ/νσης Υγείας και Δημόσιας Υγιεινής της Νομαρχίας Αθηνών.

Απορρίπτει την παρέμβαση.

Διατάζει την απόδοση του παραβόλου.

Επιβάλλει στο Δημόσιο και στον παρεμβαίνοντα τη δικαστική δαπάνη της αιτούσης που ανέρχεται σε χίλια εκατόν σαράντα (1.140) ευρώ.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 17 Δεκεμβρίου 2004 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 4ης Νοεμβρίου 2005.

6. ΕΚΔΟΣΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΚΑΡΤΑΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΛΑΤΗ

6.1 Πραγματικά Περιστατικά

Η Τράπεζα Τ, ύστερα από την αίτηση του πελάτη της, Σ.Γ. χορήγησε στον τελευταίο μία πιστωτική κάρτα. Στους λογαριασμούς που η Τ έστειλε στον ενάγοντα τους μήνες Απρίλιο και Μάιο 2000 υπήρχε διπλή χρέωση κάποιας δόσης που ο ενάγων όφειλε. Οι λανθασμένες αυτές χρεώσεις, που οφείλονταν σε παραδρομή των υπαλλήλων της, προκάλεσαν την δυσaréσκεια του Σ.Γ., ο οποίος ζήτησε και πέτυχε την ακύρωση και καταστροφή της παραπάνω πιστωτικής κάρτας του. Όμως, παρόλα αυτά λίγο αργότερα η Τ έστειλε στον ενάγοντα νέα πιστωτική κάρτα, που είχε τον ίδιο αριθμό με την ακυρωθείσα, χωρίς ο ενάγων να έχει υποβάλλει σχετική αίτηση. Ο ενάγων διαμαρτυρήθηκε προς την Τ με fax και στη συνέχεια με εξώδικη δήλωσή του, δηλώνοντας συγχρόνως ότι δεν αποδέχεται την πιστωτική αυτή κάρτα. Στις άνω διαμαρτυρίες του ενάγοντος, η Τ με επιστολή της του απάντησε ότι η κάρτα εκδόθηκε κατόπιν γραπτής παραγγελίας του, επισυνάπτοντας και έγγραφο, στο οποίο αναγράφεται ότι ο Σ.Γ. δηλώνει ότι επιθυμεί την επαναδραστηριοποίηση της κάρτας του και φέρεται να έχει υπογραφεί από αυτόν. Όμως, η υπογραφή στην ανωτέρω αίτηση δεν έχει τεθεί από τον ενάγοντα, αλλά από υπάλληλο της Ε.Σ.

Αποτελεί η έκδοση πιστωτικής κάρτας χωρίς την θέληση του πελάτη προσβολή του δικαιώματός του στην συναλλακτική ελευθερία;

6.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Η ακόλουθη απόφαση αναφέρεται στο ζήτημα της προσβολής της οικονομικής ελευθερίας του ατόμου, όπως αυτό διαφαίνεται στο άρθρο 5 παρ. 1 Σ, το οποίο θεμελιώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και στον οικονομικό χώρο. Σύμφωνα με αυτό κάθε άτομο δικαιούται να συμμετέχει ελεύθερα στον οικονομικό χώρο οριοθετούμενο, όμως, από τα δικαιώματα των άλλων, το Σύνταγμα και τα χρηστά ήθη. Το συγκεκριμένο δικαίωμα αποτελεί μητρικό δικαίωμα, το οποίο εξειδικεύεται με σειρά μερικότερων οικονομικών δικαιωμάτων. Ένα από αυτά είναι και η ελευθερία των συναλλαγών, στην οποία θα αναφερθούμε σχετικά με τα ως άνω πραγματικά περιστατικά.

Η έκδοση πιστωτικής κάρτας χωρίς τη θέληση του πελάτη από την Τράπεζα δεν αποτελεί οριοθέτηση του δικαιώματος της συναλλακτικής ελευθερίας του Σ.Γ., αλλά περιορισμό, αφού συρρικνώνει το γενικό του περιεχόμενο. Ο Σ.Γ. θα έπρεπε, με βάση την συναλλακτική ελευθερία, να έχει το δικαίωμα επιλογής αν θα συναλλαχθεί με τη Τ και αν θα αποκτήσει πιστωτική κάρτα, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση, αφού ο υπάλληλος της Τ εκδίδει μια πιστωτική κάρτα στο όνομά του χωρίς την έγκρισή

του. Επομένως, το δικαίωμα του Σ.Γ. στην συναλλακτική ελευθερία περιορίζεται από την ενέργεια του υπαλλήλου της Τ να εκδώσει πιστωτική κάρτα υπέρ του χωρίς να έχει εκφράσει σχετική βούληση.

Στη προκειμένη περίπτωση πρόκειται για άσκηση δικαιώματος όχι στις σχέσεις κράτους-πολιτών, αλλά στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται κατά το Σ 25 παρ.1 εδ.γ'. Επιπλέον, το ως άνω δικαίωμα ασκείται στο πλαίσιο των συναλλακτικών σχέσεων του Σ.Γ. με την Τράπεζα. Οπότε, πρόκειται για άσκηση δικαιώματος στην ειδική διαπροσωπική σχέση.

Στην συνέχεια, πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα της θεσμικής εφαρμογής της ελευθερίας των συναλλαγών. Έτσι, από την μία έχουμε το δικαίωμα του ατόμου να συναλλάσσεται ελεύθερα σε όλο το εύρος του οικονομικού χώρου και από την άλλη τη συναλλακτική σχέση μεταξύ Τράπεζας και ιδιώτη. Αυτό το ζεύγος δικαιώματος-θεσμού είναι σύμφυτο αφού υπάγεται στον ίδιο βιοτικό χώρο, στον συναλλακτικό-οικονομικό χώρο. Επομένως, είναι και ομοιογενές. Καταρχήν, λοιπόν, το συγκεκριμένο δικαίωμα είναι δυνατόν να περιοριστεί στο πλαίσιο του συγκεκριμένου θεσμού, αφού υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του δικαιώματος της συναλλακτικής ελευθερίας του Σ.Γ. και της συναλλακτικής σχέσης του με την Τ.

Ωστόσο, ο περιορισμός ενός δικαιώματος στο πλαίσιο ενός θεσμού δεν είναι δυνατόν να οδηγήσει έως την κατάργησή του, γιατί έτσι ξεπερνά το επιτρεπτό μέτρο. Στα συγκεκριμένα, όμως, πραγματικά περιστατικά ο περιορισμός της ελευθερίας των συναλλαγών ξεπερνά τα όρια που επιβάλλει η συναλλακτική σχέση και φτάνει μέχρι την κατάργηση του δικαιώματος του πελάτη. Πράγματι, η ενέργεια του υπαλλήλου της Τ να εκδώσει πιστωτική κάρτα χωρίς καν να ερωτηθεί ο Σ.Γ. καταργεί την συναλλακτική ελευθερία του, αφού η συναλλαγή αποτελεί δηλώσεις βουλήσεως και των δύο μερών, ενώ στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουμε δήλωση βούλησης μόνο της Τ, η οποία επιβάλλεται στον Σ.Γ. χωρίς αυτός τουλάχιστον να συναινεί μετά την έκδοσή της. Επομένως, η πράξη του προστηθέντος της Τράπεζας αποτελεί προσβολή του δικαιώματος του Σ.Γ.

6.3 ΕφΑθ 2750/2006

Προσβολή προσωπικότητας – Προσβολή της οικονομικής ελευθερίας - Έκδοση υπέρ πελάτη πιστωτικής κάρτας χωρίς τη θέλησή του - Αποζημίωση.

ΚΕΙΜΕΝΟ

(Απόσπασμα)... Κατά το άρθρο 57 ΑΚ όποιος προσβάλλεται παράνομα στην προσωπικότητά του έχει δικαίωμα να απαιτήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Κατά το άρθρο 59 ΑΚ «Στις περιπτώσεις των δύο προηγούμενων άρθρων το δικαστήριο με την απόφασή του, ύστερα από αίτηση αυτού που έχει προσβληθεί και αφού λάβει υπόψη το είδος της προσβολής, μπορεί επιπλέον να καταδικάσει τον υπαίτιο να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη αυτού που έχει προσβληθεί. Η ικανοποίηση συνίσταται σε πληρωμή χρηματικού

ποσού, σε δημοσίευμα ή σε οτιδήποτε άλλο επιβάλλεται από τις περιστάσεις».

Από το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών συνάγεται ότι αυτές παρέχουν το δικαίωμα απόκρουσης κάθε παράνομης προσβολής της προσωπικότητας, δηλαδή των αγαθών που συνδέονται αναπόσπαστα με το πρόσωπο και συγκροτούν τη σωματική, ψυχική και κοινωνική ατομικότητα του ανθρώπου. Τα αγαθά αυτά δεν αποτελούν αυτοτελή δικαιώματα αλλά επιμέρους εκδηλώσεις - «εκφάνσεις» ή «πλευρές» - του ενιαίου δικαιώματος επί της ίδιας προσωπικότητας, σε τρόπο ώστε η προσβολή οποιασδήποτε εκφάνσεως της προσωπικότητας να σημαίνει και προσβολή της συνολικής έννοιας «προσωπικότητα» (βλ. Σούρλα, ΕΡΜΑΚ Εισαγ. άρθρων 67-60, αρ. 13 επ., 40 επ, ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 57, αρ. 1-3). Κυριότερες από τις ανωτέρω εκδηλώσεις της προσωπικότητας είναι η ζωή, η υγεία και η σωματική ακεραιότητα, η ελευθερία για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, η οποία προστατεύεται από το Σύνταγμα (άρθρο 5 §1), αναφέρεται στις σχέσεις αυτού με τους άλλους ανθρώπους, περιλαμβάνει δε μεταξύ άλλων κάθε πράξη που ανάγεται στην επαγγελματική, οικονομική, επιστημονική δράση του ατόμου. Η κατά τα άνω παρεχόμενη προστασία του δικαιώματος της προσωπικότητας περιλαμβάνει θετικώς μεν τη δυνατότητα του ατόμου να μετέρχεται όλες τις εξουσίες που περικλείονται στο παραπάνω δικαίωμα και να απολαμβάνει των αγαθών που το δικαίωμα αυτό του διασφαλίζει, αρνητικώς δε τη δυνατότητα του ατόμου να αποκρούει κάθε παράνομη προσβολή του εν λόγω δικαιώματος (βλ. ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, ό.π. αρ. 7, ΕφΑθ 6720/ 2000 ΕλλΔνη 43. 1494, ΕφΠειρ 927/1997, ΕλλΔνη 40. 1412).

Από τις ίδιες παραπάνω διατάξεις σε συνδυασμό μ' αυτές των άρθρων 914 και 932 ΑΚ, προκύπτει ότι επί προσβολής προσωπικότητας ο νόμος καθιερώνει αντικειμενική ευθύνη του προσβάλλοντος μόνο ως προς την αξίωση για την άρση της προσβολής, ενώ για την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης απαιτείται να συντρέχει και το στοιχείο της υπαιτιότητας. Για το λόγο αυτό στην αγωγή με την οποία ζητείται η επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, την οποία υπέστη ο ενάγων από μείωση της προσωπικότητάς του, ο ενάγων πρέπει να ισχυριστεί και να αποδείξει το είδος της προσβολής, την παράνομη πράξη που την προκάλεσε, τον αιτιώδη σύνδεσμό της με αυτή και την υπαιτιότητα του προσβάλλοντος (βλ. ΑΠ 1445/2003, ΕλλΔνη 46. 822, ΑΠ 1143/2003, ΕλλΔνη 46. 394). Παράνομη είναι η προσβολή όταν γίνεται χωρίς δικαίωμα ή κατ' ενάσκηση μεν δικαιώματος, το οποίο είναι από άποψη έννομης τάξης μικρότερης σπουδαιότητας, είτε ασκείται υπό περιστάσεις που καθιστούν την άσκηση του καταχρηστική κατά το άρθρο 281 ΑΚ (βλ. ΕφΑθ 4351/2002, ΕλλΔνη 44. 198, ΕφΑθ 6720/ 2000, ό.π.). Για τον προσδιορισμό του ύψους της χρηματικής ικανοποίησης λαμβάνονται, μεταξύ άλλων, υπόψη, το είδος της προσβολής, η έκταση της βλάβης, οι συνθήκες τέλεσης της αδικοπραξίας, η βαρύτητα του πταίσματος, η περιουσιακή και κοινωνική κατάσταση των μερών και κυρίως του παθόντος, οι προσωπικές σχέσεις των μερών (ηλικία, φύλο, ευαισθησία), η συμπεριφορά του υπευθύνου μετά την αδικοπραξία κ.λπ. Πάντως επισημαίνεται ότι δεν επιτρέπεται να γίνει κατάχρηση της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης επί προσβολών της προσωπικότητας, ώστε ουσιαστικά να επιβάλλεται «ποινή» στον υπόχρεο με μέσα αστικού δικαίου (βλ. ΑΠ 1445/2003, ό.π., ΕφΑθ 3346/1996, ΕλλΔνη 39. 665).

Από την εκτίμηση των καταθέσεων των μαρτύρων, που εξετάστηκαν ένορκα στο ακροατήριο του Πρωτοβάθμιου Δικαστηρίου, οι οποίες περιέχονται στα ταυτάρια με την εκκαλούμενη πρακτικά, καθώς και από όλα τα έγγραφα που οι διάδικοι προσκομίζουν και επικαλούνται αποδεικνύονται τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Η τρίτη εναγομένη ΑΕ με την επωνυμία «Ε.Σ.**», ύστερα από την αίτηση του ενάγοντος Γ.-Δ.Σ.** χορήγησε στον τελευταίο την υπ' αριθ. (...) πιστωτική κάρτα Ε.Σ.** Στους λογαριασμούς που η τρίτη εναγομένη απέστειλε στον ενάγοντα τους μήνες Απρίλιο και Μάιο 2000 υπήρχε διπλή χρέωση της πέμπτης από τις έξι δόσεις που ο ενάγων όφειλε στην Ε.Σ.** ΕΠΕ καθώς και των τόκων και ΕΦΤΕ που αναλογούσαν σ' αυτή. Οι λανθασμένες αυτές εγγραφές, οι οποίες διορθώθηκαν μετά από αιτήματα του ενάγοντος από την πρώτη εναγομένη Δ.Κ.** υπάλληλο της τρίτης εναγομένης, οφειλόταν σε παραδρομές των υπαλλήλων της τρίτης εναγομένης λόγω της εισαγωγής νέου μηχανογραφικού συστήματος υποστήριξης των πιστωτικών καρτών. Η συμπεριφορά αυτή της τρίτης εναγομένης είναι αντισυμβατική, όχι όμως και αδικοπρακτική, αφού αποδείχτηκε ότι η τελευταία δεν τηρούσε διπλά λογιστικά προγράμματα, ήτοι το κεντρικό σύστημα στο οποίο γραφόταν οι αληθείς χρεώσεις και δεύτερο σύστημα στο οποίο εμφάνιζε τις διπλοχρεώσεις, με σκοπό να αποκομίζει παράνομο περιουσιακό όφελος, όπως αβάσιμα υποστηρίζει ο ενάγων με το πρώτο σκέλος της ένδικης αγωγής. Για την τήρηση ενός μόνου συστήματος-προγράμματος κατέθεσε κατηγορηματικά και από δική του αντίληψη ο μάρτυρας των εναγομένων, υπάλληλος της τρίτης εναγομένης, η κατάθεσή του δε αυτή κρίνεται πειστική, ενόψει του ότι δεν αντικρούεται από τα αποδεικτικά μέσα που προσκόμισε και επικαλέστηκε ο ενάγων (ο μάρτυρας του ενάγοντος ουδέν κατέθεσε περί αυτού, ο ίδιος δε ο ενάγων, εξεταζόμενος ενόρκως ενώπιον της πταισματοδίκη Λαυρίου, κατέθεσε ότι για το θέμα των διπλοχρεώσεων σε όλους τους κατόχους καρτών έχει προφορικές πληροφορίες, τις οποίες δεν μπορεί να επιβεβαιώσει ή να απορρίψει, επιφυλάχθηκε να προσκομίσει έγγραφα, τέτοια, όμως, δεν προσκόμισε ούτε στο Πρωτοβάθμιο, ούτε στο παρόν Δικαστήριο).

Περαιτέρω αποδείχτηκε ότι ο ενάγων, χολωθείς από την άνω συμπεριφορά των οργάνων της τρίτης εναγομένης, στις 27.2.2001 ζήτησε και πέτυχε την ακύρωση και καταστροφή της παραπάνω πιστωτικής κάρτας του. Στις 22.6.2001 η τρίτη εναγομένη απέστειλε στον ενάγοντα νέα πιστωτική κάρτα, που είχε τον ίδιο αριθμό με την ακυρωθείσα, χωρίς ο ενάγων να έχει υποβάλλει σχετική αίτηση. Ο ενάγων διαμαρτυρήθηκε προς την άνω εναγομένη με το από 27.6.2001 fax και στη συνέχεια με την από 6.7.2001 εξώδικη δήλωσή του, που επέδωσε στην άνω εναγομένη στις 9.7.2001, δηλώνοντας συγχρόνως ότι δεν αποδέχεται την πιστωτική αυτή κάρτα. Στις άνω διαμαρτυρίες του ενάγοντος, η τρίτη εναγομένη με την από 16.7.2001 επιστολή της του απάντησε ότι η κάρτα εκδόθηκε κατόπιν της από 27.3.2001 γραπτής παραγγελίας του, επισυνάπτοντας και το από 27.3.2001 έγγραφο, στο οποίο αναγράφεται ότι ο Σ.Γ.** (ενάγων) δηλώνει ότι επιθυμεί την επαναδραστηριοποίηση της κάρτας του και φέρεται να έχει υπογραφεί από αυτόν. Όμως η υπογραφή στο ανωτέρω από 27.3.2001 έγγραφο-αίτηση δεν έχει τεθεί από τον ενάγοντα, αλλά από υπάλληλο της τρίτης εναγομένης που δεν διαπιστώθηκε η ταυτότητά του, η οποία (γ' εναγομένη) και είχε έννομο συμφέρον για την επαναδραστηριοποίηση

της κάρτας, τέθηκε δε χωρίς τη συναίνεση ή έγκριση του τελευταίου. (...).

Τέλος αποδείχτηκε ότι η ανωτέρω πράξη του προστηθέντος υπαλλήλου της τρίτης εναγομένης είναι παράνομη, αφού έγινε χωρίς δικαίωμα, και υπαίτια, αφού τελέστηκε με πρόθεση να αποκτήσει οικονομικά οφέλη η τρίτη εναγομένη, είχε δε ως συνέπεια την προσβολή της οικονομικής ελευθερίας του ενάγοντος, υπό την έννοια της επιβολής από την εναγομένη σ' αυτόν, χωρίς τη θέλησή του, της κατοχής πιστωτικής κάρτας και αποκλεισμού κάθε δυνατότητας σ' αυτόν μη κτήσεώς της. Υπέστη, λοιπόν, ο ενάγων προσβολή της προσωπικότητας, αφού, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στη μείζονα σκέψη, η οικονομική ελευθερία αποτελεί «έκφανση» της προσωπικότητας και η προσβολή αυτής σημαίνει και συνολική προσβολή της προσωπικότητας, γι' αυτό η τρίτη εναγομένη, ως ευθυνόμενη για τις παράνομες και υπαίτιες πράξεις των προστηθέντων υπαλλήλων της, είναι υποχρεωμένη να αποκαταστήσει την ηθική του βλάβη. Λαμβανομένων υπόψη του είδους της προσβολής, της έκτασης της βλάβης (περιουσιακή ζημία δεν υπήρξε), των συνθηκών τέλεσης της αδικοπραξίας, της βαρύτητας του πταίσματος των οργάνων της τρίτης εναγομένης και της περιουσιακής και κοινωνικής κατάστασης των μερών και κυρίων του παθόντος-ενάγοντος, τη συμπεριφορά της εναγομένης μετά την τέλεση της πράξης (ακύρωση της επανεκδοθείσας πιστωτικής κάρτας), κρίνεται ότι το ποσό της χρηματικής ικανοποίησης που δικαιούται ο ενάγων ανέρχεται σε 10.000 ευρώ, το οποίο είναι εύλογο. (...)

7. ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ 23ΧΡΟΝΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

7.1 Πραγματικά Περιστατικά

Η 23χρονη προσλήφθηκε με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου από την ανώνυμη εταιρία, προκειμένου να εργαστεί ως γραμματέας του γενικού διευθυντή της συγκεκριμένης εταιρίας. Ο τελευταίος όμως από την αρχή της εργασιακής σχέσης φερόταν κατά τρόπο απρεπή στην εργαζόμενη, που έθιγε την τιμή και την αξιοπρέπειά της και βάσει των στοιχείων που αναφέρονται στην αγωγή συνιστά σεξουαλική παρενόχληση. Εξαιτίας της συμπεριφοράς του αυτής η 23χρονη αναγκάστηκε να σταματήσει να εργάζεται στην συγκεκριμένη εταιρεία.

7.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Το άρθρο 57 του ΑΚ συνιστά νομοθετική εξειδίκευση του άρθρου 2 παρ. 1 του Συντάγματος, που θεσπίζει ως υποχρέωση της Πολιτείας την προστασία της ανθρώπινης αξίας -έννοιας συνώνυμης με την προσωπικότητας. Προσωπικότητα είναι η ανθρώπινη αξία του συγκεκριμένου ατόμου. Μερικότερα δικαιώματα, που πηγάζουν από την ανθρώπινη αξία και αναφέρονται στην κοινωνική διάσταση της ανθρώπινης φύσης, είναι η προστασία της αξιοπρέπειας (Σ 7 παρ. 2) και της τιμής (Σ 5 παρ. 2). Στα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά έχουμε επιβάρυνση των παραπάνω δικαιωμάτων.

Η σεξουαλική παρενόχληση συνιστά περιορισμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και τιμής, αφού συρρικνώνει το γενικό της περιεχόμενο. Η εργαζόμενη θα έπρεπε να απασχολείται στην εταιρεία χωρίς να δέχεται ενοχλήσεις από τον διευθυντή της, άσχετες με την εργασία της και οι οποίες επιπλέον θίγουν την τιμή και την αξιοπρέπειά της έχοντας ως περιεχόμενο θέματα γενετήσιας συμπεριφοράς. Επομένως, το δικαίωμα της τιμής και της αξιοπρέπειας της 23χρονης περιορίζεται από την απρεπή συμπεριφορά του διευθυντή.

Το δικαίωμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και τιμής ασκείται, στη συγκεκριμένη περίπτωση, στη σχέση μεταξύ πολιτών. Επιπλέον, ασκείται στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσης, που αναπτύσσεται μεταξύ της 23χρονης εργαζομένης και του διευθυντή και επομένως αφορά την ειδική διαπροσωπική σχέση.

Η σεξουαλική παρενόχληση σαφώς συνιστά προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και τιμής και όχι απλό περιορισμό. Προχωρώντας στην θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος διαπιστώνουμε ότι το ζεύγος ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τιμή και εργασιακές σχέσεις είναι μη σύμφυτο, καθώς τα στοιχεία του δεν ανήκουν στον ίδιο βιοτικό τομέα (το μὲν ανήκει στον κοινωνικό και το δε στον οικονομικό), και ανομοιογενές, καθώς δεν υπάρχει κανένα κοινό

αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ τους. Αφού λοιπόν η αντίθεση μεταξύ τους είναι ανομοιογενής και δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ θεσμού και δικαιώματος, η σεξουαλική παρενόχληση συνιστά προσβολή του δικαιώματος της τιμής και αξιοπρέπειας της εργαζομένης από την απρεπή συμπεριφορά του διευθυντή.

7.3 ΜΠρΘεσ 1936/2005

Η υβριστική και ανάρμοστη συμπεριφορά του εργοδότη, που συνιστά σεξουαλική παρενόχληση, προσβάλλει παράνομα και μειώνει ηθικά την προσωπικότητα της εργαζομένης.

ΚΕΙΜΕΝΟ

(Απόσπασμα)... Η ενάγουσα εκθέτει τα ακόλουθα: Την 5.9.2003 προσλήφθηκε με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου από την ανώνυμη εταιρία με την επωνυμία ..., προκειμένου να εργαστεί ως γραμματέας του εναγομένου, ο οποίος είναι ο γενικός προϊστάμενος της συγκεκριμένης εταιρίας, καθώς και της εταιρίας για τη Βόρεια Ελλάδα. Από τότε και μέχρι την 16.3.2004 εργάστηκε στο υποκατάστημα της παραπάνω εταιρίας που βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη με την παραπάνω ειδικότητα, έχοντας διευθυντή της τον εναγόμενο, ο οποίος από την αρχή της εργασιακής σχέσης και περισσότερο τις ημερομηνίες 11.3.2004 και 12.3.2004, με τον τρόπο που αναλυτικά αναφέρει στην αγωγή και που συνιστά σεξουαλική παρενόχληση, προσέβαλε την τιμή και την αξιοπρέπεια της ίδιας, με αποτέλεσμα αυτή την 16.3.2004 να σταματήσει να εργάζεται γιατί θεώρησε ότι με τη συμπεριφορά του εναγομένου προσβλήθηκε η ηθική και η αξιοπρέπειά της. Την 17.3.2004 και την 19.3.2004 διαμαρτυρήθηκε με εξώδικες δηλώσεις της στον εναγόμενο για τη συμπεριφορά του και την 22.3.2004 έλαβε χώρα η καταγγελία της σύμβασης εργασίας της από την προαναφερθείσα εταιρία, οπότε της καταβλήθηκαν η αποζημίωση απόλυσης και οι δεδουλευμένες αποδοχές της. Τέλος, την 29.3.2004 ο εναγόμενος με εξώδικη δήλωσή του αρνήθηκε κάθε κατηγορία και την προειδοποίησε ότι θα υποβάλει σε βάρος της έγκληση για συκοφαντική δυσφήμιση, εάν δεν του ζητήσει συγγνώμη. Με βάση τους ισχυρισμούς της αυτούς ζητεί να αναγνωρισθεί ότι ο εναγόμενος με τη συμπεριφορά του προσέβαλε την προσωπικότητά της και της προκάλεσε ηθική βλάβη. Επίσης, ζητεί να καταδικασθεί ο εναγόμενος στη δικαστική της δαπάνη.

Η αγωγή, για τη συζήτηση της οποίας δεν απαιτείται η καταβολή δικαστικού ενσήμου, αφού το αίτημά της είναι αναγνωριστικό, παραδεκτά εισάγεται για να συζητηθεί ενώπιον αυτού του Δικαστηρίου, που είναι καθ' ύλην και κατά τόπον αρμόδιο να τη δικάσει (άρθρα 16 περ. 3 και 22 του ΚΠΔ) κατά την ειδική διαδικασία που ακολουθείται για την επίλυση των εργατικών διαφορών (άρθρα 663-676 του ΚΠολΔ). Είναι νόμιμη, αφού στηρίζεται στα άρθρα 57, 59 ΑΚ, 70 και 176 του ΚΠολΔ. Πρέπει επομένως να ερευνηθεί περαιτέρω κατ' ουσία.

Ο εναγόμενος αρνείται την αγωγή.... Την 5.9.2003 η ενάγουσα προσλήφθηκε με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου από την ανώνυμη εταιρία με την επωνυμία ..., για να εργαστεί ως γραμματέας. Ο τόπος εργασίας της ήταν το υποκατάστημα της παραπάνω ανώνυμης εταιρίας, καθώς και της ανώνυμης εταιρίας με την επωνυμία ... στη Θεσσαλονίκη. Ο εναγόμενος είναι ο γενικός προϊστάμενος για την Βόρεια Ελλάδα των παραπάνω εταιριών. Η επιλογή της ενάγουσας έγινε με βάση το βιογραφικό σημείωμα που έστειλε και μετά από προσωπική συνέντευξη που έδωσε στον αρμόδιο για τις προσλήψεις υπάλληλο της εργοδότης εταιρίας. Στα καθήκοντα της ενάγουσας περιλαμβάνονταν τόσο η γραμματειακή υποστήριξη του συγκεκριμένου υποκαταστήματος όσο και η γραμματειακή υποστήριξη του εναγομένου, που ήταν ο διευθυντής του. Στο ίδιο υποκατάστημα εργάζονται και πέντε ιατρικοί επισκέπτες, οι οποίοι βρίσκονται στο υποκατάστημα συνήθως κάθε Δευτέρα και Παρασκευή, ενώ τις υπόλοιπες ημέρες παρέχουν την εργασία τους εκτός εταιρίας. Ο εναγόμενος εργαζόταν κυρίως στο υποκατάστημα. Έτσι κατά κανόνα στα γραφεία του υποκαταστήματος τις περισσότερες εργάσιμες ώρες οι διάδικοι ήταν μόνοι. Στην αρχή η συνεργασία των διαδίκων ήταν αρμονική. Με την πάροδο των μηνών ο εναγόμενος άρχισε να κάνει ερωτήσεις στην ενάγουσα που ήταν πολύ προσωπικές της και δεν αφορούσαν τις επαγγελματικές τους σχέσεις, όπως να την ρωτάει για τις συνθήκες υπό τις οποίες χώρισαν οι γονείς της και εάν ο πατέρας της είχε εξωσυζυγικές σχέσεις. Επίσης άρχισε να της τηλεφωνεί πολύ συχνά κατά τις νυκτερινές ώρες στο σπίτι της για επαγγελματικά θέματα. Αυτά είχαν προκαλέσει εκνευρισμό και δυσαρέσκεια στην ενάγουσα, την οποία όμως αυτή δεν είχε εκδηλώσει στον εργασιακό της χώρο. Ακόμη της είχε προτείνει αρκετές φορές να συναντηθούν εκτός χώρου εργασίας, είτε μόνοι τους είτε με συγγενείς τους. Μερικές φορές ο εναγόμενος την καλούσε στο γραφείο του για συγκεκριμένη δουλειά και αντ' αυτού έστρεφε τη συζήτηση σε θέματα που αφορούσαν τις ερωτικές σχέσεις των δύο φύλων και την ακουμπούσε στο μπράτσο. Ένα Σαββατοκύριακο του Ιανουαρίου του 2004 πραγματοποιήθηκε συνάντηση των στελεχών των προαναφερθεισών εταιριών στη Λεπτοκαρυά Πιερίας, στην οποία μετείχε και ο εναγόμενος. Αυτός πρότεινε στην ενάγουσα να τον συνοδεύσει και να καλύψει ο ίδιος τα έξοδά της. Το Φεβρουάριο του ίδιου έτους πραγματοποιήθηκε η ετήσια συνάντηση όλων των υπαλλήλων των προαναφερθεισών εταιριών στο Πήλιο για μία εβδομάδα. Στη συνάντηση αυτή μετείχε και η ενάγουσα, διότι ήταν υποχρεωμένη από την εργοδότης εταιρία της. Όταν επέστρεψαν στη Θεσσαλονίκη η ενάγουσα αντιλήφθηκε ότι κανένας από τους ιατρικούς επισκέπτες της εταιρίας δεν της μιλούσε πια, γιατί ο εναγόμενος τους είχε πει να μην την πειράζει κανείς και τους απαγόρευσε να πηγαίνουν στο γραφείο της. Στις αρχές Μαρτίου 2004 ο εναγόμενος άρχισε πάλι να συζητεί στην ενάγουσα για τις σχέσεις των δύο φύλων. Της μίλησε για τη σχέση με τη σύζυγό του, για τις κατά καιρούς ερωτικές του περιπέτειες και τη ρώτησε για τις δικές της σεξουαλικές εμπειρίες, με την αιτιολογία ότι ήθελε να ξέρει, γιατί έχει και ο ίδιος κόρες. Την 12.3.2004 η ενάγουσα είχε την επέτειο των γενεθλίων της. Πρόσφερε γλυκά στους συναδέλφους της-ιατρικούς επισκέπτες και στον εναγόμενο και εκείνοι της πρόσφεραν μια ανθοδέσμη. Την ίδια ημέρα ο εναγόμενος πήγε στο γραφείο της ενάγουσας και άρχισε να της μιλάει για τα

εσώρουχα που φορούν οι άντρες, για τις προτιμήσεις του, ποιά εσώρουχα θεωρούσε βολικά και ποια όχι και της ζωγράφισε σε ένα χαρτί σε ποιο σημείο των γεννητικών του οργάνων ερεθίζεται περισσότερο ένας άντρας. Η συζήτηση σταμάτησε όταν μπήκε στο γραφείο μία ιατρική επισκέπτης. Η ενάγουσα είναι 23 ετών και συμπεριφερόταν πρόσχαρα στους συναδέλφους της. Η συμπεριφορά της όμως ήταν αξιοπρεπής και ποτέ δεν προκάλεσε με οποιονδήποτε τρόπο το διευθυντή της, έτσι ώστε να του δώσει με τη στάση της ευκαιρία για σεξουαλική παρενόχληση. Αντίθετα, αισθανόταν δυσαρέσκεια από την παραπάνω προσβλητική συμπεριφορά του εναγομένου, ο οποίος είναι 50 ετών. Συνέχιζε να εργάζεται γιατί είχε οικονομική ανάγκη. Όμως μετά το επεισόδιο της 12.2.2004 αποφάσισε να σταματήσει την εργασία της. Εργάστηκε την 15.3.2004, που ήταν Δευτέρα και που ο εναγόμενος βρισκόταν σε επαγγελματικό ταξίδι και την 16.3.2004 σχεδίαζε να του ανακοινώσει την παραπάνω απόφασή της. Το πρωί εκείνης της ημέρας ο εναγόμενος πήγε στο Κιλκίς για επαγγελματικούς λόγους. Η ενάγουσα αποφάσισε να μην τον περιμένει και έφυγε αφήνοντας μία επιστιλή, με την οποία του ανακοίνωνε ότι αποχωρούσε γιατί ήταν αδύνατο να συνεχίσει να συνεργάζεται μαζί του μετά την τελευταία του συζήτηση. Στην ίδια επιστολή τον παρακαλούσε να μην επικοινωνήσει μαζί της για κανένα λόγο. Επιστρέφοντας το μεσημέρι ο εναγόμενος στο γραφείο του, βρήκε την παραπάνω επιστολή και, θορυβημένος, επανειλημμένα τηλεφώνησε στην ενάγουσα, η οποία δεν απάντησε στις κλήσεις του. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας ο εναγόμενος είπε σε ένα υφιστάμενό του να ρίξει κάτω από την πόρτα του σπιτιού της ενάγουσας ένα φάκελο, ο οποίος περιείχε το σημείωμά του, στο οποίο έγραφε κατά λέξη τα εξής: "Φ... σέβομαι τον λόγο σου που δεν θέλεις να επικοινωνήσω μαζί σου, αλλά πρέπει όμως να υπογράψεις την παραίτησή σου. Με όλο τον σεβασμό Σ... Πάρε ένα τηλέφωνο και πες μας πότε μπορείς αύριο να υπογράψεις. Ευχαριστώ". Όταν η ενάγουσα βρήκε το σημείωμα, συμβουλευόμενη τη μητέρα της, απευθύνθηκε στο δικηγόρο της, ο οποίος αρχικά επικοινωνήσε με τον εναγόμενο και στη συνέχεια με το δικηγόρο της εργοδότης εταιρίας. Την 18.3.2004 επιδόθηκε στον εναγόμενο η από 17.3.2004 εξώδικη επιστολή της ενάγουσας, με την οποία η τελευταία διαμαρτυρόταν για την ανάρμοστη και ανεπιθύμητη (σεξουαλικής φύσης) συμπεριφορά του και ζητούσε την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσής της, διότι η συμπεριφορά του συνιστούσε μονομερή βλαπτική μεταβολή των όρων εργασίας της. Την 22.3.2004 επιδόθηκε στον εναγόμενο η από 18.3.2004 εξώδικη επιστολή της ενάγουσας, με την οποία του ζητούσε να απέχει στο μέλλον από οποιαδήποτε προσπάθειά του να βλάψει περαιτέρω την τιμή και την υπόληψή της ενώπιον τρίτων αναφορικά με τους λόγους διακοπής της μεταξύ τους συνεργασίας. Η ενάγουσα έστειλε την παραπάνω επιστολή γιατί πληροφορήθηκε από την εταιρία ..., μέσω της οποίας είχε βρει την εργασία της, ότι ο εναγόμενος ζητούσε νέα γραμματέα, ισχυριζόμενος ότι αυτή παραιτήθηκε και αφήνοντας διάφορα υπονοούμενα. Την ίδια ημερομηνία (δηλαδή την 22.3.2004) η εργοδότης εταιρία κατέβαλε στην ενάγουσα τις δεδουλευμένες αποδοχές της και την αποζημίωση απόλυσης. Τέλος, την 29.3.2004 επιδόθηκε στην ενάγουσα εξώδικη απάντηση του εναγομένου, στην οποία αυτός αρνιόταν κάθε κατηγορία και της δήλωνε ότι δεν θα κατέθετε μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση, εάν του ζητούσε συγγνώμη.

Η ενάγουσα δεν απάντησε και έτσι ο εναγόμενος κατέθεσε σε βάρος της την από 22.4.2004 μηνυτήρια αναφορά-έγκληση στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης, ο οποίος άσκησε ποινική δίωξη σε βάρος της ενάγουσας για συκοφαντική δυσφήμιση κατ' εξακολούθηση και παρήγγειλε τη διενέργεια προανάκρισης στον Πταισματοδίκη Θεσσαλονίκης...

Με τα περιστατικά που προαναφέρθηκαν αποδεικνύεται ότι πράγματι από την υβριστική και ανάρμοστη συμπεριφορά του εναγομένου, που συνιστά σεξουαλική παρενόχληση, επήλθε ηθική μείωση και βαριά προσβολή στην προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια της ενάγουσας. Κατά συνέπεια η κρινόμενη αγωγή πρέπει να γίνει δεκτή ως ουσιαστικά βάσιμη. Πρέπει δηλαδή να αναγνωρισθεί ότι ο εναγόμενος με την ανάρμοστη και υβριστική συμπεριφορά του, που συνιστά σεξουαλική παρενόχληση, προσέβαλε παράνομα και μείωσε ηθικά την προσωπικότητα της ενάγουσας, η οποία υπέστη ηθική βλάβη. Τέλος, η δικαστική δαπάνη της ενάγουσας πρέπει να επιβληθεί σε βάρος του εναγομένου που ηττήθηκε (άρθρο 176 του ΚΠολΔ), όπως ειδικότερα ορίζεται στο διατακτικό.

8. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΗ ΣΤΟΝ ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟ

8.1 Πραγματικά Περιστατικά

Εδαφικές εκτάσεις της ιδιοκτησίας του Γ.Μ απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά για δημόσια ωφέλεια και συγκεκριμένα για τη διάνοιξη και τη διεύρυνση της εθνικής οδού στην περιοχή Ασπροπύργου. Επί των απαλλοτριώσεων αυτών προσδιορίστηκε τιμή μονάδας οριστικής και προσωρινής αποζημίωσης βάσει των αποφάσεων του Εφετείου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αντίστοιχα. Ο Γ.Μ. άσκησε την αίτηση προσδιορισμού μεγαλύτερης οριστικής αποζημίωσης του άρθρου 9 παρ. 4 του ν. 2882/2001 μετά την πάροδο εξαμήνου από την επέλευση της γνώσης των αποφάσεων και έτσι βάσει του άρθρου 21 του ίδιου νόμου είναι εκπρόθεσμη.

Είναι συνταγματική η ρύθμιση του ν. 2882/2001; Αντιβαίνει στην συνταγματικώς αναγνωρισμένη προστασία της ιδιοκτησίας;

8.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Στο άρθρο 17 του Συντάγματος ο συντακτικός νομοθέτης προστατεύει την ιδιοκτησία ως θεσμό και ως υποκειμενικό δικαίωμα, στρεφόμενο κατά του κράτους αλλά και εναντίον κάθε ιδιωτικής εξουσίας.¹⁰ Ένας θεσμός στο πλαίσιο του οποίου το δικαίωμα της ιδιοκτησίας περιορίζεται σημαντικά είναι η αναγκαστική απαλλοτρίωση. Κατά το ισχύον Σύνταγμα (Σ 17 παρ. 2) «κανένας δεν στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια που έχει αποδειχθεί με τον προσήκοντα τρόπο, όταν και όπως νόμος ορίζει...».

Στην προκειμένη περίπτωση, υφίστανται αναγκαστική απαλλοτρίωση εδαφικές εκτάσεις που ανήκουν στην ιδιοκτησία του Γ.Μ. Σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους, έχει καθοριστεί αποζημίωση, όμως ο Γ.Μ., αν και δεν εμφανίστηκε στην δίκη, δεν έχει δικαίωμα να ζητήσει επανακαθορισμό της αποζημίωσης προς όφελός του, αφού έχει παρέλθει η εξάμηνη προθεσμία του ν. 2882/2001 από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση της αποζημίωσης. Εξεταστέο είναι αν η συγκεκριμένη σύντομη προθεσμία αντιβαίνει στην προστασία της ιδιοκτησίας, όπως αυτή θεμελιώνεται από το Σύνταγμα.

Η θέσπιση σύντομης προθεσμίας για την υποβολή αίτησης επανακαθορισμού αποζημίωσης συνιστά περιορισμό και όχι οριοθέτηση, καθώς συρρικνώνει το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος στην ιδιοκτησία. Ο Γ.Μ. όφειλε να διατηρήσει την ιδιοκτησία του έχοντας αξίωση από το Κράτος να την προστατεύσει. Όμως, με την αναγκαστική απαλλοτρίωση στερείται τις συγκεκριμένες εδαφικές εκτάσεις της ιδιοκτησίας του. Μένει όμως η αξίωση που

---

¹⁰ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ. 352

έχει από το Κράτος για δίκαιη αποζημίωση, ως αντιστάθμισμα της απώλειας της ιδιοκτησίας του. Όμως, η συγκεκριμένη διάταξη, που προβλέπει σύντομη προθεσμία περιορίζει το δικαίωμα στην δίκαιη αποζημίωση. Συνεπώς, αφού η δίκαιη αποζημίωση αποτελεί το αντιστάθμισμα για την στέρηση της ιδιοκτησίας, το δικαίωμα του Γ.Μ. στην προστασία της ιδιοκτησίας του περιορίζεται και αυτό ακόμα περισσότερο από την θέσπιση σύντομης προθεσμίας για την υποβολή της αίτησης επανακαθορισμού της αποζημίωσης.

Σ' αυτές τις περιπτώσεις πρόκειται για άσκηση δικαιώματος στη σχέση κράτους-πολιτών, αφού η αναγκαστική απαλλοτρίωση διενεργείται από το Κράτος. Η άσκηση, όμως, του δικαιώματος στην ιδιοκτησία δεν γίνεται στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής σχέσης, αλλά στο πλαίσιο της ειδικής σχέσης μεταξύ του δικαιώματος στην ιδιοκτησία και του θεσμού της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, ο οποίος επίσης καθιερώνεται από το Σύνταγμα. Οπότε είναι καταρχήν αποδεκτοί οι περιορισμοί και πρέπει να εξεταστεί αν είναι και τελικώς αποδεκτοί βάσει της θεσμικής εφαρμογής.

Το Σύνταγμα εξουσιοδοτεί στο άρθρο 17 Σ τον κοινό νομοθέτη να ρυθμίσει τα σχετικά ζητήματα με την αναγκαστική απαλλοτρίωση μέσα πάντα στα όρια, που το ίδιο καθορίζει, με γνώμονα τη δημόσια ωφέλεια, την επιτάχυνση των διαδικασιών και την δίκαιη αποζημίωση του ιδιοκτήτη. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, το άρθρο 9 του ν. 2882/2001 ψηφίστηκε ακριβώς για να επιτευχθεί η γρήγορη εκκαθάριση των σχέσεων που δημιουργούνται από την αναγκαστική απαλλοτρίωση και για λόγους δημοσίας ωφέλειας. Η συγκεκριμένη διάταξη είναι πρόσφορη και αναγκαία, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας (Σ 25 παρ.1 εδ. γ), για την επίτευξη του πιο πάνω σκοπού, αφού επιφέρει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα χωρίς να υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο. Οπότε δεν είναι αντισυνταγματική. Εξάλλου, το ζεύγος δικαιώματος στην ιδιοκτησία και θεσμού της αναγκαστικής απαλλοτρίωσης είναι ομοιογενές, αφού ανήκει στον ίδιο βιοτικό χώρο, και στην συγκεκριμένη περίπτωση κοινό αντικειμενικό στοιχείο μεταξύ τους είναι η ιδιοκτησία του Γ.Μ. Έτσι, στο πλαίσιο της θεσμικής εφαρμογής του δικαιώματος, αφού υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ δικαιώματος και θεσμού, επιτρεπτά εισάγεται ο περιορισμός του δικαιώματος του Γ.Μ. στη προστασία της ιδιοκτησίας από την σύντομη προθεσμία υποβολής αίτησης επανακαθορισμού αποζημίωσης.

8.3 ΑΠ ΟΛ. 17/2006

Αναγκαστική απαλλοτρίωση - Αποζημίωση απαλλοτρίωσης - Καθορισμός μεγαλύτερης οριστικής αποζημίωσης - Παραγραφή - Προθεσμία - Προστασία ιδιοκτησίας - Συνταγματικότητα ρύθμισης - Αναίρεση για έλλειψη αιτιολογιών-.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός 17/2006

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΗΚΕ από τους Δικαστές της Πλήρους Ολομέλειας: Ρωμύλο

Κεδίκογλου, Πρόεδρο του Αρείου Πάγου, Ιωάννη Βερέτσο, Αλέξανδρο Κασιώλα, Ιωάννη Δαβίλλα, Γεώργιο Σαραντινό, Σπυρίδωνα Κολουβά, Στέφανο Γαβρά – Εισηγητή, Χρύσανθο Παπούλια, Χρήστο Γεωργαντόπουλο, Γεώργιο Βούλγαρη, Δημήτριο Λοβέρδο, Γεώργιο Χλαμπουτάκη, Αχιλλέα Νταφούλη, Αναστάσιο – Φιλητά Περιδη, Ανδρέα Μαρκάκη, Δημήτριο Κιτριδη, Βασίλειο Ρήγα, Ελισάβετ Μουγάκου - Μπρίλλη, Ηρακλή Κωνσταντινίδη, Γεώργιο Καλαμίδα, Ιωάννη Παπανικολάου, Φώτιο Καϋμενάκη, Γεώργιο Καράμπελα, Μιχαήλ Δέτση, Δημήτριο Κανελλόπουλο, Δημήτριο Δαλιάνη, Ρένα Ασημακοπούλου, Κωνσταντίνο Κούκλη, Ηλία Γιαννακάκη, Γρηγόριο Μάμαλη, Πλαστήρα Αναστασάκη, Διονύσιο Γιαννακόπουλο, Γεώργιο Καπερώνη, Σταύρο Γαβαλά, Ελένη Παναγιωτάκη, Αιμιλία Λίτινα, Αντώνιο Παπαθεοδώρου, Αθανάσιο Θεμέλη, Μάριο – Φώτιο Χατζηπανταζή και Γεώργιο Πετράκη, Αρεοπαγίτες (κωλυομένων των λοιπών δικαστών της σύνθεσης).

ΣΥΝΗΛΘΕ σε δημόσια συνεδρίαση στο Κατάστημά του στις 13 Απριλίου 2006 με την παρουσία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Δημητρίου Λινού και της Γραμματέως Μάρθας Ψαραύτη, για να δικάσει μεταξύ:

Της αναιρεσειούσας: Β. συζ. Γ. Μ., το γένος Δ. και Α. Η., κατοίκου Ασπροπύργου Αττικής, η οποία εκπροσωπήθηκε από τον πληρεξούσιο δικηγόρο της Αλέξανδρο Κανδαράκη.

Του αναιρεσιβλήτου: Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό των Οικονομικών, που κατοικοεδρεύει στην Αθήνα, το οποίο εκπροσωπήθηκε από τον πληρεξούσιο Αλέξανδρο Ροϊλό, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, με δήλωση του άρθρου 242 παρ. 2 ΚΠολΔ.

Η ένδικη διαφορά άρχισε με την από 5 Απριλίου 2004 αίτηση προσδιορισμού οριστικής τιμής μονάδας αποζημίωσης επί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης της ήδη αναιρεσειούσας, που κατατέθηκε στο Εφετείο Αθηνών. Εκδόθηκε η 488/2005 οριστική απόφαση του ίδιου δικαστηρίου, την αναίρεση της οποίας ζητεί η αναιρεσειούσα με την από 1 Δεκεμβρίου 2005 αίτησή της, την οποία εισήγαγαν προς συζήτηση στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου με το υπ' αριθμ. 286/16-12-2005 κοινό πρακτικό ο Πρόεδρος και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, γιατί με αυτή τίθεται νομικό ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος.

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης αυτής, που εκφωνήθηκε από το πινάκιο, οι διάδικοι παραστάθηκαν όλοι, όπως σημειώνεται παραπάνω.

Ο Εισηγητής Αρεοπαγίτης Στέφανος Γαβράς ανέγνωσε το από 23 Μαρτίου 2006 ενημερωτικό σημείωμά του, με το οποίο εισηγήθηκε να γίνει δεκτός ο πρώτος λόγος της ως άνω κρινόμενης αναίρεσης και ν' αναιρεθεί η προσβαλλόμενη 488/2005 απόφαση του Εφετείου Αθηνών. Ο πληρεξούσιος της αναιρεσειούσας, αφού έλαβε το λόγο από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ανέπτυξε και προφορικά στο ακροατήριο τους σχετικούς ισχυρισμούς του, που αναφέρονται στις προτάσεις του και ζήτησε την παραδοχή της κρινόμενης αίτησης αναίρεσης και την καταδίκη του αντίδικου μέρους στη δικαστική δαπάνη.

Ο Εισαγγελέας, αφού έλαβε τον λόγο από τον Πρόεδρο, πρότεινε την παραδοχή του πρώτου λόγου της κρινόμενης αίτησης αναίρεσης, ως βάσιμου, κατά την αιτιάσή του από τον αριθμό 19 του άρθρου 559 Κ.Πολ.Δ., ενώ κατά την αιτιάσή του από τον αριθμό 14 του ίδιου άρθρου πρότεινε την απόρριψή

του, ως απαράδεκτου, όπως επίσης και την απόρριψη του δεύτερου λόγου της αίτησης αναίρεσης, ως αβάσιμου.

Κατόπιν αυτών ο Πρόεδρος έδωσε εκ νέου το λόγο στον πιο πάνω πληρεξούσιο της αναιρεσειούσας, ο οποίος αναφέρθηκε σε αυτά που προηγούμενα είχε αναπτύξει.

ΣΚΕΦΤΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

I.- Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 1 εδάφιο πρώτο του ν. 2882/2001 (κώδικας αναγκαστικών απαλλοτριώσεων), η οποία είναι όμοια με την καταργηθείσα διάταξη του άρθρου 7 παρ. 1 του προϊσχύσαντος ν.δ. 797/1971, η αναγκαστική απαλλοτρίωση συντελείται με την καταβολή στο δικαστικώς αναγνωρισθέντα ή στον αληθινό δικαιούχο της αποζημίωσης που προσδιορίσθηκε προσωρινά ή οριστικά κατά τον παρόντα νόμο ή με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως γνωστοποίησης ότι η αποζημίωση κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων κατά το επόμενο άρθρο 8. Περαιτέρω, κατά τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 4 εδάφιο δεύτερο του ιδίου νόμου, όποιος δεν κλητεύθηκε ούτε έλαβε μέρος στη δίκη για τον καθορισμό της αποζημίωσης δικαιούται να ασκήσει με αίτηση την αξίωσή του για καθορισμό μεγαλύτερης οριστικής αποζημίωσης, κατά το άρθρο 21 του παρόντος νόμου, μέσα σε πέντε έτη από τη συντέλεση της απαλλοτρίωσης και, σε περίπτωση που αποδεδειγμένα έλαβε γνώση, μέσα σε έξι μήνες από τότε που αυτός έλαβε γνώση. Τέλος, κατά τη μεταβατική διάταξη του άρθρου 29 παρ. 3 του ιδίου νόμου, οι διατάξεις περί παραγραφής και προθεσμιών του παρόντος εφαρμόζονται και επί απαλλοτριώσεων που κηρύχθηκαν από 1ης Φεβρουαρίου 1971 και εφεξής, εφόσον οι σχετικές αξιώσεις έχουν γεννηθεί, αλλά δεν έχουν παραγραφεί κατά την έναρξη ισχύος αυτού. Εάν ο χρόνος της παραγραφής και των προθεσμιών που ορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος είναι βραχύτερος εκείνου που ορίζεται από τις παλαιές διατάξεις, τότε από την έναρξη ισχύος του παρόντος ισχύει ο βραχύτερος και αρχίζει απ' αυτήν. Εάν ο χρόνος της παραγραφής και των προθεσμιών με βάση τις παλαιές διατάξεις συμπληρώνεται νωρίτερα από το βραχύτερο χρόνο που ορίζεται από τις διατάξεις του παρόντος, η παραγραφή ή προθεσμία συμπληρώνεται με την πάροδο του χρόνου που ορίζεται από τις παλαιές διατάξεις. Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών προκύπτει, ότι οι περί παραγραφής και προθεσμιών διατάξεις του ν. 2882/2001, ενόψει του ότι από τον προϊσχύσαντα ν. 797/1971 δεν προβλεπόταν προθεσμία ασκήσεως της αιτήσεως για τον καθορισμό της οριστικής αποζημίωσης, εφαρμόζονται και για τις απαλλοτριώσεις που έχουν κηρυχθεί από 1-2-1971 και εφεξής, ο δε χρόνος έναρξης είναι εκείνος που ορίζεται από τις νέες διατάξεις και στην προκειμένη περίπτωση, που δεν προβλεπόταν τέτοια προθεσμία και επομένως δεν μπορεί να γίνει λόγος για βραχύτερο ή μακρύτερο χρόνο, από της ισχύος του ν. 2882/2001, δηλαδή από 7-5-2001. Για του ίδιους λόγους ο βραχύτερος χρόνος των έξι μηνών από της γνώσεως αρχίζει και αυτός από της ισχύος του ν. 2882/2001, ενώ η γνώση αναφέρεται στον καθορισμό της αποζημίωσης και όχι στη συντέλεση της απαλλοτρίωσης, αφού η τελευταία θεωρείται ότι έχει γίνει με τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της γνωστοποίησης της καταθέσεως της αποζημιώσεως. Σύμφωνα με αυτά, για απαλλοτριώσεις που έχουν κηρυχθεί μετά την 1-2-1971 και η συντέλεση έλαβε χώρα πριν από την έναρξη της ισχύος

του ν. 2882/2001, η προθεσμία για την άσκηση της αξίωσης για τον καθορισμό μεγαλύτερης οριστικής αποζημίωσης εκείνου που δεν έλαβε μέρος ούτε κλήθηκε στη δίκη για τον καθορισμό της αποζημίωσης είναι πενταετής και αρχίζει από 7-5-2001 και στην περίπτωση που αποδεικνύεται ότι έχει λάβει γνώση, είναι εξάμηνη και αρχίζει πάλι από 7-5-2001, εκτός αν η γνώση ανάγεται σε χρόνο μετά τη χρονολογία αυτή, οπότε αρχίζει από της γνώσεως. Τέλος, από την πιο πάνω διάταξη του άρθρου 9 παρ. 4 εδάφιο δεύτερο του ν. 2882/2001 προκύπτει, ότι η θεσπισθείσα βραχυχρόνια παραγραφή τους εξαμήνου, με αφετηρία αναγκαίως τη γνώση του ενδιαφερομένου, επιβλήθηκε από λόγους δημοσίου συμφέροντος, που επιβάλλει την άρση της αβεβαιότητας και την εντός ευλόγου χρόνου εκκαθάριση των δημιουργούμενων από την αναγκαστική απαλλοτρίωση σχέσεων. Ο σκοπός αυτός δεν αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων, 17 του Συντάγματος που προστατεύει την ιδιοκτησία, ούτε του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που προστατεύει την περιουσία, ούτε του άρθρου 6 παρ. 1 της ίδιας Σύμβασης, που διασφαλίζει το δικαίωμα στην πρόσβαση και απονομή της δικαιοσύνης. Επομένως, το Εφετείο που εφήρμοσε την ως άνω διάταξη του άρθρου 9 παρ. 4 εδ. β' του ν. 2882/2001, προκειμένου να κρίνει το παραδεκτό της ενώπιον αυτού ασκηθείσας από 5-4-2004 αιτήσεως της αναιρεσειούσας για καθορισμό μεγαλύτερης οριστικής αποζημίωσης των εδαφικών τμημάτων του αναφερόμενου ακινήτου της, που απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά για δημόσια ωφέλεια με τις αριθ. 1092144/7426/Δ001/1-2-1991 και 1141050/9093/0010/10-1-1996 κοινές αποφάσεις των Υπουργών Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ, δεν παραβίασε τις διατάξεις του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ και είναι απορριπτός ως αβάσιμος ο δεύτερος λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως, με τον οποίο αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση η από τον αριθ. 1 του άρθρου 559 ΚΠολΔ πλημμέλεια εκ του ότι το Εφετείο δεν κήρυξε τη διάταξη του άρθρου 9 παρ. 4 του ν. 2882/2001 αντισυνταγματική.

II.- Επειδή, κατά τον αριθ. 19 του άρθρου 559 ΚΠολΔ, αναιρέση επιτρέπεται αν η απόφαση δεν έχει νόμιμη βάση και ιδίως αν δεν έχει καθόλου αιτιολογίες ή έχει αιτιολογίες αντιφατικές ή ανεπαρκείς σε ζήτημα που ασκεί ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης. Έλλειψη δε ή ανεπάρκεια της αιτιολογίας, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής υπάρχει, όταν στο αιτιολογικό, που αποτελεί την ελάχιστονα πρόταση του δικανικού συλλογισμού, δεν αναφέρονται διόλου ή αναφέρονται ανεπαρκώς τα πραγματικά περιστατικά, στα οποία το δικαστήριο της ουσίας στήριξε την κρίση του επί ζητήματος με ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης και έτσι δεν μπορεί να ελεγχθεί αν στη συγκεκριμένη περίπτωση συνέτρεχαν οι όροι του κανόνα ουσιαστικού δικαίου που εφαρμόσθηκε ή δεν συνέτρεχαν οι όροι εκείνου που δεν εφαρμόσθηκε (ολ. ΑΠ 26/2004). Στην προκειμένη περίπτωση, το Εφετείο με την προσβαλλόμενη απόφασή του, μετά από εκτίμηση των αποδείξεων και δή της κατάθεσης της ενόρκως εξετασθείσας μάρτυρα και όλων των εγγράφων που προσκόμισαν και επικαλέσθηκαν οι διάδικοι, δέχθηκε τα ακόλουθα: Δυνάμει των αριθ. 1092144/7426/Δ001/1-2-1991 και 1141050/9093/0010/10-1-1996 κοινών αποφάσεων των Υπουργών Οικονομικών και ΠΕΧΩΔΕ απαλλοτριώθηκαν αναγκαστικά για δημόσια ωφέλεια και συγκεκριμένα για τη διάνοιξη με την πρώτη και τη διεύρυνση με τη δεύτερη της εθνικής οδού Σταυρού-Ελευσίνας

στην περιοχή Ασπροπύργου οι αναφερόμενες σε αυτές εδαφικές εκτάσεις, μεταξύ των οποίων και τμήματα 2390 τ.μ. και 194 τ.μ. αντίστοιχα από την ιδιοκτησία της αιτούσας. Αυτή φέρει τον αριθ. 27 και απεικονίζεται στα από Νοεμβρίου 1988 κτηματολογικά διαγράμματα και πίνακες του τοπογράφου μηχανικού Ε. Λ. και θεωρήθηκαν νόμιμα στις 24-4-1990 από τον προϊστάμενο της διεύθυνσης απαλλοτριώσεων και τοπογραφήσεων του ΠΕΧΩΔΕ Κ. Δ.. Επί των απαλλοτριώσεων αυτών εκδόθηκαν οι 11300/1995 και 688/1997 αποφάσεις του Εφετείου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών αντίστοιχα, οι οποίες προσδιόρισαν οριστική και προσωρινή τιμή μονάδας αποζημίωσης. Διάδικος, ως δικαιούχος των άνω απαλλοτριωθέντων τμημάτων, εφέρετο στις δίκες, στις οποίες εκδόθηκαν οι άνω αποφάσεις, ο σύζυγος της αιτούσας Γεώργιος Μυλωνάς, ο οποίος ενώπιον του Εφετείου δεν εμφανίσθηκε, αν και κλητεύθηκε, ενώ ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου έλαβε μέρος και εκπροσωπήθηκε από την πληρεξούσια δικηγόρο του Φ. Μουζάκα - Πίνη. Η αιτούσα, σύζυγος του φερόμενου ως δικαιούχου στους κτηματολογικούς πίνακες της αριθ. 27 ιδιοκτησίας, έλαβε γνώση των αποφάσεων αυτών και του καθορισμού της οριστικής και προσωρινής μονάδας αποζημίωσης από της επιδόσεώς τους. Ενόψει δε του ότι από τότε μέχρι την άσκηση της κρινόμενης αίτησης, η οποία κατατέθηκε στις 14-4-2004 και επιδόθηκε στον καθ' ού στις 20-4-2004, έχει παρέλθει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, η αίτηση ασκήθηκε εκπρόθεσμα και για το λόγο αυτό είναι απαράδεκτη. Υπό τα περιστατικά όμως αυτά, το Εφετείο διέλαβε ανεπαρκείς αιτιολογίες στο ζήτημα της «αποδεδειγμένης» γνώσης της αναιρεσιούσας για τον καθορισμό της αποζημίωσης των απαλλοτριωθέντων εδαφικών τμημάτων του ακινήτου της, το οποίο ασκεί ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης, δοθέντος ότι αφορά την κατ' άρθρο 9 παρ. 4 εδ. β' του ν. 2882/2001 εμπρόθεσμη ή μη άσκηση της κρινόμενης αίτησής της και εντεύθεν το παραδεκτό ή μη αυτής. Και τούτο, διότι δεν προσδιορίζεται στην απόφαση αν οι μνημονευόμενες σ' αυτήν 11300/95 και 668/97 αποφάσεις επιδόθηκαν στην ίδια την αιτούσα και τότε, ώστε από το συγκεκριμένο χρόνο επίδοσής τους να υπολογισθεί η έναρξη της οριζόμενης εξάμηνης προθεσμίας ασκήσεως της σχετικής αίτησης, ή αν αυτές επιδόθηκαν στο σύζυγό της και τότε και αυτή έλαβε έκτοτε αποδεδειγμένα γνώση τούτων και τότε, ώστε να υπολογισθεί αναλόγως από τότε η έναρξη της εν λόγω εξάμηνης προθεσμίας. Εντεύθεν αποβαίνει ανέφικτος ο αναιρετικός έλεγχος της ορθής εφαρμογής της ανωτέρω ουσιαστικού δικαίου διάταξης, την οποία το Εφετείο παραβίασε όχι ευθέως, αλλ' εκ πλαγίου, στερώντας έτσι την απόφασή του από νόμιμη βάση. Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτός, ως βάσιμος, ο πρώτος λόγος της αναίρεσης κατά την αιτιάσή του από τον αριθ. 19 του άρθρου 559 ΚΠολΔ, να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση να παραπεμφθεί η υπόθεση στο ίδιο Εφετείο, και να καταδικασθεί το αναιρεσίβλητο στη δικαστική δαπάνη της αναιρεσιούσας (άρθρο 18 παρ. 4 εδ. γ' του ν. 2882/2001).

Κατά τη γνώμη όμως ενός μέλους της Ολομέλειας, του Αρεοπαγίτη Χρύσανθου Παπούλια, η αιτιολογία της απόφασης δεν είναι κατά τούτο (δηλαδή κατά την «αποδεδειγμένη γνώση») ελλιπής, αφού αναφέρεται σ' αυτή ότι η αιτούσα έλαβε γνώση των αποφάσεων για τον καθορισμό της αποζημίωσης (προσωρινής και οριστικής), με την επίδοσή τους και από ταύτην, δεν ήταν δε αναγκαίο να διαληφθεί (στην αιτιολογία) αναφορά και για τον τρόπο της

επίδοσης (στην ίδια προσωπικά ή σε σύνοικο ή με θυροκόλληση) και στην ίδια εναπόκειται να επικαλεσθεί με την αίτηση (και όχι βέβαια το πρώτο με την αναίρεση), ότι δεν είχε λάβει γνώση των αποφάσεων εκείνων παρά την επίδοσή τους, γιατί αυτές επιδόθηκαν σε σύνοικο ή με θυροκόλληση. Επομένως κατά τη μειοψηφούσα αυτή γνώμη και ο λόγος αυτός της αναίρεσης εκ του άρθρου 559 αριθ. 19 του ΚΠολΔ, είναι αβάσιμος και απορριπτός.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Αναιρεί την 488/2005 απόφαση του Εφετείου Αθηνών.

Παραπέμπει την υπόθεση, στο ίδιο Εφετείο, που θα συγκροτηθεί από άλλους δικαστές.

Καταδικάζει το αναιρεσίβλητο στη δικαστική δαπάνη της αναιρεσειούσας, την οποία ορίζει σε χίλια πεντακόσια (1.500) ευρώ.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 18 Μαΐου 2006.

Δημοσιεύθηκε στο ακροατήριό του στις 22 Ιουνίου 2006.

9. ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΡΙΩΝ ΤΕΚΝΩΝ

9.1 Πραγματικά Περιστατικά

Η Δ.Π., μητέρα τριών τέκνων, λάμβανε, από την 1.10.1996 έως τις 31.12.1996, επίδομα τρίτου τέκνου. Μετά όμως την θέση σε ισχύ του ν. 2459/1997, με τον οποίο ως προϋπόθεση για την καταβολή του παραπάνω επιδόματος ετέθη όριο οικογενειακού εισοδήματος, η χορήγηση του επιδόματος διεκόπη, με την αιτιολογία ότι το οικογενειακό εισόδημα της Δ.Π. υπερέβαινε το ποσόν των 7.000.000 δρχ.

Είναι συνταγματική η διάταξη του συγκεκριμένου νόμου; Παραβιάζει την προστασία των πολύτεκνων οικογενειών που καθιερώνεται από το Σύνταγμα;

9.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Σύμφωνα με το άρθρο 21 παρ. 2 του Συντάγματος «Πολύτεκνες οικογένειες... έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 1910/1944 (όπως τροποποιήθηκε με άρθρο 1 ν. 860/1979), που ερμηνεύει την παραπάνω διάταξη, πολύτεκνες θεωρούνται οι οικογένειες που έχουν τέσσερα ή περισσότερα τέκνα. Έτσι, οι οικογένειες με τρία τέκνα δεν ανήκουν στις πολύτεκνες οικογένειες. Επομένως, βρίσκονται εκτός του προστατευτικού πεδίου του άρθρου 21 παρ. 2 του Συντάγματος. Έτσι, η μη χορήγηση επιδόματος τρίτου τέκνου στην Δ.Π. εξαιτίας του επαρκούς εισοδήματός της συνιστά εννοιολογική οριοθέτηση του δικαιώματος ειδικής φροντίδας των πολύτεκνων οικογενειών από το Κράτος, καθώς βρίσκεται εκτός από τα όρια που θέτει η έννοια των λέξεων που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης για την θέσπιση των ορίων του συγκεκριμένου δικαιώματος, και όχι περιορισμό. Άρα, η διάταξη του άρθρου 39 του ν. 2459/1997 δεν αντιβαίνει στο Σύνταγμα, καθ' ο μέρος αφορά εισοδηματικούς περιορισμούς στην χορήγηση επιδόματος τρίτου τέκνου, και επομένως επιτρεπτά δεν χορηγείται πλέον στην Δ.Π. επίδομα τρίτου τέκνου, αφού δεν προστατεύεται από το άρθρο 21 παρ. 2 του Συντάγματος.

Αντιθέτως, καθ' ο μέρος η παραπάνω διάταξη αφορά εισοδηματικούς περιορισμούς στην χορήγηση επιδόματος στις πολύτεκνες οικογένειες, κρίνεται αντισυνταγματική. Η μη χορήγηση στην πολύτεκνη μητέρα επιδόματος, που δικαιούται βάσει της ειδικής προστασίας του άρθρου 21 παρ. 2 του Συντάγματος, λόγω εισοδηματικών κριτηρίων συνιστά περιορισμό του δικαιώματος της αυτού. Η πολύτεκνη μητέρα θα έπρεπε να λαμβάνει το επίδομα, απολαμβάνοντας την ειδική μέριμνα του κράτους για τις πολύτεκνες οικογένειες, όμως το στερείται. Η στέρηση του επιδόματος συνιστά περιορισμό του δικαιώματος την πολύτεκνης μητέρας στην ειδική μέριμνα του κράτους.

Το δικαίωμα στην ειδική φροντίδα των πολύτεκνων οικογενειών από το Κράτος ασκείται στη σχέση Κράτους-πολιτών. Περαιτέρω πρόκειται για άσκηση στην γενική κυριαρχική σχέση, αφού δεν ασκείται στο πλαίσιο κάποιου

συνταγματικώς αναγνωριζόμενου θεσμού. Στην γενική όμως σχέση δεν είναι επιτρεπτός κανένας περιορισμός, καθώς αντιβαίνει στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη¹¹. Έτσι, η στέρηση από πολύτεκνη μητέρα επιδόματος που λαμβάνει λόγω της ειδικής μέριμνας του Κράτους για τις πολύτεκνες οικογένειες εξαιτίας εισοδηματικών κριτηρίων αποτελεί προσβολή του δικαιώματός της στην ειδική προστασία που παρέχει το Κράτος σ' αυτές τις οικογένειες.

9.3 ΣΤΕ 2036/2006

Τμήμα Α΄

Αρχή προστασίας οικογένειας - ΟΓΑ - Επίδομα τρίτου τέκνου - Όριο εισοδήματος - Συνταγματικότητα διατάξεων παρ. 1 άρθρου 39 ν. 2459/1997 -.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός απόφασης 2036/2006
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

Συνεδρίασε δημοσία στο ακροατήριο του στις 9 Ιανουαρίου 2006 με την εξής σύνθεση Σ. Ρίζος, Αντιπρόεδρος, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος, που είχε κώλυμα, Δ. Μπριόλας, Δ. Μαρινάκης, Γ. Σγουρόγλου, Σπ. Μαρκάτης, Σύμβουλοι, Β. Ανδρουλάκης, Στ. Κτιστάκη, Πάρεδροι, Γραμματέας η Μαρία Ιωαννίδου,

Για να δικάσει την από 18 Νοεμβρίου 2004 αίτηση: του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.), ο οποίος παρέστη με τον Θ. Ράπτη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, **κατά** της Δ.Π., κατοίκου Αθηνών (οδός Π. αρ. ...), η οποία παρέστη με την δικηγόρο Βαρβάρα Λαμπροπούλου-Δημητριάδου (Α.Μ. 7397), που την διόρισε με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή ο αναιρεσείων Οργανισμός επιδιώκει να αναιρεθεί η 3058/2004 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών. Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου Β, Ανδρουλάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του αναιρεσειόντος Οργανισμού, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους αναιρέσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την αντιπρόσωπο της αναιρεσίβλητης, η οποία ζήτησε την απόρριψη της.

Μετά τη δημοσία συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά το Νόμο**

---

¹¹ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ΄ - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ. 254

1. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση, για την άσκηση της οποίας δεν απαιτείται καταβολή παραβόλου (άρθρο 28 παρ. 4 ν. 2579/1998 - Α' 31), ζητείται η αναίρεση της 3058/2004 αποφάσεως του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών με την οποία απορρίφθηκε έφεση του αναιρεσεύοντος Οργανισμού κατά της 12839/2003 αποφάσεως του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών, Με την πρωτόδικη απόφαση είχε γίνει δεκτή αγωγή της αναιρεσίβλητης και είχε υποχρεωθεί ο αναιρεσειών Οργανισμός να της καταβάλει το ποσό των 7.624,78 ευρώ ως αποζημίωση η οποία αντιστοιχεί στην ζημία που υπέστη από την παράνομη, κατά τους ισχυρισμούς της, μη καταβολή του επιδόματος τρίτου τέκνου για το χρονικό διάστημα από 1-4-1997 έως 31-12-2001.

2. Επειδή, στην παρ. 1 του άρθρου 63 ν. 1892/1990 (Α' 101) ορίζεται ότι στην μητέρα που αποκτά τρίτο παιδί καταβάλλεται μηνιαίο επίδομα, ύψους 34,000 δρχ., επί τριετία. Περαιτέρω, κατά την παρ. 3 του ίδιου άρθρου επίδομα χορηγείται και στην μητέρα που θεωρείται πολύτεκνη κατά τον ν. 1910/1944 (Α' 229 - όπως ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε με τον ν. 860/1979, Α' 2) για κάθε άγαμο τέκνο ηλικίας μέχρι και είκοσι τριών ετών και, τέλος, κατά την παρ. 4 στην μητέρα που δεν δικαιούται πλέον το επίδομα πολυτέκνου χορηγείται ισόβια σύνταξη. Κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 7 του προαναφερθέντος άρθρου 63 του ν. 1892/1990 εκδόθηκε η Γ1α/440/7-2-1991 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Υγείας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Β' 90), Με την απόφαση αυτή (η οποία κυρώθηκε και απέκτησε ισχύ νόμου, από τότε που άρχισε να ισχύει, με το άρθρο 18 παρ. 9 του ν. 2008/1992 - Α' 16), ως αρμόδιος φορέας για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 ορίσθηκε ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (Ο.Γ.Α.), «που ενεργεί ως εντολοδόχος του Υπουργείου Υγείας, Προνοίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων» (άρθρο 1 παρ. 1), προβλέφθηκε δε ότι, για την αντιμετώπιση των σχετικών δαπανών, ο Ο.Γ.Α επιχορηγείται από τον κρατικό προϋπολογισμό (άρθρο 1 παρ. 2 εδ. δεύτερο). Περαιτέρω, η απόφαση αυτή, προέβλεψε, ειδικότερα, ότι για την αναγνώριση του δικαιώματος επί των παροχών αυτών αρμόδιος είναι ο Προϊστάμενος του Κλάδου Οικογενειακών Επιδομάτων του Ο.Γ.Α. (άρθρο 3), κατά της πράξεως του οποίου χωρεί ένσταση, η οποία έχει χαρακτήρα ενδικοφανούς προσφυγής (Σ.τ.Ε. 2676/2005 επταμ.), ενώπιον ειδικής Επιτροπής (άρθρο 11). Οι διατάξεις, όμως, του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 τροποποιήθηκαν ακολούθως με το άρθρο 39 του ν. 2459/1997 (Α' 17), στο οποίο, μεταξύ άλλων, ορίζονται τα εξής : «1. Το επίδομα τρίτου παιδιού της παρ. 1 του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 αυξάνεται σε 40.000 δραχμές από 1-1-1997 και καταβάλλεται μέχρι και τη συμπλήρωση του έκτου (6ου) έτους της ηλικίας του, εφόσον το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των δικαιούχων δεν υπερβαίνει το ποσό των επτά εκατομμυρίων (7.000.000) δραχμών. 2. Η παράγραφος 3 του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 τροποποιείται ως εξής: "3. Στη μητέρα που θεωρείται πολύτεκνη κατά το ν. 1810/1944, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει μέχρι σήμερα, καταβάλλεται μηνιαίο επίδομα ίσο προς δέκα χιλιάδες (10.000) δραχμές, για κάθε άγαμο τέκνο ηλικίας μέχρι και είκοσι τριών (23) ετών. Το συνολικό αυτό επίδομα δεν μπορεί να υπολείπεται μηνιαίως του ποσού των είκοσι τριών χιλιάδων (23.000) δραχμών. Το επίδομα καταβάλλεται στη μητέρα, εφόσον το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν υπερβαίνει το ποσό των οκτώ εκατομμυρίων δραχμών (8.000.000) δραχμών.

Για κάθε παιδί πέραν του τετάρτου, το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα προσαυξάνεται κατά πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) δραχμές". 3. Το επίδομα σύνταξης της παρ. 4 του άρθρου 63 του ν. 1892/1990, όπως συμπληρώθηκε με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 2163/1993 ορίζεται στις είκοσι τρεις χιλιάδες (23.000) δραχμές μηνιαίως και καταβάλλεται στις δικαιούχες μητέρες, εφόσον το οικογενειακό τους εισόδημα δεν υπερβαίνει το ποσό των τριών εκατομμυρίων (3,000.000) δραχμών. 4. Το ύψος των επιδομάτων, καθώς και των οικογενειακών εισοδημάτων, των προηγούμενων παραγράφων δύνανται να αναπροσαρμόζονται, με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Υγείας και Πρόνοιας, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Με όμοιες αποφάσεις καθορίζονται τα απαραίτητα δικαιολογητικά και ρυθμίζεται κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος άρθρου. Τα οικογενειακά επιδόματα του ν.δ. 1153/1972, όπως αυτά ισχύουν σήμερα, καταργούνται». Ακολούθως, κατ' εξουσιοδότηση των προπαρατεθεισών διατάξεων του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 όσο και του άρθρου 39 του ν. 2459/1997, εκδόθηκε η Π3δ/οικ. 1078/19-3-1997 κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Υγείας και Πρόνοιας (Β' 241), με το άρθρο 1 παρ. 1 της οποίας ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η χορήγηση των παροχών που προβλέπονται από τις παρ. 1, 3 και 4 του άρθρου 63 του ν. 1892/1990 τελεί υπό την προϋπόθεση ότι το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των δικαιούχων δεν υπερβαίνει, αντιστοίχως, τα 7.000.000, Β.000<000 και 3.000.000 δραχμές (ποσά τα οποία, μεταγενεστέρως, με την 2/17961/0020/27-1-2000 κοινή απόφαση των ιδίων Υπουργών [Β' 291] αναπροσαρμόσθηκαν αντιστοίχως σε 8.000.000, 10.000.000 και 3,500.000 δραχμές). Τέλος, με το άρθρο 6 περ. γ' της παραπάνω Π3δ/οικ. 1078/19-3-1997 κοινής υπουργικής απόφασης προβλέπεται ότι οι παροχές αυτές «... διακόπτονται από την 1η Ιανουαρίου του επόμενου έτους εκείνου που καταβάλλεται η παροχή, εφόσον διαπιστώνεται υπέρβαση του προβλεπόμενου ορίου εισοδήματος».

3. Επειδή, με την προαναφερθείσα διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 39 ν. 2459/1997 επιχειρούνται, μεταξύ άλλων, οι εξής μεταβολές εν σχέσει προς τον ν, 1902/1990 : α) αφ' ενός μεν αυξάνεται το ύψος του επιδόματος προς τους έχοντες τρία τέκνα από 34.000 δρχ. σε 40.000 δρχ., αφ' ετέρου δε ορίζεται ότι το επίδομα αυτό χορηγείται πλέον επί εξαιτία (ώστε να καλύπτει όλη την προσχολική ηλικία του τρίτου τέκνου) και όχι μόνον επί τριετία και β) «για λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης» (βλ, εισηγητική έκθεση ν, 2459/1997) το παραπάνω επίδομα συνδέεται με το οικογενειακό εισόδημα των δικαιούχων, δηλαδή προβλέπεται ότι θα χορηγείται σε εκείνες τις μητέρες τριών τέκνων το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα των οποίων δεν υπερβαίνει το προσδιοριζόμενο, από τον νόμο και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενες κοινές υπουργικές αποφάσεις, ανώτατο όριο (7.000.000 δρχ. αρχικώς, αναπροσαρμοσθέν σε 8.000.000 δρχ. με την 2/17961/0020/27-1-2000 κ.υ.α.).

4. Επειδή, στο άρθρο 21 παρ. 2 του Συντάγματος ορίζεται ότι: «πολύτεκνες οικογένειες ... έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος».

5. Επειδή, εξ άλλου με την 1095/2001 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (Α' Τμήμα) εκρίθη ότι οι ανωτέρω παρατεθείσες διατάξεις του άρθρου 39 ν. 2459/1997, καθ' ο μέρος με αυτές εισάγεται ο περιορισμός

ορισμένου εισοδήματος στην χορήγηση των παροχών άρθρου 63 ν. 1892/1990 προς τις πολύτεκνες μητέρες αντίκειται στο ως άνω αρθρ. 21 παρ. 2 του Συντάγματος, κατά το οποίο η αναγνωριζόμενη ειδική φροντίδα προς τις πολύτεκνες οικογένειες δεν δύναται να εξαρτηθεί από κριτήρια εισοδήματος. Η ερμηνευτική αυτή λύση δεν δύναται να επεκταθεί και στις ρυθμίσεις της παρ. 1 άρθρου 39 του ίδιου νόμου που αφορούν τις μητέρες με τρία τέκνα, διότι κατά την διάταξη του άρθρου πρώτου ν. 1910/1944 (όπως τροποποιήθηκε με άρθρο 1 ν. 860/1979) πολύτεκνοι θεωρούνται, κατ' αρχήν, οι γονείς που έχουν τέσσερα τέκνα. Συνεπώς, ως προς τις οικογένειες με τρία τέκνα, μη εμπίπτουσες στο πεδίο προστασίας του άρθρου 21 παρ. 2 του Συντάγματος, ο κοινός νομοθέτης δεν εμποδίζεται να διαφοροποιήσει τις προβλεπόμενες παροχές με βάση εισοδηματικά κριτήρια. Κατά ταύτα, οι επίμαχες ρυθμίσεις της παρ. 1 άρθρου 39 του ν. 2459/1997 με τις οποίες, άλλωστε, πλην της θέσεως του ορίου εισοδήματος, επεχειρήθησαν και άλλες επί τα βελτίω μεταβολές στην κοινωνική προστασία των οικογενειών με τρία τέκνα (βλ. σκέψη 3), δεν αντίκεινται προς την ανωτέρω συνταγματική διάταξη. Ούτε δε δύναται να θεωρηθούν ότι είναι αντίθετες προς τις αρχές της αναλογικότητας ή της προστατευόμενης εμπιστοσύνης. Τούτο δε, διότι με την επίμαχη ρύθμιση αφ' ενός μεν το τιθέμενο όριο εισοδήματος είναι εύλογο αφ' ετέρου δε εισάγονται και ευνοϊκές ρυθμίσεις, όπως είναι η αύξηση του ύψους του επιδόματος και η επιμήκυνση του χρόνου χορηγήσεως του.

6. Επειδή, από την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση προκύπτουν τα ακόλουθα : Στην αναιρεσίβλητη εχορηγείτο, από την 1.10.1996 έως τις 31.12.1996, με απόφαση του Προϊσταμένου του κλάδου Οικογενειακών Επιδομάτων του Ο.Γ.Α. το προβλεπόμενο από τις διατάξεις του ν. 1892/1990 επίδομα τρίτου τέκνου. Μετά την θέση σε ισχύ του ν. 2459/1997, με τον οποίο ως προϋπόθεση για την καταβολή του παραπάνω επιδόματος ετέθη όριο οικογενειακού εισοδήματος, η χορήγηση του επιδόματος διεκόπη από την 1.1.1997, με την αιτιολογία ότι το οικογενειακό εισόδημα της αναιρεσίβλητης για το έτος 1996 υπερέβαινε το ποσόν των 7.000.000 δρχ. Ακολούθως, η αναιρεσίβλητη υπέβαλε την από 2.12.2002 αίτηση της με την οποία ζήτησε να της χορηγηθεί εκ νέου το εν λόγω επίδομα από την ημερομηνία της διακοπής του, προβάλλοντας ότι η διάταξη του άρθρου 39-παρ. 1 ν. 2459/1997, με την οποία τέθηκε όριο εισοδήματος για την χορήγηση του επιδόματος τρίτου τέκνου, είναι αντισυνταγματική. Η Προϊσταμένη του Κλάδου Οικογενειακών Επιδομάτων του Ο.Γ.Α. με το από 2.12.2002 έγγραφο της πληροφόρησε την αναιρεσίβλητη ότι το αίτημα της δεν μπορούσε να γίνει δεκτό. Ακολούθως, η αναιρεσίβλητη άσκησε την από 9.12.2002 καταψηφιστική αγωγή της και ζήτησε να της καταβάλει ο αναιρεσειών Οργανισμός το ποσό των 7.624,78 ευρώ, που αντιστοιχεί στο μη καταβληθέν επίδομα τρίτου τέκνου για την περίοδο από την 1.1.1997 έως τις 31.12.2001. Η αγωγή έγινε δεκτή με την πρωτόδικη απόφαση. Ο αναιρεσειών Οργανισμός άσκησε έφεση η οποία απορρίφθηκε με την αναιρεσιβαλλομένη απόφαση. Ειδικότερα, το δίκασαν Εφετείο έκρινε ότι οι διατάξεις του ν. 2459/1997 με τις οποίες τίθεται όριο οικογενειακού εισοδήματος για την καταβολή των παροχών που προβλέπονται από τον ν. 1892/1990, μεταξύ των οποίων και το επίδομα του τρίτου τέκνου, είναι αντίθετες με το άρθρο 21 παρ. 2 του Συντάγματος με το οποίο προστατεύονται οι πολύτεκνες

οικογένειες, Περαιτέρω δε, ότι οι αξιώσεις της αναιρεσίβλητης κατά του Ο.Γ.Α. για την προαναφερθείσα παροχή, παραγράφονται μετά από πενταετία, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 937 του Αστικού Κώδικα, και όχι μετά από διετία, όπως προέβλεπε ο αναιρεσείων Οργανισμός. Με τις σκέψεις αυτές το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την έφεση και επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση,

7. Επειδή, η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση, η οποία έκρινε ότι η διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 39 ν. 2459/1997 είναι αντίθετη προς το άρθρο 21 παρ. 2 του Συντάγματος, δεν είναι ορθή, σύμφωνα με όσα διαλαμβάνονται ανωτέρω στην πέμπτη σκέψη, εφ' όσον, όπως έγινε δεκτό ο κοινός νομοθέτης μπορεί να διαφοροποιήσει την παρεχόμενη στους γονείς τριών τέκνων προστασία χωρίς να εμποδίζεται προς τούτο από κάποια συνταγματική διάταξη ή αρχή, Εξ άλλου, όπως ήδη μνημονεύθηκε, με την 1095/2001 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, την οποία επικαλείται η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση και η οποία εκδόθηκε επί αιτήσεως ακυρώσεως πολύτεκνης μητέρας, εκρίθη μόνον η συνταγματικότητα των διατάξεων του ν. 2459/1997 που αφορούσαν τους πολύτεκνους γονείς και όχι κα! τους γονείς τριών τέκνων,. Επομένως, πρέπει η κρινόμενη αίτηση να γίνει δεκτή, σύμφωνα με τον βασίμως προβαλλόμενο λόγο αναιρέσεως, και η αναιρεσιβαλλομένη απόφαση να παραπεμφθεί στο δίκασαν Εφετείο για νέα κρίση.

8. Επειδή, το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις, απαλλάσσει την αναιρεσίβλητη από την δικαστική δαπάνη του αναιρεσειόντος Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων, σύμφωνα με το άρθρο 39 παρ. 1 εδ. β' π.δ. 18/1989 (Α' 8),

Δια Ταύτα

Δέχεται την κρινόμενη αίτηση.

Αναιρεί την 3058/2004 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, στο οποίο παραπέμπει την υπόθεση για νέα κρίση,

Απαλλάσσει την αναιρεσίβλητη από την δικαστική δαπάνη του αναιρεσειόντος Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 28 Φεβρουαρίου και στις 2 Μαΐου 2006 και η απόφαση δημοσιεύθηκε δημόσια συνεδρίαση της 7ης Ιουλίου 2006.

10. ΑΠΟΛΥΣΗ ΣΥΜΒΑΣΙΟΥΧΩΝ ΟΔΗΓΩΝ ΚΤΕΛ

10.1 Πραγματικά Περιστατικά

Οι δύο οδηγοί είχαν προσληφθεί από την εταιρεία με τον διακριτικό τίτλο «ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΟ ΚΤΕΛ Ν. ΣΕΡΡΩΝ ΑΕ» με συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Οι συμβάσεις τους συνέχισαν να ανανεώνονται διαρκώς για πέντε χρόνια, οπότε και η εταιρεία αρνήθηκε να τους επαναπροσλάβει και να καταρτίσει νέα σύμβαση εργασίας μαζί τους. Αποδείχθηκε δε ότι οι οδηγοί αν και προσλήφθηκαν ως έκτακτοι υπάλληλοι, για την κάλυψη εκτάκτων και απρόβλεπτων αναγκών της εταιρείας, απασχολήθηκαν με πλήρες και υπερωριακό ωράριο, όπως και οι τακτικοί οδηγοί της, πραγματοποιώντας τακτικά δρομολόγια των λεωφορείων της. Άρα κάλυπταν πάγιες και διαρκείς ανάγκες της εταιρείας και οπότε η σύμβασή τους είναι αορίστου χρόνου, αν και χαρακτηρίζεται ορισμένου.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η συγκεκριμένες συμβάσεις ήταν αορίστου χρόνου, συνιστά η μη επαναπρόσληψη τους προσβολή του δικαιώματος της εργασίας των οδηγών;

10.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Στα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά το θέμα που θίγεται είναι αυτό του δικαιώματος της εργασίας. Το δικαίωμα αυτό απασχολεί το Σύνταγμα στο άρθρο 22 Σ. Η εργασία κατοχυρώνεται στο Σύνταγμα αντικειμενικά, ως βασικό μέγεθος του οικονομικού χώρου, από το οποίο απορρέουν τα ατομικά δικαιώματα εργασίας. Το συνταγματικό αυτό δικαίωμα προστατεύεται και ως αμυντικό δικαίωμα, ως προστασία της υπάρχουσας θέσης εργασίας¹².

Στην προκειμένη περίπτωση, η απόλυση των εργαζομένων (οι οποίοι συνδέονται με την εταιρεία με σύμβαση αορίστου χρόνου σύμφωνα με τα ως άνω εκτεθέντα και με τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό της συγκεκριμένης σύμβασης) συνιστά περιορισμό και όχι οριοθέτηση, καθώς δεν καθορίζει το γενικό περιεχόμενο του δικαιώματος αλλά το συρρικνώνει. Με βάση την σύμβαση αορίστου χρόνου, οι δύο οδηγοί είχαν αξίωση διατήρησης της υπάρχουσας θέσης εργασίας, που όμως εξαιτίας της παράλειψης της εταιρείας να τους επαναπροσλάβει δεν διατηρούν πλέον. Επομένως, η παράλειψη της εταιρείας να επαναπροσλάβει ή σύμφωνα με την σύμβαση αορίστου χρόνου η απόλυση των εργαζομένων από την εταιρεία περιορίζει το δικαίωμα της εργασίας των δύο οδηγών.

Περαιτέρω, η περίπτωση των δύο εργαζομένων συνιστά άσκηση δικαιώματος όχι στις σχέσεις κράτους-πολιτών, αλλά στις σχέσεις μεταξύ

---

¹² Βλ. Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ. 365

ιδιωτών (οδηγών-εταιρείας ΚΤΕΛ), στις οποίες τα συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ.1 εδ.γ' Σ. Το συγκεκριμένο δικαίωμα ασκείται στο πλαίσιο της εργασιακής σχέσης μεταξύ των δύο εργαζομένων και της εναγομένης εταιρείας. Οπότε πρόκειται για άσκηση δικαιώματος στην ειδική κυριαρχική σχέση. Επομένως εξεταστέα είναι η θεσμική εφαρμογή του συγκεκριμένου δικαιώματος.

Το ζεύγος του δικαιώματος στην εργασία και της εργασιακής σχέσης είναι σύμφυτο, αφού τα δύο στοιχεία του υπάγονται στον ίδιο βιοτικό χώρο, τον εργασιακό. Όμως, αν και οι αντιθέσεις, που δημιουργούνται κατά την εφαρμογή του δικαιώματος στην ανωτέρω σχέση, έχοντας ως κοινό αντικειμενικό στοιχείο τη θέση εργασίας, εμφανίζονται ως ομοιογενείς, στην ουσία συγκαλύπτεται η αληθινή αντίθεση, που είναι πιθανόν να αναφέρεται σε άλλους λόγους, για παράδειγμα, στις πολιτικές πεποιθήσεις ή στην συνδικαλιστική δράση. Αυτή η εικονικότητα των εργασιακών αντιθέσεων αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο του άρθρου 22 παρ. 1 Σ, το οποίο αναγνωρίζει, όπως προαναφέρθηκε, το δικαίωμα της εργασίας ως αμυντικό δικαίωμα και το θέτει κάτω από την προστασία του κράτους. Τα συγχρόνως εφαρμοζόμενα δικαιώματα της απόλυσης και της διατήρησης της θέσης εργασίας, οδηγούν στην ανάγκη διακρίβωσης αντικειμενικών λόγων, των οποίων η ύπαρξη ή έλλειψη οδηγεί στην εφαρμογή είτε του ενός είτε του άλλου δικαιώματος. Επομένως, συμπερασματικά η απόλυση είναι επιτρεπτή κατά το Σύνταγμα μόνο για αντικειμενικούς λόγους¹³.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν γίνεται λόγος στα πραγματικά περιστατικά για το αν υπάρχουν ή όχι αντικειμενικοί λόγοι απολύσεως των δύο εργαζομένων. Αν δεν υπάρχουν, η απόλυσή τους συνιστά προσβολή του δικαιώματός τους στην εργασία, καθώς ανεπίτρεπτα περιορίζεται το δικαίωμα τους στην εργασία για λόγους, που έρχονται σε ανομοιογενή αντίθεση με τις σχέσεις εργασίας. Ενώ, αν υπάρχουν, η απόλυσή τους συνιστά απλό περιορισμό του δικαιώματός τους, λόγω θεσμικής εφαρμογής του, ερχομένου σε ομοιογενή αντίθεση με το δικαίωμα της εργοδοσίας για απόλυση.

10.3 ΜΠρΣερρών 104/2006

Έκτακτο προσωπικό ΚΤΕΛ - Οδηγοί ΚΤΕΛ - Άκυρη απόλυση - Μισθοί υπερημερίας - Υποχρέωση απασχόλησης ακύρως απολυθέντος -.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός απόφασης 104/2006
ΤΟ ΜΟΝΟΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΣΕΡΡΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

---

¹³ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σελ. 366-367

ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΗΚΕ από τη Δικαστή Ελένη Ρόκκου, Πρωτοδίκη, που ορίστηκε από την Πρόεδρο Πρωτοδικών και από τη Γραμματέα Αικατερίνη Χατζηβασιλείου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕ δημόσια, στο ακροατήριο του, στις 5 Ιουνίου 2006, για να δικάσει την αγωγή με αριθμό καταθέσεως 2352ΕΡΓ24/8-8-2005, μεταξύ: ΤΩΝ ΕΝΑΓΟΝΤΩΝ: 1) Π. Μ. του Ν., κατοίκου Επταμύλων Σερρών, 2) Κ. Ζ. του Η., κατοίκου Ανθής Σερρών, που παραστάθηκαν, δια του πληρεξουσίου τους δικηγόρου Φωτίου Βαγενά, ο οποίος κατέθεσε προτάσεις.

ΤΗΣ ΕΝΑΓΟΜΕΝΗΣ: Ανώνυμης Εταιρίας με την επωνυμία "ΚΟΙΝΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ ΝΟΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΚΤΕΛ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ" και διακριτικό τίτλο "ΥΠΕΡΑΣΤΙΚΟ ΚΤΕΛ Ν. ΣΕΡΡΩΝ ΑΕ", που εδρεύει στις Σέρρες και εκπροσωπείται νόμιμα, που παραστάθηκε δια του πληρεξουσίου της δικηγόρου Γεωργίου Τσερκέζη, ο οποίος κατέθεσε προτάσεις.

ΚΑΤΑ τη συζήτηση της υποθέσεως οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των διαδίκων ζήτησαν να γίνουν δεκτά, όσα αναφέρονται στα πρακτικά.

ΑΦΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣΕ ΤΗ ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ

Με την κοινοτική οδηγία 1999/70/Ε.Κ., που εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Ε.Ε., στις 28.6.1999, ύστερα από τη συμφωνία πλαίσιο την οποία συνήψαν, στις 18-3-1999, οι διεπαγγελματικές οργανώσεις γενικού χαρακτήρα CES, UNICH και CEEP (κωδ. ΕΕΔ 59.186 επ.), που καταλαμβάνει και το δημόσιο τομέα και εφαρμόζεται σε όλους τους εργαζόμενους με διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου, σε κάθε περίπτωση που υποκρύπτεται σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, καθορίζονται ως βασικοί στόχοι: α) η αποφυγή δυσμενών διακρίσεων εις βάρος των εργαζομένων ορισμένου χρόνου, αναφορικά με τις συνθήκες απασχόλησης, την προϋπηρεσία κ.λ.π. (ρήτρα 4) και β) η λήψη μέτρων από τα κράτη μέλη για την αποφυγή καταχρήσεων κατά τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων ή σχέσεων εργασίας ορισμένου χρόνου (ρήτρα 5), με τη θέσπιση κανόνων που καθορίζουν αντικειμενικούς λόγους που να δικαιολογούν την ανανέωση τέτοιων διαδοχικών συμβάσεων, τη μέγιστη συνολική διάρκεια τους, τον αριθμό των ανανεώσεων και τον, ύστερα από διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους, προσδιορισμό, όταν χρειάζεται, των συνθηκών υπό τις οποίες οι συμβάσεις ή σχέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου θεωρούνται "διαδοχικές" και χαρακτηρίζονται ως συμβάσεις ή σχέσεις αορίστου χρόνου. Αλλά ειδικότερα στην ελληνική έννομη τάξη ανεξάρτητα από το χρόνο ενσωμάτωσης της ως άνω οδηγίας, στις 2.4.2003 με το Π.Δ. 81/2003 και ως προς το δημόσιο τομέα με το Π.Δ. 164/2004, δηλαδή μετά την προβλεπόμενη από το άρθρο 2 παρ. 1 της οδηγίας, στις 10-7-2001 και την παράταση της προθεσμίας για ένα ακόμη έτος, η διασφάλιση των εργαζομένων από την καταστρατήγηση των δικαιωμάτων τους, δια της προσηματικής επιλογής της συμβάσεως ορισμένου αντί αορίστου χρόνου, αντιμετωπίζεται βασικά με το άρθρο 8 παρ. 3 ν. 2112/1920, σε συνδυασμό με τα άρθρα 281, 671 ΑΚ, 25 παρ. 1 και 3 του Συντάγματος, ως "ισοδύναμο νομοθετικό μέτρο", που εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου, ανεξάρτητα αν έχουν συναφθεί στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα. Σύμφωνα με τη

διάταξη αυτή "οι διατάξεις του νόμου αυτού εφαρμόζονται ωσαύτως και επί συμβάσεων εργασίας με ορισμένη χρονική διάρκεια, εάν ο καθορισμός της διάρκειας αυτής δεν δικαιολογείται εκ της φύσεως της συμβάσεως αλλά ετέθη σκοπίμως προς καταστρατήγηση των περί υποχρεωτικής καταγγελίας της υπαλληλικής συμβάσεως διατάξεων του παρόντος νόμου". Κατά την παγιωθείσα στη νομολογία και τη θεωρία ερμηνεία της εν λόγω διάταξης, ενώ αυτή αναφέρεται στην προστασία των εργαζομένων από τη μη τήρηση, από τον εργοδότη, των τυπικών όρων που επιβάλλει κατά την απόλυση ο ν. 2112/1920, αξιοποιήθηκε γενικότερα για τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό των συμβάσεων εργασίας ως ορισμένης ή αόριστης χρονικής διάρκειας, με πληρέστερη μάλιστα προστασία έναντι εκείνης της ως άνω κοινοτικής οδηγίας, αφού για την εφαρμογή της αρκεί και μία μόνο σύμβαση ορισμένου χρόνου αντί περισσότερων διαδοχικών συμβάσεων όπως απαιτεί η κοινοτική οδηγία. Τούτο δε, λαμβανομένου υπόψη ότι ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός ορισμένης σχέσης, που δεν αφορά μόνο το χαρακτηρισμό της ως εξαρτημένης ή ανεξάρτητης εργασίας ή έργου αλλά και το χαρακτηρισμό της ως ορισμένου ή αορίστου χρόνου, αποτελεί κατ' εξοχήν έργο της δικαιοδοτικής λειτουργίας των δικαστηρίων, ανεξάρτητα από τον εκ του νόμου χαρακτηρισμό της συμβατικής σχέσης ως ορισμένου χρόνου. Έτσι, και κατ' εφαρμογή του εθνικού δικαίου, είτε πρόκειται για προγενέστερες είτε μεταγενέστερες της οδηγίας διατάξεις, οι εθνικές αρχές, στα πλαίσια της συνεργασίας των κρατών μελών με την Ευρωπαϊκή Ένωση και της διασφάλισης του πεδίου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, κατά τα άρθρα 10, 249 παρ. 3 της Συνθ./Ε.Κ. και 28 του Συντάγματος, έχουν την υποχρέωση να εξασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των οδηγιών, έστω και αν αυτές δεν έχουν ακόμη μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο, εφόσον είναι ακριβείς και ανεπιφύλακτες ή στα σημεία που είναι ακριβείς και ανεπιφύλακτες. Τέλος, και κατά τις αναθεωρημένες διατάξεις του άρθρου 103 παρ. 7 και 8 του Συντάγματος, που τέθηκαν σε ισχύ από 17.4.2001 α) παρέχεται η δυνατότητα πρόσληψης προσωπικού με ιδιωτικού δικαίου σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου από το Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ., τους Ο.Τ.Α. και από τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, εφόσον εκδοθεί ειδικός νόμος και οι ανάγκες κάλυψης είναι απρόβλεπτες, πρόσκαιρες και επείγουσες β) απαγορεύεται η μετατροπή από το νόμο των συμβάσεων αυτών σε αορίστου χρόνου, όταν οι καλυπτόμενες ανάγκες είναι τέτοιες, όπως παραπάνω, οπότε αν δεν είναι τέτοιες οι για την κάλυψη αυτών εκδοθέντες νόμοι, ένεκα συνταγματικής επιταγής, και οι γι' αυτές προσλήψεις συνιστούν καταστρατήγηση των διατάξεων αυτών και των με βάση τις διατάξεις¹ αυτές εκδοθέντων ειδικών νομών γ) στην περίπτωση πρόσληψης προσωπικού για κάλυψη δήθεν απρόβλεπτων, πρόσκαιρων και επείγουσών αναγκών, πλην για κάλυψη πάγιων, μόνιμων και διαρκών αναγκών, εξ αντιδιαστολής, δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις αυτές και οι κατ' επιταγή αυτών εκδοθέντες ειδικοί νόμοι, αλλά οι διατάξεις που καλύπτουν τις συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου, αορίστου χρόνου. Επομένως, από την απαγόρευση "μετατροπής" από το νόμο των συμβάσεων ορισμένου σε αορίστου χρόνου δεν συνάγεται και απαγόρευση για την αναγνώριση του πραγματικού χαρακτήρα ορισμένης σχέσης, που δεν είναι "μετατροπή" αλλά ορθός χαρακτηρισμός της έννομης

σχέσης κατά τη δικαστική διαδικασία ή τη διοικητική διαδικασία υπό τον έλεγχο του ΑΣΕΠ. Οι διατάξεις νομών που για τη σύναψη συμβάσεων ή σχέσεων ορισμένου χρόνου θέτουν ως ουσιώδη προϋπόθεση την κάλυψη περιορισμένης χρονικής διάρκειας αναγκών (π.χ. άρθρα 20-21 ν. 2190/1994, 6 ν. 2527/1997) δεν είναι αντίθετες προς το Σύνταγμα και την κοινοτική οδηγία 1999/70/Ε.Κ. (ΟΛΑΠ 18/2006 ΤΝΠ Νόμος)

Περαιτέρω ο Γενικός Κανονισμός Προσωπικού Κοινών Ταμείων Εισπράξεων Λεωφορείων (ΚΤΕΛ), που εγκρίθηκε με το υπ' αριθ. 229/1994 ΠΔ, και έχει ισχύ ουσιαστικού νόμου, και αφορά το πάσης φύσεως προσωπικό των ΚΤΕΛ, προβλέπει, στις διατάξεις των παρ. 1 και 5 άρθρου 2, της παρ. 1 άρθρου 4 και της παρ. 1 και 2 του άρθρου 5, μεταξύ άλλων, ότι το έκτακτο προσωπικό των ΚΤΕΛ, σε αντίθεση προς το τακτικό, προσλαμβάνεται για ορισμένο χρόνο, που δεν μπορεί να ξεπερνά τους έξι μήνες, ότι αυτή η πρόσληψη του, έκτακτου προσωπικού μπορεί να επαναλαμβάνεται εφόσον υπάρχουν έκτακτες και απρόβλεπτες ανάγκες και ότι δεν επιτρέπεται η πρόσληψη του έκτακτου προσωπικού για αόριστο χρόνο. Πλην όμως η ορθή ερμηνεία των παραπάνω διατάξεων, υπό το πρίσμα της διατάξεως του άρθρου 8 ν. 2112/1920, σύμφωνα με τα παραπάνω, έχει την έννοια ότι δεν μπορεί να προσληφθεί με σύμβαση αορίστου χρόνου, χωρίς την τήρηση της προσήκουσας διαδικασίας, εργαζόμενος, που δεν καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες αλλά απρόβλεπτες και έκτακτες, αλλά και ότι, αντιστρόφως, ο εργαζόμενος που, παρά το γεγονός ότι ανήκει στο έκτακτο προσωπικό, καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες, μπορεί να κριθεί, κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό, από τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα, ότι συνδέεται με τον εργοδότη με σύμβαση αορίστης διάρκειας, ακόμη και αν έχει καταρτίσει μ' αυτόν, μία μόνο σύμβαση και όχι περισσότερες διαδοχικές. Τέλος για την περίπτωση των ΚΤΕΛ, που έχουν πλέον τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρίας και δεν ανήκουν στο δημόσιο τομέα, δεν έχει εφαρμογή η μεταβατική διάταξη του άρθρου 8α του ΠΔ 81/2003, αλλά οι γενικές αρχές και διατάξεις που αναφέρονται παραπάνω.

Στην προκειμένη περίπτωση με την υπό κρίση αγωγή τους οι ενάγοντες εκθέτουν ότι προσελήφθησαν από την εναγομένη τον Αύγουστο του 2000, ο πρώτος εξ αυτών, και τον Αύγουστο του 2001, ο δεύτερος, και απασχολήθηκαν απ' αυτό, με διαρκώς ανανεούμενες συμβάσεις, οι οποίες ήταν κατ' ουσίαν συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, ως οδηγοί των λεωφορείων της εναγομένης, μέχρι την 15-6-2005, ο πρώτος και 20-6-2005 ο δεύτερος, καλύπτοντας πάγιες και διαρκείς ανάγκες της εναγομένης. Ότι κατά τις παραπάνω ημερομηνίες, λήξεως των συμβάσεων τους η εναγομένη αρνήθηκε να τους επαναπροσλάβει και να καταρτίσει νέα σύμβαση εργασίας μαζί τους. Ότι στις 22-10-2004 υπέβαλαν την προβλεπόμενη από το Π.Δ. 180/2004 αίτηση, επικαλούμενοι ότι πληρούν τις προϋποθέσεις του παραπάνω προεδρικού διατάγματος, για την αναγνώριση της σύμβασης εργασίας τους ως αορίστου χρόνου, πλην όμως η εναγομένη δεν διαβίβασε την αίτηση τους στο ΑΣΕΠ, ούτε και τους επαναπροσέλαβε. Ότι παρά το γεγονός ότι κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας τους, δεν τους κατέβαλε τη νόμιμη αποζημίωση ούτε και έλαβε υπόψη τις προϋποθέσεις που θέτει ο Κανονισμός των ΚΤΕΛ για την απόλυση των εργαζομένων. Ότι η καταγγελία της σύμβασης εργασίας τους

έγινε κατά κατάχρηση δικαιώματος από την εναγομένη και είναι άκυρη. Ότι, ως προς τον πρώτο των αιτούντων η απόλυση είναι άκυρη γιατί αυτός είναι συνδικαλιστικό στέλεχος και υπάγεται στην προστασία του Ν 1264/1982. Με βάση τα παραπάνω ζητούν α) ν' αναγνωρισθεί ότι συνδέονταν με: την εναγομένη με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, β) ότι οι απολύσεις τους είναι άκυρες, γ) να υποχρεωθεί η εναγομένη να αποδέχεται στο μέλλον τις υπηρεσίες τους, με απειλή καταβολής στον καθένα των εναγόντων, ποινής 100 ευρώ, δ) να υποχρεωθεί η εναγομένη να καταβάλει στον πρώτο ενάγοντα το ποσό των 1239,97 (συνολικές μικτές αποδοχές του) ή, επικουρικά 842 ευρώ (καθαρές αποδοχές του), για κάθε μήνα, ως μισθούς υπερημερίας, και στο δεύτερο ενάγοντα, αντιστοίχως 984,25 ή 833 ευρώ, για κάθε μήνα υπερημερίας, μέχρι την ημερομηνία συζήτησης της αγωγής, όπως παραδεκτά περιόρισαν το αίτημα τους, με προφορική δήλωση του πληρεξουσίου δικηγόρου τους που καταχωρήθηκε στα πρακτικά, ε) να υποχρεωθεί η εναγομένη να καταβάλει στον καθένα τους το ποσό των 3.000 ευρώ, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και στ) ν' απαγγελθεί προσωπική κράτηση σε βάρος του προέδρου της εναγομένης, ως μέσον αναγκαστικής εκτέλεσης της απόφασης και τέλος ζ) να κηρυχθεί η απόφαση προσωρινά εκτελεστή και να επιβληθούν τα δικαστικά τους έξοδα σε βάρος της εναγομένης.

Η αγωγή αυτή αρμοδίως, καθ' ύλη και κατά τόπο φέρεται προς συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου αυτού (16 αρ. 2, 22 ΚΠολΔ), κατά την ειδική διαδικασία που προβλέπουν οι διατάξεις των άρθρων 664 - 676 ΚΠολΔ, καθώς εμπίπτει στις διαφορές που εκδικάζονται με τη διαδικασία των εργατικών διαφορών. Εξάλλου είναι επαρκώς ορισμένη, πλην των κονδυλίων αυτής που αφορούν μικτούς μισθούς υπερημερίας ποσών 1.239,97 ευρώ και 984,25 ευρώ, τα οποία είναι αόριστα και πρέπει ν' απορριφθούν, αφού δεν αναφέρεται στο δικόγραφο από ποια επιμέρους κονδύλια αποτελούνται τα ποσά αυτά. Περαιτέρω, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν στην παραπάνω μείζονα σκέψη, η αγωγή, είναι νόμιμη, στηριζόμενη στις διατάξεις που προαναφέρονται, και σ' αυτές των άρθρων 56 - 60, 174, 349, 656, 648, 651, 652, 655, 281 ΑΚ, 7.0, 176, 907, 908, 946 ΚΠολΔ, 2 παρ. 1β παρ. 1 ν 2121/20, 5 παρ. 1, 3 ν. 3198/55, άρθρο 14 ν. 1264/1982. Όσον αφορά το αίτημα περί απαγγελίας προσωπικής κράτησης, αυτό πρέπει ν' απορριφθεί ως μη νόμιμο, όσον αφορά το νόμιμο εκπρόσωπο της εναγομένης, διότι η αγωγή δεν στρέφεται προσωπικά εναντίον του. Το δε αίτημα περί τοκογονίας των, ποσών που αφορούν μισθούς υπερημερίας είναι νόμιμο από την επομένη που κάθε μηνιαίος μισθός καθίσταται απαιτητός, δηλαδή από, την πρώτη ημέρα του επόμενου μήνα, απ' αυτόν που αφορά ο μισθός. Περαιτέρω πρέπει η αγωγή να εξεταστεί ως προς την ουσιαστική της βασιμότητα, κατά το μέρος που κρίθηκε νόμιμη, δεδομένου ότι έχει καταβληθεί το απαιτούμενο τέλος δικαστικού ενσήμου με τις ανάλογες προσαιτήσεις υπέρ τρίτων (βλ. υπ' αριθ. 6712, 6713/14-6-2006 διπλότυπα είσπραξης ΔΟΥ Α' Σερρών).

Από τις καταθέσεις των μαρτύρων των εναγόντων, που εξετάσθηκαν ενόρκως στο ακροατήριο του Δικαστηρίου και περιέχονται στα ταυτάριθμα με την απόφαση πρακτικά, τα προσκομιζόμενα με επίκληση έγγραφα, ανεξάρτητα απ' το αν αυτά πληρούν τους όρους του νόμου, των με αριθμούς 423/2005 και

448/2005 ενόρκων βεβαιώσεων, ενώπιον της Ειρηνοδίκου Σερρών, οι οποίες λήφθηκαν νόμιμα, δεδομένου ότι κλήθηκε εμπρόθεσμα (προ 24 ωρών - άρθρο 671 παρ. 1 ΚΠολΔ) η εναγομένη να παραστεί κατά την λήψη τους, αποδείχθηκαν τα εξής: Ο πρώτος των εναγόντων προσλήφθηκε από την εναγομένη ανώνυμη εταιρία, τον Αύγουστο 2000, ως οδηγός λεωφορείου ΚΤΕΛ με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου, διάρκειας ως το Νοέμβριο 2000. Μετά τη λήξη της συμβάσεως αυτής κατήρτισε νέα σύμβαση, ως το Μάιο 2001. Στις 24-5-2001 κατήρτισε νέα σύμβαση ως 24-10-2001. Ή σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εξακολούθησε, χωρίς να σταματήσει καθόλου να εργάζεται ο πρώτος ενάγων μέχρι 15-6-2005. Κατά την ημερομηνία αυτή η διοίκηση της εναγομένης αρνήθηκε να αποδέχεται πλέον τις υπηρεσίες του. Στις 16-6-2005, του κοινοποίησε την απόλυση του χωρίς όμως να του καταβάλει αποζημίωση. Ο δεύτερος των εναγόντων προσλήφθηκε από την εναγομένη ανώνυμη εταιρία, στις 10-8-2001, ως οδηγός λεωφορείου ΚΤΕΛ, με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου διάρκειας ως 9-2-2002. Μετά τη λήξη της συμβάσεως αυτής κατήρτισε νέα σύμβαση, 3 από 1-3-2002 ως 31-8-2002. Στις 10-9-2002 κατήρτισε νέα σύμβαση ως 10-3-2003. Η σύναψη διαδοχικών συμβάσεων εξακολούθησε, χωρίς να σταματήσει καθόλου να εργάζεται ο δεύτερος ενάγων μέχρι 20-6-2005. Κατά την ημερομηνία αυτή η διοίκηση της εναγομένης αρνήθηκε να αποδέχεται πλέον τις υπηρεσίες του. Στις 20-6-2005 του κοινοποίησε την απόλυση του χωρίς όμως να του καταβάλει αποζημίωση. Περαιτέρω αποδείχθηκε ότι οι ενάγοντες αν και προσλήφθηκαν ως έκτακτοι υπάλληλοι, για την κάλυψη έκτακτων και απρόβλεπτων αναγκών της εναγομένης, απασχολήθηκαν με πλήρες και, υπερωριακό πολλές φορές, ωράριο, όπως και οι τακτικοί οδηγοί της, πραγματοποιώντας τακτικά δρομολόγια των λεωφορείων της, αλλά και δρομολόγια του τουριστικού γραφείου της. Αποδεικνύεται επομένως ότι οι ενάγοντες κάλυπταν πάγιες και διαρκείς ανάγκες της 2006 εναγομένης και όχι έκτακτες και απρόβλεπτες. Συνεπώς η σύμβαση εργασίας που συνέδεε τους ενάγοντες με την εναγομένη, παρά το χαρακτηρισμό της ως ορισμένου χρόνου απ' την ίδια, πρέπει, κατ' ορθότερο νομικό χαρακτηρισμό να αναγνωριστεί ως σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου. Η ύπαρξη δε πιστοποιητικού υγείας των εναγόντων δεν επιδρά στο κύρος των παραπάνω συμβάσεων, αφού η συνεχής αποδοχή της εργασίας των εναγόντων από την εναγομένη, συνιστά σιωπηρή επικύρωση της ενδεχομένως άκυρης αρχικά σύμβασης (βλ. σχετ. ΑΠ 1606/2001 ΕΛΔνη 43.404). Εξάλλου απ' τα προσκομισθέντα πιστοποιητικά καταλληλότητας με ημερομηνίες 15-6-2004 και 20-5-2004, αποδεικνύεται ότι οι ενάγοντες ελέγχθηκαν ως προς την κατάσταση της υγείας τους από ιατρό, ο οποίος τους έκρινε κατάλληλους για την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος. Περαιτέρω αποδείχθηκε ότι η εναγομένη κατήγγειλε τη σύμβαση εργασίας των εναγόντων, η οποία κρίθηκε κατά τα παραπάνω, ως σύμβαση αορίστου χρόνου, χωρίς να καταβάλει σ' αυτούς τη νόμιμη αποζημίωση και χωρίς να λάβει υπόψη ή να επικαλεστεί τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 2 παρ. 6 ΠΔ 229/1994 (Κανονισμός προσωπικού των ΚΤΕΛ), για την απόλυση των εργαζομένων. Κατά συνέπεια η καταγγελία των συμβάσεων τους είναι άκυρη. Εξάλλου αποδείχθηκε ότι οι ενάγοντες επανειλημμένως προσφέρθηκαν να συνεχίσουν την εργασία τους, μετά την άκυρη απόλυση τους, πλην όμως η διοίκηση της

εναγομένης αρνήθηκε να αποδεχθεί τις υπηρεσίες τους. Κατά το χρόνο της καταγγελίας των συμβάσεων τους οι ενάγοντες λάμβαναν το συμφωνημένο μισθό ποσού 842 ευρώ ο πρώτος και 833 ευρώ ο δεύτερος. Λόγω δε της υπερημερίας της εναγομένης για αποδοχή της εργασίας τους οφείλει το ποσό του μηνιαίου μισθού τους, ως μισθό υπερημερίας, μέχρι την 5-6-2006, χρονικό σημείο στο οποίο περιόρισαν το αίτημα τους. Τέλος επειδή δεν αποδείχθηκε ότι η καταγγελία των συμβάσεων των εναγόντων από την ενάγουσα, ήταν καταχρηστική αλλά άκυρη, δεν δικαιούνται οι ενάγοντες ν' αξιώσουν χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης από προσβολή της προσωπικότητάς τους, και τα σχετικά κονδύλια πρέπει ν' απορριφθούν ως αβάσιμα κατ' ουσίαν. Πρέπει επομένως να γίνει μερικά δεκτή η αγωγή α) ν' αναγνωρισθεί ότι οι ενάγοντες συνδέονταν με την εναγομένη με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, β) ότι η καταγγελία των συμβάσεων εργασίας τους είναι άκυρη, γ) να υποχρεωθεί η εναγομένη να αποδέχεται στο μέλλον τις υπηρεσίες τους, με απειλή καταβολής στον καθένα των εναγόντων, χρηματικής ποινής 100 ευρώ, για κάθε εργάσιμη ημέρα μη αποδοχής των υπηρεσιών τους, δ) να υποχρεωθεί η εναγομένη να καταβάλει στον πρώτο ενάγοντα το ποσό των 842 ευρώ για κάθε μήνα, από τον Ιούλιο του 2005 μέχρι τον Ιούνιο του 2006, δηλαδή για έντεκα μήνες, ως μισθούς υπερημερίας, και συνολικά ποσό 9.262 ευρώ, και στο δεύτερο ενάγοντα, 833 ευρώ, για κάθε μήνα υπερημερίας, από Ιούλιο 2005 ως Ιούνιο 2006 (11 μήνες), και συνολικά ποσό 9163 ευρώ, με το νόμιμο τόκο από την πρώτη του επόμενου μήνα, που ο κάθε μισθός αφορά. Περαιτέρω, όσον αφορά το αίτημα περί κηρύξεως της απόφασης προσωρινά εκτελεστής, το Δικαστήριο κρίνει ότι η επιβράδυνση της εκτέλεσης είναι δυνατόν να επιφέρει σημαντική ζημία στους ενάγοντες. Για το λόγο αυτό πρέπει να γίνει δεκτό εν μέρει το σχετικό αίτημα, όπως ειδικότερα ορίζεται στο διατακτικό, όσον αφορά την επιδίκαση των ποσών που αφορούν μισθούς υπερημερίας. Ως προς τη χρηματική ποινή για τη μη αποδοχή από την εναγομένη των υπηρεσιών των εναγόντων, το Δικαστήριο κρίνει, επίσης ότι η επιβράδυνση της εκτέλεσης μπορεί να προκαλέσει ζημία στους ενάγοντες, γι' αυτό πρέπει και η διάταξη αυτή να κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή. Πρέπει, τέλος, να συμψηφισθούν εν μέρει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων, λόγω της δυσχέρειας ερμηνείας του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου (άρθρο 179 ΚΠολΔ).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Δικάζει κατ' αντιμωλία των διαδίκων.

Απορρίπτει ό, τι κρίθηκε απορριπτέο.

Δέχεται μερικά την αγωγή.

Αναγνωρίζει ότι οι ενάγοντες συνδέονταν με την εναγομένη με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου.

Αναγνωρίζει ότι η καταγγελία των συμβάσεων εργασίας των εναγόντων είναι άκυρη.

Υποχρεώνει την εναγομένη να αποδέχεται στο μέλλον τις υπηρεσίες των εναγόντων, με απειλή καταβολής, στον καθένα των εναγόντων, ποινής 100 ευρώ, για κάθε εργάσιμη ημέρα άρνησης της.

Κηρύσσει την απόφαση ως προς την παραπάνω διάταξη προσωρινά εκτελεστή"

Υποχρεώνει την εναγομένη να καταβάλει στον πρώτο ενάγοντα το ποσό των εννέα χιλιάδων διακοσίων εξήντα δύο (9.262) ευρώ, και στο δεύτερο ενάγοντα το ποσό των εννέα χιλιάδων εκατόν εξήντα τριών (9.163) ευρώ, με το νόμιμο τόκο από την πρώτη του επόμενου μήνα, που ο κάθε επιμέρους μισθός αφορά. Κηρύσσει προσωρινά εκτελεστή την απόφαση, ως προς την παραπάνω διάταξη της, μέχρι του ποσού των τεσσάρων χιλιάδων (4.000) ευρώ, για κάθε ενάγοντα.

Συμψηφίζει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων.

Κρίθηκε, αποφασίστηκε και δημοσιεύτηκε, σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στο ακροατήριό του, στις Σέρρες στις 7-9-2006.

11. ΚΕΡΑΙΑ ΚΙΝΗΤΗΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΑΣ ΣΤΟ ΒΥΡΩΝΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

11.1 Πραγματικά Περιστατικά

Με απόφαση του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Τεχνικής και Ελέγχου Επικοινωνιών του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών χορηγήθηκε σε εταιρεία τηλεπικοινωνίας άδεια για την εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας στο Βύρωνα Αττικής. Ακολούθως, με την πράξη της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς εγκρίθηκε η εκτέλεση δομικών κατασκευών από την ίδια εταιρεία στην ίδια θέση για την εγκατάσταση του πιο πάνω συστήματος ραδιοεπικοινωνίας. Η άδεια για την εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας εκδόθηκε, αφού λήφθηκε υπόψη το από 9.12.1998 πόρισμα επιτροπής που συστήθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Επικοινωνίας, χωρίς ωστόσο να έχει προηγηθεί η δημοσίευση της κ.υ.α. για τα μέτρα προφύλαξης του κοινού και η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την επίμαχη εγκατάσταση. Η κ.υ.α έπρεπε να προηγηθεί της αδειας, ενόψει της αρχής της προφύλαξης.

11.2 Σχόλιο επί των πραγματικών περιστατικών

Σύμφωνα με το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα...». Στην έννοια του περιβάλλοντος ανήκουν τόσο οι φυσικοί όσο και οι ανθρωπογενείς παράγοντες που ασκούν επίδραση στην οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες¹⁴. Προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται το σύνολο των μέτρων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του¹⁵.

Σε σχέση με την προκειμένη περίπτωση, η κεραία της κινητής τηλεφωνίας συνιστά έναν ανθρωπογενή παράγοντα που πιθανόν να επηρεάζει την υγεία των κατοίκων. Το κράτος όπως προαναφέρθηκε έχει την υποχρέωση να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Στην προκειμένη περίπτωση, ακόμα και αν η κεραία είναι ακίνδυνη για τους κατοίκους της περιοχής, το κράτος ή οι αρμόδιοι φορείς του όφειλαν να το ελέγξουν πριν δώσουν άδεια εγκατάστασής της βάσει της αρχής

¹⁴ «Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί προστασία αυτής της ίδιας της υπόστασης, της υγείας του ανθρώπου, ως κατάστασης πλήρους φυσικής, διανοητικής και κοινωνικής ευεξίας του ατόμου ή του συνόλου του πληθυσμού.» Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Αθήνα 2004, σελ.152

¹⁵ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Αθήνα 2004, σελ.152-153

της πρόληψης. Επομένως, στην συγκεκριμένη περίπτωση η χορήγηση άδειας εγκατάστασης κεραίας χωρίς προηγούμενο προληπτικό, περιβαλλοντικό έλεγχο συνιστά περιορισμό του δικαιώματος των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος από το κράτος.

Το δικαίωμα της προστασίας του περιβάλλοντος ασκείται στις σχέσεις μεταξύ Κράτους-πολιτών, καθώς η Διοίκηση εξέδωσε τις άδειες εγκατάστασης κεραίας στην περιοχή και σε δική της παράλειψη του απαιτούμενου προληπτικού ελέγχου για την εξασφάλιση ενός υγιούς περιβάλλοντος για τους πολίτες οφείλεται ο περιορισμός του δικαιώματος των κατοίκων του Βύρωνα στο υγιές περιβάλλον. Το συγκεκριμένο δικαίωμα περαιτέρω ασκείται στη γενική κυριαρχική σχέση, αφού δεν ασκείται στο πλαίσιο κάποιου θεσμού. Ωστόσο, οι περιορισμοί του γενικού περιεχομένου των δικαιωμάτων στην γενική σχέση προσκρούουν στην ελεύθερη δημοκρατική τάξη¹⁶ και δεν είναι επιτρεπτοί. Επομένως, η χορήγηση της συγκεκριμένης άδειας και εγκατάσταση της κεραίας χωρίς προηγούμενο προληπτικό έλεγχο για την εξασφάλιση ενός υγιούς περιβάλλοντος για τους κατοίκους της περιοχής συνιστά προσβολή του δικαιώματός τους στην προστασία του περιβάλλοντος εκ μέρους της Διοίκησης.

11.3 ΣτΕΟΛ. 1264/2005

Προστασία περιβάλλοντος - Αρχή προφύλαξης - Αρχή προληπτικής δράσης - Εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας - Περιβαλλοντικές επιπτώσεις -

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριθμός 1264/2005
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημοσία στο ακροατήριό του στις 7 Μαΐου 2004, με την εξής σύνθεση: Χ. Γεραρής, Πρόεδρος, Ι. Μαρή, Γ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Καραλής, Ε. Γαλανού, Σ. Ρίζος, Γ. Παπαμεντζελόπουλος, Ν. Σκλίας, Α. Θεοφιλοπούλου, Ν. Σακελλαρίου, Δ. Πετρούλιας, Ν. Ρόζος, Α. Ράντος, Δ. Μπριόλας, Ε. Σαρπ, Χ. Ράμμος, Ν. Μαρκουλάκης, Δ. Μαρινάκης, Π. Κοτσώνης, Μ. Καραμανώφ, Ι. Μαντζουράνης, Α. Σακελλαροπούλου, Α. Χριστοφορίδου, Κ. Βιολάρης, Μ. Κωνσταντινίδου, Α. Καραμιχαλέλης, Α. Βώρος, Σύμβουλοι, Β. Αραβαντινός, Β. Ραφτοπούλου, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Μ, Καλαντζής.

Για να δικάσει την από 21 Απριλίου 1999 αίτηση:

των: 1) Χ. Κ., 2) Δ. Σ. Κ., κατοίκων Υμηττού Αττικής (Μ. *), 3) Ν. Α., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Μ. *), 4) Κ. Τ., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Ε. Σ. *), 5) Ν. Κ., 6) Σ. Μ., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Μ. *), 7) Δ. Π., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Ι. Λ. *), 8) Έ. Γ., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Μ. *), 9) Γ. Π., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Μ. *), οι οποίοι παρέστησαν με την δικηγόρο Ελένη Τσιμηλά (Α.Μ. 12024),

¹⁶ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ΄ - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005

που την διόρισαν με πληρεξούσιο και 10) Γ. Κ., κατοίκου Υμηττού Αττικής (Α. *), ο οποίος παρέστη με την ως άνω δικηγόρο Ελένη Τσιμηλά (Α.Μ. 12024), που την διόρισε στο ακροατήριο,

κατά των : 1) Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών, ο οποίος παρέστη με την Αφρ. Κουτούκη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και 2) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς, η οποία δεν παρέστη, **και κατά** της παρεμβαίνουσας εταιρείας με την επωνυμία "S. E. T. ΑΕΒΕ", που, εδρεύει στο Μαρούσι Αττικής (Κ. *), η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Στεφ. Οικονόμου (Α.Μ. 13801), που τον διόρισε με πληρεξούσιο.

Η πιο πάνω αίτηση παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της υπ' αριθμ. 3056/2003 παραπεμπτικής αποφάσεως του Ε' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, προκειμένου να επιλύσει η Ολομέλεια το ζήτημα που αναφέρεται στην απόφαση.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν : 1) η υπ' αριθ. 79800/Β/7745/24.12.1998 απόφαση του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Επικοινωνιών του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και 2) η υπ' αριθ. πρωτ. 16444/1901/13.1.1999 απόφαση - έγκριση της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της παραπεμπτικής αποφάσεως από την Εισηγήτρια, Σύμβουλο Α. Σακελλαροπούλου, η οποία αποτελεί και την εισήγηση του Τμήματος.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε την πληρεξουσία των αιτούντων, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τον πληρεξούσιο της παρεμβαίνουσας εταιρείας και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σ κ έ φ θ η κ ε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης αίτηση έχουν καταβληθεί τα κατά νόμο τέλη και το παράβολο (υπ' αριθ. 1936461, 1936462/1999 διπλότυπα εισπράξεως Δ.Ο.Υ. ενσήμων και δικαστικών εισπράξεων Αθηνών και υπ' αριθμ. 1532661/1999 ειδικά έντυπο παραβόλου).

2. Επειδή, με την υπ' αριθ. 79800/Β/7745/24.12.1998 απόφαση του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Τεχνικής και Ελέγχου Επικοινωνιών του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών χορηγήθηκε στην εταιρεία "S. H. ΑΕΒΕ" άδεια για την εγκατάσταση κεραίας κινητής τηλεφωνίας στη θέση Μ. * στο Βύρωνα Αττικής. Ακολούθως, με την υπ' αριθ. 16444/1901/13.1.1999 πράξη της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς εγκρίθηκε η εκτέλεση δομικών κατασκευών από την ίδια εταιρεία στην ίδια θέση για την εγκατάσταση του πιο πάνω συστήματος ραδιοεπικοινωνίας. Με την κρινόμενη αίτηση, η οποία εισάγεται ενώπιον της Ολομελείας μετά την υπ' αριθ. 3056/2003 παραπεμπτική απόφαση του Ε' Τμήματος, οι αιτούντες, φερόμενοι, κατά τα προσκομισθέντα από αυτούς στοιχεία, ως κάτοικοι γειτονικών με την επίμαχη θέση ακινήτων, ζητούν να ακυρωθούν οι ανωτέρω πράξεις.

3. Επειδή, η αίτηση εισάγεται προς συζήτηση μόνο ως προς εκείνους από τους αιτούντες, οι οποίοι νομιμοποιήθηκαν κατά τη συζήτηση ενώπιον του Ε' Τμήματος, δεδομένου ότι ως προς τους λοιπούς αιτούντες η αίτηση απορρίφθηκε ως απαράδεκτη με την ανωτέρω παραπεμπτική απόφαση του Τμήματος.

4. Επειδή, παραδεκτώς παρεμβαίνει για την απόκρουση της κρινομένης αιτήσεως η δικαιούχος των αδειών εταιρεία "S. E. T. AEBE".

5. Επειδή, ενόψει της συναφείας της πράξεως εγκρίσεως δομικών κατασκευών, η οποία ανήκει στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου (αρ. 1 παρ. 1 ν. 2944/2001, Α' 222), με την άδεια εγκατάστασης κεραίας, συντρέχει περίπτωση να εκδικασθεί η αίτηση ακυρώσεως στο σύνολό της από το Συμβούλιο της Επικρατείας (αρ. 67 παρ. 2 π.δ/τος 18/1989).

6. Επειδή, με το άρθρο 24α του ν. 2075/1992 (Α' 129), που προστέθηκε με το άρθρο 41 παρ. 2 του ν. 2145/1993 (Α' 88) και διατηρήθηκε σε ισχύ με το άρθρο πέμπτο παρ. 3 περ. Β και με το άρθρο έκτο του ν. 2246/1994 (Α' 172), και το οποίο ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο, δεδομένου ότι ο νεότερος ν. 2801/2000 (Α' 46/3.3.2000), που δημοσιεύθηκε μετά την έκδοση των προσβαλλομένων πράξεων, δεν καταλαμβάνει την επίδικη υπόθεση, ορίζεται ότι "1. Εκτός από τις εγκαταστάσεις του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, για την εγκατάσταση κεραίας σταθμού στην ξηρά, εξαιρουμένης της λήψης ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων που προορίζονται για απευθείας λήψη από το ευρύ κοινό, απαιτείται άδεια η οποία χορηγείται από το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών. 2. (Όπως το πρώτο εδάφιο αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 παρ. 1 του ν. 2181/1994, Α' 10). Επιτρέπεται η εγκατάσταση δομικών ή μηχανικών κατασκευών πάνω στις οποίες τοποθετούνται κεραίες, πομποί, αναμεταδότες, και άλλες συναφείς εγκαταστάσεις σε δάση ... εφόσον δεν προκαλείται κίνδυνος πυρκαγιάς ..., ύστερα από άδεια του οικείου νομάρχη. Η εν λόγω άδεια χορηγείται σε ... τηλεπικοινωνιακές επιχειρήσεις που έχουν ως αντικείμενο την ίδρυση, εγκατάσταση και λειτουργία δικτύων ραδιοεπικοινωνιών ... 5α. Επιτρέπεται ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών η κατασκευή οικίσκου στέγασης μηχανημάτων σταθμών ραδιοεπικοινωνίας ... για την τοποθέτηση κεραιών εκπομπής ή και λήψης ραδιοηλεκτρικών σημάτων ... δ. (Όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 34 του ν. 2166/1993, Α' 137). Για την έγκριση τοποθέτησης των παραπάνω εγκαταστάσεων σε εντός ή εκτός σχεδίου περιοχές ειδικής προστασίας ... κατ' εξαίρεση των ισχυουσών σε αυτές διατάξεων και περιορισμών απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των κατά περίπτωση αρμοδίων υπηρεσιών ή και της Ε. Π.Α.Ε. ε. Για την κατά τα ανωτέρω τοποθέτηση των εν λόγω εγκαταστάσεων δεν απαιτείται η έκδοση οικοδομικής αδειας, αλλά έγκριση που χορηγείται από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία ζ. Στις δημιουργούμενες ως άνω εγκαταστάσεις λαμβάνονται μέτρα προφύλαξης του κοινού που καθορίζονται με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Μεταφορών και Επικοινωνιών, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ... Με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της

Κυβερνήσεως μπορούν να τροποποιούνται οι διατάξεις της παραγράφου 5 του παρόντος άρθρου και να καθορίζονται οι εφαρμοζόμενοι τεχνικοί κανονισμοί και οι λεπτομέρειες της διαδικασίας έκδοσης των εγκρίσεων". Κατ' επίκληση της ανωτέρω εξουσιοδοτικής διατάξεως του εδαφίου ζ' του άρθρου 24α εκδόθηκε, μεταγενεστέρως από τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, η υπ' αριθ. 53571/3839/1.9.2000 κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Υγείας και Πρόνοιας, Μεταφορών και Επικοινωνιών (Β' 1105), με τίτλο "Μέτρα προφύλαξης του κοινού από τη λειτουργία κεραιών εγκατεστημένων στην ξηρά".

7. Επειδή, στο άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, όπως αυτό ίσχυε κατά το χρόνο εκδόσεως των προσβαλλομένων πράξεων, οριζόταν ότι : "Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα ...". Εξάλλου η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο εκδόσεως των προσβαλλόμενων πράξεων, ορίζει ως αποστολή της Κοινότητας την προαγωγή αρμονικής, ισόρροπης και αειφόρου αναπτύξεως των οικονομικών δραστηριοτήτων και ότι η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει σε υψηλό επίπεδο προστασίας και στηρίζεται, μεταξύ άλλων, στις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης (άρθρα 2 και 130 Ρ παρ. 2, ήδη άρθρα 2 και 174 παρ. 2). Σε συμμόρφωση προς την ανωτέρω συνταγματική επιταγή εκδόθηκε ο ν. 1650/1986 (Α' 160), με τον οποίο θεσπίζονται κανόνες αναφερόμενοι, μεταξύ άλλων, στις προϋποθέσεις και στη διαδικασία για την έγκριση της εγκατάστασης δραστηριοτήτων ή εκτέλεσης έργων, από τα οποία απειλούνται δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικότερα στο άρθρο 1 του νόμου αυτού γίνεται μνεία στην καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών, ώστε ο άνθρωπος ως άτομο και ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, να ζει σε υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητός του, μεταξύ δε των στόχων του νόμου αναφέρεται (παρ. 2 εδ. β') η διασφάλιση της ανθρώπινης υγείας από τις διάφορες μορφές υποβάθμισης του περιβάλλοντος, ειδικότερα τη ρύπανση και τις οχλήσεις. Ως ρύπανση δε, νοείται, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 2 του νόμου, η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας, ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα. Περαιτέρω, ως υποβάθμιση του περιβάλλοντος, κατά την παρ. 4 του ίδιου άρθρου 2 του νόμου, νοείται η πρόκληση από ανθρώπινες δραστηριότητες ρύπανσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής στο περιβάλλον, η οποία είναι πιθανό να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων. Εξάλλου, με το άρθρο 3 του νόμου παρέχεται εξουσιοδότηση για την κατάταξη των έργων και δραστηριοτήτων σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον, στη δεύτερη δε από τις κατηγορίες αυτές κατατάσσονται έργα και δραστηριότητες που, χωρίς να προκαλούν σοβαρούς κινδύνους ή οχλήσεις, πρέπει να υποβάλλονται για την προστασία του περιβάλλοντος σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς, που προβλέπονται από

κανονιστικές διατάξεις. Τέλος, κατά τη διάταξη του άρθρου 4 του ίδιου νόμου, για την πραγματοποίηση έργων η δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στις πιο πάνω κατηγορίες απαιτείται η έγκριση περιβαλλοντικών όρων, που για τη δεύτερη κατηγορία, γίνεται με απόφαση του νομάρχη. Κατ' επίκληση εξουσιοδοτήσεων του νόμου αυτού, αλλά και σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 84/360/ΕΟΚ και 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση 69269/538/24.10.1990 (Β' 678), με την οποία, μεταξύ άλλων, ορίζονται τα έργα και δραστηριότητες κατά κατηγορία, τα στοιχεία και οι προδιαγραφές των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθώς και η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Τα έργα της Β' κατηγορίας δεν απαριθμούνται στην πιο πάνω απόφαση, αλλά στο άρθρο 5 αυτής ορίζεται ότι στην κατηγορία αυτή κατατάσσονται τα έργα και οι δραστηριότητες, που δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα του άρθρου 4, για τη λειτουργία των οποίων απαιτείται άδεια κατά την ισχύουσα νομοθεσία. Εξάλλου οι πιο πάνω διατάξεις του ν. 1650/1986 τροποποιήθηκαν μεταγενεστέρως με το ν. 3010/2002 (Α' 91), κατ' επίκληση των διατάξεων του οποίου, αλλά και σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 961/ΕΚ και 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση ΗΠ. 15393/2332/5.8.2002 (Β' 1022). Με την τελευταία αυτή απόφαση οι σταθμοί βάσης και αναμετάδοσης κινητής τηλεφωνίας κατατάσσονται, ως ειδικά έργα, στα έργα της δεύτερης κατηγορίας.

8. Επειδή, η παρατεθείσα στην πέμπτη σκέψη εξουσιοδοτική διάταξη της περ. ζ της παρ. 5 του άρθρου 24α του ν. 2075/1992, ερμηνευόμενη ενόψει των προεκτεθεισών αρχών της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, και ανεξαρτήτως της υπάρξεως ή μη στο παρόν στάδιο επιστημονικής ερεύνης οριστικών συμπερασμάτων και προτύπων για τις επιπτώσεις από την έκθεση ανθρώπων σε ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, επιβάλλει, κατά την έννοια της, την έκδοση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή κανονιστικής αποφάσεως για τον καθορισμό των κατά την εκτίμηση της Διοικήσεως προσηκόντων μέτρων προφύλαξης του κοινού από την έκθεση στην ακτινοβολία αυτή. Πριν δε από την έκδοση της αποφάσεως αυτής, την οποία, ο ίδιος ο νομοθέτης προέβλεψε και η οποία εκδόθηκε πολύ μεταγενεστέρως, όπως έχει ήδη εκτεθεί, δεν ήταν δυνατή η χορήγηση αδειών για την εγκατάσταση κεραιών κινητής τηλεφωνίας, κατά τα βασιμώς προβαλλόμενα με την κρινόμενη αίτηση. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Σ. Ρίζος, Ν. Σκλίας, Δ. Πετρούλιας, Ν. Μαρκουλάκης και Αθ. Καραμιχαλέλης, με τη γνώμη των οποίων συντάχθηκε ο Πάρεδρος Β. Αραβαντινός, και ο οποίος υποστήριξαν τα εξής : Η εξουσιοδοτική διάταξη της περ. ζ της παρ. 5 του άρθρου 24α του ν. 2075/1992 δεν επιβάλλει στη Διοίκηση την υποχρέωση να εκδώσει την κανονιστική απόφαση για τον καθορισμό των μέτρων προφύλαξης του κοινού, ούτε συνάγεται από την πιο πάνω διάταξη ότι η έκδοση της κανονιστικής αυτής απόφασης αποτελεί προϋπόθεση για να χορηγήσει το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών άδειες για την εγκατάσταση κεραιών κινητής τηλεφωνίας, δεδομένου μάλιστα, ότι όπως επικαλείται η Διοίκηση και προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, προς το παρόν δεν υπάρχουν ούτε ευρέως αποδεκτές επιστημονικές μελέτες για τις επιπτώσεις από την έκθεση των ανθρώπων σε ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, ούτε οριστικά, αλλά πειραματικά, πρότυπα για τα ασφαλή όρια. Από την ως

άνω διάταξη συνάγεται ότι, πριν από τη χορήγηση αδειών για την εγκατάσταση κεραιών κινητής τηλεφωνίας, η Διοίκηση οφείλει να ερευνά σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση εάν, ενόψει και των υφιστάμενων - πειραματικών προς το παρόν - προτύπων, διασφαλίζεται επαρκής προστασία από την έκθεση των ανθρώπων σε ηλεκτρομαγνητικά πεδία.

9. Επειδή, από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων του ν. 2075/1992 και εκείνων του ν. 1650/1986 και της κοινής υπουργικής απόφασης 69269/5387/1990, που εφαρμόζονται στην παρούσα υπόθεση, ως εκ του χρόνου εκδόσεως των προσβαλλόμενων πράξεων, προκύπτει ότι η εγκατάσταση κεραιάς κινητής τηλεφωνίας, για την οποία απαιτείται η κατά το ν. 2075/1992 άδεια, υπάγεται στα έργα Β' κατηγορίας, για τα οποία θεσπίζεται υποχρέωση προηγούμενης εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Εξάλλου, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, που εναρμονίζονται με τις αρχές της προφύλαξης και της πρόληψης όπως εκτίθεται σε προηγούμενη σκέψη, το πιο πάνω πλέγμα ρυθμίσεων του ν. 1650/1986 και της κ.υ.α. 69269/5387/1990 εφαρμόζεται για τα έργα, τα οποία αφορούν οι μνημονευθείσες διατάξεις του ν. 2075/1992, με τις οποίες ουδεμία εξαίρεση προβλέπεται από τις ρυθμίσεις αυτές, Επομένως υπάρχει εκ του νόμου υποχρέωση προηγούμενης εκτιμήσεως, κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το ν. 1650/1986 και την πιο πάνω κοινή υπουργική απόφαση, των επιπτώσεων από την εγκατάσταση των κεραιών κινητής τηλεφωνίας στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, προκειμένου να χορηγηθεί η κατά το ν. 2075/1992 άδεια εγκατάστασης κεραιάς κινητής τηλεφωνίας. Εξάλλου, η τήρηση της διαδικασίας αυτής δεν καθίσταται περιττή και με την εκδοχή ότι πρέπει προηγουμένως να εκδοθεί η κατά την προηγούμενη σκέψη κανονιστική απόφαση για την εφαρμογή μέτρων προφύλαξης του κοινού, αλλά οι δύο ρυθμίσεις ισχύουν παράλληλα, δεδομένου ότι κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον με την ως άνω διαδικασία, συνεκτιμάται και το διαφορετικό ζήτημα της επιδράσεως που μπορεί να ασκήσει στο φυσικό και οικιστικό περιβάλλον η εγκατάσταση κεραιάς σε ορισμένη θέση, ιδίως όταν η θέση αυτή ευρίσκεται εντός οικισμού ή γειτνιάζει με οικισμό. Μειοψήφησαν ο Πρόεδρος και οι Σύμβουλοι Γ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Καραλής, Ε. Γαλανού, Σ. Ρίζος, Ν. Σκλίας, Δ. Πετρούλιας, Δ. Μπριόλας, Ν. Μαρκουλάκης, Αθ. Καραμιχαλέλης και Α.Γ. Βώρος, με τη γνώμη των οποίων συντάχθηκαν οι Πάρεδροι και οι οποίοι υποστήριξαν τα εξής : Οι ειδικές διατάξεις του άρθρου 24α του ν. 2075/1992 προβλέπουν την έκδοση κανονιστικών αποφάσεων για τον καθορισμό μέτρων προφύλαξης του κοινού και επομένως κατά τη χορήγηση των αδειών για την εγκατάσταση κεραιάς κινητής τηλεφωνίας δεν εφαρμόζονται παράλληλα οι διατάξεις του ν. 1650/1986, δεδομένου άλλωστε, ότι οι σταθμοί ραδιοεπικοινωνίας δεν περιλαμβάνονται στις δραστηριότητες και στα έργα του Παραρτήματος Ι της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, για τα οποία επιβάλλεται υποχρέωση εκτιμήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

10. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η προσβαλλόμενη άδεια για την εγκατάσταση κεραιάς κινητής τηλεφωνίας εκδόθηκε, αφού λήφθηκε υπόψη το από 9.12.1998 πόρισμα επιτροπής που συστήθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Επικοινωνίας και αφορά την εγκατάσταση κεραιάς τη παρεμβαίνουσας

εταιρείας στην επίμαχη θέση. Στο πόρισμα αυτό αναφέρεται ως συμπέρασμα ότι : "η Επιτροπή θεωρεί ότι σε χώρους που είναι προσιοί από το γενικό πληθυσμό η ένταση ακτινοβολίας του σταθμού είναι χαμηλότερη από τη στάθμη αναφοράς των 4,5 w/m² τταυ θέτει το πρότυπο ΕΛΟΤ ENV 50166/2". Σύμφωνα όμως με όσα εκτίθενται σε προηγούμενες σκέψεις, η άδεια αυτή είναι ακυρωτέα, κατά τον βασίμως προβαλλόμενο σχετικό λόγο, διότι εκδόθηκε χωρίς να έχει προηγηθεί η δημοσίευση της κ.υ.α. για τα μέτρα προφύλαξης του κοινού και η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για την επίμαχη εγκατάσταση. Εξάλλου, τα προβαλλόμενα από την παρεμβαίνουσα εταιρεία, ότι έχει υποβάλει την προβλεπόμενη στη μεταβατική ρύθμιση του αρ. 8 της τελικής δημοσιευθείσης κ.υ.α. 53571/3839/2000 δήλωση συμμόρφωσης για την επίμαχη κεραία, πρέπει να απορριφθούν, διότι η ως άνω κ.υ.α., η οποία, άλλωστε, είναι ελλιπής, διότι δεν περιέχει πρόβλεψη για ελάχιστες αποστάσεις από ευπαθείς ομάδες πληθυσμού (σχολεία, νοσοκομεία λ.χ.) και χρησιμοποιεί ως βάσεις για τους προτεινόμενους με αυτή περιορισμούς έκθεσης μόνον τις αποδεδειγμένες επιδράσεις από την ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία, έπρεπε πάντως να προηγηθεί της αδείας, ενόψει της αρχής της προφύλαξης, σύμφωνα με όσα έχουν ήδη εκτεθεί.

11. Επειδή, μετά την ακύρωση της προσβαλλομένης πράξεως του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών, ακυρωτέα αποβαίνει και η πράξη της Διευθύνσεως Πολεοδομίας για την έγκριση των αναγκαίων δομικών κατασκευών, διότι απώλεσε το νόμιμο έρεισμά της.

12. Επειδή, κατόπιν τούτων, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να απορριφθεί η παρέμβαση.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει α) την υπ' αριθ. 79800/Β/7745/24.12.1998 απόφαση του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης Τεχνικής και Ελέγχου Επικοινωνιών του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και β) την υπ' αριθ. 16444/1901/13.1.1999 πράξη της Διεύθυνσης Πολεοδομίας Αθηνών της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών - Πειραιώς, σύμφωνα με το σκεπτικό.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου.

Απορρίπτει την παρέμβαση και

Επιβάλλει, συμμέτρως, σε βάρος του Δημοσίου και της παρεμβαίνουσας εταιρείας τη δικαστική δαπάνη των αιτούντων, που ανέρχεται σε επτακόσια εξήντα (760) ευρώ.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 24 Σεπτεμβρίου 2004 και 11 Φεβρουαρίου 2005 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 25ης Απριλίου 2005.

Βιβλιογραφία

- ❖ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος III, Αθήνα 2004
- ❖ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ΄ - Ημίτομος I, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 2005

Νομολογία

- ❖ Όλες οι δικαστικές αποφάσεις συλλέχθηκαν από την διαδικτυακή σελίδα του δικηγορικού συλλόγου Αθηνών (www.dsanet.gr)

Λήμματα

- ❖ **Υπόθεση υπαλλήλου Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Κυκλάδων**
Αρχή ισότητας - Αρχή δικονομικής ισότητας διαδικών
Principle of equality – Principle of procedural equality
- ❖ **Υπόθεση γεωτεχνικού υπαλλήλου Δήμου Μελίτης**
Αρχή ισότητας – Επιδόματα
Principle of equality - Allowances
- ❖ **Υπόθεση υποψήφιας Αστυφύλακα**
Αρχή ισότητας - Αρχή ισότητας των δύο φύλων - Πρόσβαση στα επαγγέλματα
Principle of equality – Principle of equality of the sexes – Access to jobs
- ❖ **Μη χορήγηση άδειας ιδρύσεως φαρμακείου**
Επαγγελματική ελευθερία - Προστασία υγείας
Professional freedom – Protection of health
- ❖ **Έκδοση πιστωτικής κάρτας χωρίς τη θέληση του πελάτη**
Ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας - Συναλλακτική ελευθερία
Freedom of personal development – Freedom of transactions
- ❖ **Σεξουαλική παρενόχληση 23χρονης στο χώρο εργασίας**
Προστασία Ανθρώπινης αξίας - Προστασία τιμής και αξιοπρέπειας
Protection of human value – Protection of honour and dignity
- ❖ **Αναγκαστική απαλλοτρίωση στον Ασπρόπυργο**
Προστασία ιδιοκτησίας – Αναγκαστική απαλλοτρίωση
Protection of property – Compulsory expropriation
- ❖ **Υπόθεση μητέρας τριών τέκνων**
Προστασία πολύτεκνων οικογενειών
Protection of large families
- ❖ **Απόλυση συμβασιούχων οδηγών ΚΤΕΛ**
Δικαίωμα στην εργασία - Προστασία υπάρχουσας θέσης εργασίας
The right of labour – Protection of the existing position of job
- ❖ **Κεραία κινητής τηλεφωνίας στο Βύρωνα Αττικής**
Προστασία περιβάλλοντος
Protection of the environment